

**T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**MADDE BAĞIMLISI ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ
ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA
“ADYAMAN İLİ ÖRNEĞİ”**

Murat SERTPOLAT

Danışman

Doç. Dr Bekir KOCADAŞ

ADYAMAN – 2020

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Bekir Kocadaş danışmanlığında, Murat SERTPOLAT tarafından hazırlanan “Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma “Adıyaman İli Örneği” başlıklı çalışma 02/07/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ

İmza:

Danışman : Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Görevlisi Emine Meliha KURTDAS

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğretim Görevlisi M. Çağlar KURTDAS

İmza:

Doç.Dr.M.Gökhan DALYAN
Enf. Tıp Uzmanı

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi Dönem Projesi olarak sunduğum Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma “Adıyaman İli Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02/07/2020

Murat SERTPOLAT

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma “Adıyaman İli Örneği”

Murat SERTPOLAT

Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Sosyoloji Programı

Temmuz, 2020

Madde bağımlılığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz içinde üzerinde durulması gereken sosyolojik bir sorundur. Aile içi ilişkilerin seyri, maddeyi kullanma ve madde kullanımına başlama açısından önemli bir risk oluşturmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de genç nüfusun artmasına paralel olarak madde bağımlısı sayısı da artmaktadır. Ülkemizde madde kullanıma yönelim son yıllarda artış olduğu gözlenmektedir. Madde bağımlılığı, bireye psikolojik ve biyolojik tehdit içeren, toplumsal açıdan zarar veren, biyolojik ve psikolojik olarak yaşam performansını düşüren bir hastalıktır. Bireye, dolaylı olarak bireyin yaşadığı çevreye ve bireyin içinde bulunduğu topluma bir tehdit unsuru olarak görülen madde bağımlılığı farklı sebeplerden dolayı artış göstermektedir. Özellikle bireyin içinde bulunduğu aile, okul, akran çevresi, kullandığı sosyal medya, madde ile tanışmasına ve başlamasında önemli bir etkidir.

Araştırmamız içerisinde çocuklarda ve gençlerde aile içi ilişkilerin madde bağımlılığı üzerindeki sosyolojik olarak incelenmektedir. Araştırmanın evreni Adıyaman, örneklemini ise Adıyaman il Merkezi’nde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Adıyaman Anadolu İmam hatip Lisesi, Adıyaman Güzel Sanatlar Lisesi, Fatih Meslek ve Anadolu Lisesi, Altınşehir Anadolu Lisesi, Özel Simya Kolej, Adıyaman Fen Lisesi eğitim-öğretim gören 642 öğrenci oluşturmaktadır.

Ailenin demografik yapısı, sosyo-kültürel yapısı, akran ve çevresi, sosyal medya kullanımı ve aile içi iletişimin ile gençlerde ve çocuklarda madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek için; veri toplama aracı

olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Veriler SPSS 20.0 istatistiksel çözümleme programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Madde, Bağımlılık, Gençlik,

ABSTRACT

Master's Thesis

A Sociological Research on Domestic Relations of Drug Addicted Children en Adolescents "The Case of Adiyaman Province"

Murat SERTPOLAT

Adiyaman University

Graduate School of Social Sciences

Department of Sociology

Sociology Program

July, 2020

Drugaddiction is a sociological problem that needs to be emphasized in our country as in the holeworld. In-family relationships pose a significant role for drug abuse and onset. The number of drug addicts increases in parallel to the increase of the young population in recent years in Turkey. In our country, the trend towards drug abuse has increased in recent years. Drug addiction is a socially damaging disease that decreases the life performance of a person biologically and psychologically. Drug addiction, which is seen as a threat to the individual directly to the environment in which he lives and to the society in which the individual lives, increases due to different reasons. Especially the family, school, peer environment and social media used by the individual is an important factor in getting acquainted with the substance and drug.

The aim of this study is to investigate the sociological relationship between substance dependence in children and adolescents. The population of this research was Adiyaman, and the sample was in Adiyaman Anatolian Imam Hatip High School, Adiyaman Fine Arts High School, Fatih Vocational and Anatolian High School, Altınşehir Anatolian High School, Private Simya College and Adiyaman Science High School in 2019-2020 academic year consisting of 642 students. In order to determine whether there is a significant relationship between demographic structure, socio-cultural structure, peer and environment, social media use and family communication and substance addiction in adolescents and children; questionnaire method was used as data collection tool. The data were analyzed by SPSS 20.0 statistical analysis program.

Keywords: Family, Substance, Addiction, Youth.

ÖNSÖZ

Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlamış olduğum bu çalışma, madde bağımlısı çocukların ve gençlerin aile içi ilişkileri üzerine sosyolojik bir araştırmayı kapsamaktadır.

Tezimin hazırlanmasında bana yardımcı olan, desteğini esirgemeyen, görüş ve önerilerini benimle paylaşan tez danışmanım Sn. Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ'a, lisans ve Yüksek lisans eğitimim boyunca eğitim ve öğretimime katkıda bulunan, her zaman yanımda olan, beni destekleyen Sn. Dr. Öğretim üyesi Murat Şakir CEYHAN'a, her zaman desteğini yanımda hissettiğim yazar Enes Osman ABA'ya, anketlerin uygulanmasında bana yardımcı olan Adıyaman Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünde görevli olan mesai arkadaşlarım Aile Sosyal Destek Personeline (ASDEP) teşekkür ederim.

Adıyaman, Temmuz, 2020

Murat SERTPOLAT

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Bireylerin olumlu duygulara sahip olması ile bağımlılık durumları arasında ters orantılı bir ilişki bulunmaktadır. Olumlu duygulara sahip bireylerin bağımlılık dereceleri, olumsuz duygulara sahip olan bireylerin bağımlılığına nazaran daha düşüktür. “Madde bağımlılığı” ile “kötü madde kullanımı” arasında kavramsal olarak farklar vardır. Kötü madde kullanımında, bağımlılık yapıcı maddelerin kişinin yaşamında problem yaratacak derecede kullanımı söz konusudur. Uyuşturucu madde alışkanlığına sebep olan durumlar içerisinde; ailenin yapısı, aile içinde bireylerin birbirleri ile etkileşimi/iletişimi, bireyin sosyalizasyon zamanı, ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik durum, bireyin etrafında uyuşturucu kullananların var olması, uyuşturucunun kolay ulaşılabilirliği, merak dürtüsü ve bundan dolayı yeni tatlar deneme isteği ile bu maddelerin kullanımının özendirilmesi yer almaktadır.

Araştırmada bağımlılık yapan maddeler, belirtileri, bireylerin bu maddelerden korunması için neler yapılması gerektiği, ortaya çıkan durumun bireylere ve ailelerine etkileri, bireyin psikolojik, fiziksel ve sosyal yaşamlarına olan etkileri incelenmektedir. Araştırmamız ile “çocuklarda ve gençlerde bağımlılığın madde kullanımı noktasında aile içi iletişimin belirleyici rolü” üzerine gelecekte yapılan araştırmalara yön vermesi hedeflenmektedir.

Bu bilgilerin yanında Adıyaman ilinde bulunan madde kullanıcıları ve aileleri hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Araştırmamız, çocuklarda ve gençlerde madde bağımlılığı ve bu bağımlılığın aile içi iletişim ile ilişkilendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xii
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MADDE BAĞIMLILIĞI.....	6
1.2. BAĞIMLILIK YAPAN MADDELER.....	7
1.2.1. Sigara (Tütün)	7
1.2.2. Alkol.....	8
1.2.3. Esrar	9
1.2.4. Eroin.....	11
1.2.5. Kokain.....	11
1.2.6. Ecstasy	12
1.2.7. Afyon	13
1.2.8. Morfin	14
1.2.9. Uçucu Maddeler.....	15
1.2.9.1. Crack (Taş).....	15
1.2.9.2. Amfetamin.....	15
1.2.9.3.LSD (Lysergic Acid Diethylamide).....	16
1.2.9.4. Captagon	17
1.2.9.5. Kodein.....	17
1.2.9.6.Barbituratlar	17
1.2.9.7.Trankilizanlar	18
1.2.9.8. Bonzai	19

1.3. MADDE BAĞIMLILIĞININ NEDENLERİ	19
1.3.1. Psikolojik Etkenler	21
1.3.2. Kalıtımsal Etkenler.....	22
1.3.3. Biyolojik Etkenler	23
1.3.4. Sosyolojik Etkenler	24
1.3.5. Diğer Etkenler	28
1.3.5.1. Yaş	28
1.3.5.2.Sosyo-Ekonomik Düzey	29
1.3.5.3. Sanayileşme.....	29
1.3.5.4. Din.....	29
1.4. GENÇLİK VE SORUNLARI.....	29
1.4.1. Gençlik Tanımı.....	29
1.4.2. Gençlik ve Sorunlar.....	30
1.5. AİLE TANIMI VE AİLE İÇİ İLETİŞİM HAKKINDA BİLGİ.....	35
1.6. KURAMSAL AÇIDAN MADDE BAĞIMLILIĞI	40
1.7. BU ARAŞTIRMANIN KURAMSAL DAYANAĞI	43

İKİNCİ BÖLÜM

MADDE BAĞIMLISI ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

“ADİYAMAN İLİ ÖRNEĞİ”

YÖNTEM VE UYGULAMA

2.1. ADİYAMAN’IN GENEL DURUMUNA AİT BİLGİLER	47
2.2.YÖNTEM.....	48
2.2.1. Ana Problem	48
2.2.2. Alt Problemler.....	48
2.2.3. Ana Hipotez	49
2.2.4. Alt Hipotezler.....	49
2.2.5. Araştırmanın Konusu	49
2.2.6. Araştırmanın Amacı	50
2.2.7. Araştırmanın Önemi.....	51
2.2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	52

2.2.9. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	52
2.2.10. Araştırmanın Modeli	53
2.2.11. Veri Toplama Araçları	54
2.2.12. Anket Formu ve Uygulama	55
2.2.13. Veri Analizi	55
2.3. BULGULAR VE YORUMLAR	56
2.3.1. Genel Bilgilerin Dağılımı	56
2.3.2. Çapraz Tabloların Dağılımı	68
SONUÇ ve ÖNERİLER	95
KAYNAKÇA	106
ÖZGEÇMİŞ	115
EKLER LİSTESİ	117
EK-1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu	117
EK-2: Anket Uygulama İzin Belgesi	122
EK-3: Adıyaman İli Merkez İlçesindeki Ortaöğretim Öğrenci Sayısı	124

SİMGELER VE KISALTMALAR

C.	: Cilt
N	: Örneklemin sayısı
F	: Frekans
%	: Yüzde
p	: Anlamlılık derecesi
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package for the Social Sciences)
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Tütün Bağımlılığı ve Özellikleri	7
Tablo 2. Alkol Bağımlılığı ve Özellikleri	9
Tablo 3. Kan/Alkol Düzeyine Göre Alkolün Davranışsal Etkileri (% mg)	9
Tablo 4. Esrar Bağımlılığı ve Özellikleri	10
Tablo 5. Farklı Esrar Türlerine Göre İçerdikleri THC Miktarları	10
Tablo 6. Kokain Bağımlılığı ve Özellikleri	12
Tablo 7. Ecstasy Bağımlılığının Etkileri	13
Tablo 8. Morfin Bağımlılığı ve Özellikleri	14
Tablo 9. Amfetamin Bağımlılığı ve Özellikleri	16
Tablo 10. LSD Bağımlılığı ve Özellikleri	17
Tablo 11. Örneklem Hesaplama	53
Tablo 12. Katılımcıların demografik bilgileri	56
Tablo 13. Katılımcıların aile yapısına göre dağılımları.....	57
Tablo 14. Katılımcıların aile bireylerinin eğitim durum bilgileri.....	58
Tablo 15. Katılımcıların ebeveynleri ile karşılıklı tutum bilgileri	59
Tablo 16. Katılımcıların okul yaşantı memnuniyet durumları	60
Tablo 17. Katılımcıların boş vakitlerini değerlendirme bilgileri.....	61
Tablo 18. Katılımcıların evdeki kişi sayıları	62
Tablo 19. Katılımcıların duygu-düşüncelerini paylaştıkları kişiler.....	62
Tablo 20. Katılımcıların aile sorunlarına yaklaşımları.....	62
Tablo 21. Katılımcıların ebeveyn duygusal yardım ve desteği alma bilgileri.....	63
Tablo 22. Katılımcıların fiziksel şiddet görme ve uygulama bilgileri.....	63
Tablo 23. Katılımcı ve aile bireylerinin ilişkilerinde empati kurma durumları	63
Tablo 24. Katılımcıların aile içi ilişkilerdeki öfke-kavga-saldırganlık davranış bilgileri	64

Tablo 25. Katılımcıların düşüncelerini ifade etmeler ve dikkate alınma durumları.....	64
Tablo 26. Katılımcıların ailesi ile yaptığı faaliyetler.....	64
Tablo 27. Katılımcıların ailelerine dışarıda görüştükları kişileri söyleme durumları ..	65
Tablo 28. Katılımcıların madde bağımlılık durumları	65
Tablo 29. Katılımcıların sosyal medya ve çevredeki kişilerden madde bağımlısı bireylerin olup-olmadığı durumları.....	65
Tablo 30. Katılımcıların ailelerinde bağımlı yapan maddeler hakkın bilgi durumları.	66
Tablo 31. Katılımcıların çevrelerinde madde kullanan olup-olmadığı durumu	66
Tablo 32. Katılımcıların ailelerinde madde kullanan olup-olmadığı durumu.....	66
Tablo 33. Katılımcıların çevresinde bağımlılık yapan madde kullanan biri gördüğünde ilk kime söylediğı	67
Tablo 34. Katılımcıların görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasının bireyi rahatsız etme durumları.....	67
Tablo 35. Katılımcıların, arkadaşlarından veya çevresinden bağımlılık yapan madde kullanan durumları	68
Tablo 36. Yaş ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	68
Tablo 37. Cinsiyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	69
Tablo 38. Okul türü ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	69
Tablo 39. Sınıf ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	70
Tablo 40. Yaşanılan yer ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	71
Tablo 41. Aile yapısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	71
Tablo 42. Kardeş sayısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	72
Tablo 43. Herhangi bir hastalığı olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	73
Tablo 44. Aile geliri ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	73
Tablo 45. Baba eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	74
Tablo 46. Baba mesleğı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	75
Tablo 47. Anne eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	75
Tablo 48. Anne mesleğı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	76
Tablo 49. Anne babanın tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	77
Tablo 50. Aile ile ilişki ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	78
Tablo 51. Aile ekonomik durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	78
Tablo 52. Kendini tanımlama ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	79

Tablo 53. Okul yaşantısından memnuniyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	80
Tablo 54. Akademik başarıyı değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki..	80
Tablo 55. Boş vakit değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	81
Tablo 56. Evde yaşayan kişi sayısı ile madde bağımlılığı olma durumu arasındaki ilişki.....	82
Tablo 57. Sorun, duygu ve düşünceleri paylaşma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	83
Tablo 58. Ailenin sorunlarına çözüm arama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	83
Tablo 59. Anne, babadan duygusal yardım ve desteği her zaman alma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	84
Tablo 60. Kendine fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	85
Tablo 61. Çevrelerindeki insanlara hiç fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	85
Tablo 62. Aile bireylerinin kendileriyle ilişkilerinde empati kurarak hareket etme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	86
Tablo 63. Aile içi ilişkilerde öfke, kavga, saldırganlık davranışları görülme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	86
Tablo 64. Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilme ve dikkate alınma ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	87
Tablo 65. Aile ile birlikte en çok yapılan aktivite ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	88
Tablo 66. Aileye dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söyleme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	88
Tablo 67. Sosyal medya ve çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullanma durumu ile madde bağımlısı olma durumu arasındaki ilişki	89
Tablo 68. Ailede bağımlılık yapan madde kullanımı hakkında bilgisi olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	90
Tablo 69. Çevrede madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	90
Tablo 70. Ailede bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	91
Tablo 71. Tütün ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki....	91
Tablo 72. Alkol ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki	92
Tablo 73. Bağımlılık yapan maddeleri kullanmaktan haz alma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	92

Tablo 74. Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasından rahatsız olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	93
Tablo 75. Arkadaşlardan veya çevreden bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki.....	93

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ekolojik modele ilişkin yapı	45
Şekil 2. Anket geliştirme sürecine ilişkin aşamalar	54

GİRİŞ

Son yıllarda madde kullanımı çocuk ve ergenler arasında hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Bağımlılık yapan maddelerin kullanımı geçmişten günümüze kadar gelen güncel bir sorunu teşkil etmektedir. Madde bağımlılığına ilişkin birçok tetikleyici söz konusu olmaktadır. Örneğin, madde bağımlılığına etki eden psikolojik nedenlerden bazıları; stresle baş edilebileceği gerçeğinin bilinmemesi, alınan maddenin keyif vermesi, ruhsal çöküntü, merak dürtüsü, bir gruba ait olunmaya çalışması, bireyin güçlü olduğunu gösterme çabası vb. gibi etkenler şeklindedir. Sosyal nedenler arasında ise; erişilebilirliğin kolay ve tedarik etmenin ucuz olması, aile içinde kötü bir algının olmaması, sosyal ortamlarda maddeye olumlu bakış açısının olması, yazılı ve görsel medyada özendirici reklamların yapılması vb. nedenler arasında yer almaktadır.

Madde bağımlılığı yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, kültürel farklılıkları ayırt etmeksizin giderek artan sosyolojik sorunları da beraberinde getirmektedir. Madde bağımlılığı fizyolojik sorunların yanında toplumsal, psikolojik, idari ve ekonomik sorunlarda yaratmaktadır. Türkiye’de ve dünyada madde kullanımının artmasına bağlı olarak madde kullanımına başlama yaşının da düştüğü görülmektedir. Madde bağımlılığı, ulusal bir sorundan öte uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Özellikle çocuk ve gençlerin çevresel faktörler, aile yapısı, arkadaşları, boş zamanları değerlendirdiği vakit ve mekânlar madde kullanımına iten etkenler arasında yer almaktadır. Özellikle bireyin yaşı, ailenin sosyo-ekonomik yapısı bireyin madde kullanımında öncelikli konumdadır. Aile yapısı, ailenin baskıcı, otoriter ve ilgisiz olması da 18 yaş altı bireyler üzerinde madde kullanım riskini artırmaktadır. Ayrıca aile içi ilişkilerin problemlili olduğu ailelerde madde bağımlılığına yönelimde artış olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle bir değerlendirme yapılacak olursa, bireyin hayatında yaşadığı olumsuz olaylar madde kullanım oranına etki etmektedir. Yaşanan olumsuzlukların artmasının madde kullanımını arttırdığı açıktır.

Günümüzde en önemli toplumsal sorunlardan bir bağımlılık yapıcı madde kullanımı olarak görülmektedir. Madde bağımlılığı bireyleri sosyo-ekonomik,

psikolojik ve aile içi ilişkilerini olumsuz olarak etkilemekte ve yaşam kalitesini düşürmektedir. Madde bağımlılığı tüm ülkelerin olduğu gibi ülkemiz içinde önüne geçilmesi gereken ciddi bir toplumsal sorundur. Ergenlik dönemi madde kullanmaya başlama açısından en riskli dönemi oluşturmaktadır.

Madde bağımlısı bireyleri etkileyen önemli faktörlerden bir diğeri ise bireyin içinde bulunduğu arkadaş çevresidir. Birey madde kullanan akranlarıyla vakit geçiriyorsa, birey bu gruba ait olma duygusunu yaşayabilmek adına madde kullanmaya başlayacaktır.

Bireyleri madde kullanımına iten faktörleri tek bir neden bağlamak imkansızdır. Bu durum, oldukça kompleks bir sürecin ürünü olmaktadır. Madde bağımlılığının altında toplumsal, psikolojik, ekonomik ve kültürel etmenler vardır. Bireyin ailesinde sigara ve alkol ve benzer maddeler kullanan varsa aile içindeki diğer üyelerin madde bağımlılığı olma riskinin arttığı tespit edilmiştir. Aile içerisinde doğru ve iyi davranışlar, ailenin diğer bireylerini olumlu etkilerken; aile bireylerinin sahip olduğu kötü alışkanlıkların da aile fertlerini olumsuz etkilediği açıktır.

Türkiye’de son yıllarda birçok değişim yaşanmıştır. Özellikle sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda yaşanan hızlı değişimler öncelikle aile kurumunu etkilemektedir. Bu etkiler aile kurumun üyeleri arasında rol, toplumsal statü, davranış örüntüleri ve yaşam tarzları üzerinde değişiklikler yaratmıştır.

Aile içi iletişimin olumlu ve yapıcı bir nitelik taşıması, aile içerisinde çift yönlü sağlıklı bir iletişimin olması, aile üyeleri arasında iletişim kanallarının karşılıklı olarak açık olması çocuğun toplumsallaşma sürecine olumlu katkı sağlamaktadır. Aile içi ilişkilerin problemlili ve çatışmalı seyrettiği ailelerde madde kullanma oranı yüksektir.

Toplumun dinamiği, iletişime dayanmaktadır. Özellikle en küçük yapı birimi olan aile içi iletişim büyük önem arz etmektedir. Ayrıca bireyin kişilik kazanmasında ve toplumdaki davranışlarında belirleyici etkenin aile olduğu bilinmektedir. Aile, sevgi, saygı, şefkat, ilgi vb. duyguları karşılık olarak sunan bir yapı olmaktadır. Bundan dolayı aile ve aile içi iletişim, çocukların gelişimde çok önemli bir yer almaktadır.

Aile içi iletişim, anne ve baba arasında, ebeveynler ve çocuklar arasında ve çocukların kendi aralarında gerçekleşmektedir. Aile içi iletişimin eksik olması durumunda, eşlerin birbirlerine olan saygılarını kaybetmeleri, hem birbirlerini hem de

çocuklarını olumsuz etkilemektedir. Hatta bu iletişim bozuklukları boşanmalara değin uzanmaktadır. Aile bireyleri birbirlerinin yapmış oldukları hatada ve yanlışta; affedici, anlayışlı, hoşgörölü olmalı ve birbirlerini anlamaya çalışmalıdırlar. Aksi bir durum olursa aile içi iletişim çökme noktasına gelmektedir.

Son yıllara değin uyuşturucu maddeler olarak tanımlanan bağımlılık yapan maddelerin, bu maddeleri kullanan bireyleri fizyolojik ve psikolojik yönden kötü etkilediğı ve etkisi altına aldığı görölmektedir. Bağımlılık adı verilen bu olgu, kullanıcı ve uyuşturucu arasında bir bağ kurulması ve bir süre sonrasında kullanıcının benliğini, kabiliyetini ve özgürlüğünü kaybetmesine sebep olmaktadır. Bağımlılık yapan maddelerin kullanımı nedeniyle birçok birey işlevsiz hale gelmektedir. Bu noktada hem kendisine hem de etrafına hiçbir artı değeri katamamaktadır. Uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanımının insan sağlığında olabilecek etkilerini daha iyi anlayabilmek için bu maddelerin özelliklerini bilmek gerekmektedir.

Bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı bireylerin yetiştirilebilmesi için de en etkili yatırımlar çocuklara yapılan yatırımlardır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş ve hak ve sorumluluklarını bilen bir çocuk, toplumun gelişmesine en üst düzeyde katkı sağlayabilecektir. Aynı zamanda günümüzün çocukları yarının yetişkin bireyleridir. Türkiye Anayasası'nın 58. Maddesinde; devletin, genç bireylere yönelik onların alkolden, uyuşturucudan (bağımlılık yapan maddeden), cahillikten ve diğeri kötü alışkanlıklardan korunması için gerekli çalışmaların yapılacağı ve tedbirlerin alınacağına yönelik ifade bulunmaktadır (TBMM, 2019).

Türkiye'de meydana gelen toplumsal değışim, aile kurumunun parçalanmasına, ebeveyn tutum ve davranışlarında sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Madde bağımlısı çocukların, çocukluk döneminde bazı yanlış yaklaşımlara başvurulduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, anne-baba tutumlarının değeriendirilmesi, konuşulması, özellikle çocuğun aile ve topluma kazandırılmasında anne ve babanın nasıl bir rol alacağı önem taşımaktadır.

Ailesi ile çatışmalı bir iletişime sahip olan ve çeşitli sorunlar yaşayan çocuklarda, madde kullanımının daha yaygın olduğu yapılan araştırmalarla tespit edilmiştir. Özellikle küçük yaştaki çocukların madde kullanımına başlamalarının temel nedenlerinden birisi aile içi sorunlardır (Ögel, Erol, 2005: 35).

Anayasada yer alan bu maddenin (58. Madde) getirdiği sorumluluktan dolayı devlet bünyesinde yer alan birçok kurum tarafından çalışmalar yapılmakta ve uyuşturucu maddelerin bağımlılığını engellemek için genel amaçlar belirlenmesi için yapılar oluşturulmaktadır. Konu ile ilgili çok sayıda kamu kurum ve kuruluşu bu mücadelede görevlendirilmiştir.

Araştırmamızın sınırları, aile içi iletişimin ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi noktasında gündeme gelmektedir. Ergenlerin madde bağımlılığıyla ilgili sebep ve hikâyeleri farklılık gösterebilmektedir. Buna karşın, benzer sıkıntı ve sorunlar yaşamasına rağmen her genç madde bağımlısı olmamaktadır. Bu hususta pozitif katkısı olduğu düşünölen ve ergeni maddeden uzak tutan ‘‘aile içi sağlıklı iletişim’’ en önemli faktör olarak görölmektedir.

Araştırmamız, Adıyaman ili merkezinde yaşayan madde bağımlısı çocukların ve gençlerin aile içi ilişkilerinin sosyolojik olarak analiz edilmesidir. Araştırmanın diğer bir sınırı sosyolojik unsurların aile içi iletişim üzerindeki etkisini determinist bir şekilde incelemek şeklindedir.

Bireyin içinde bulunduğu ailenin sosyo-költürel yapı bireyin madde kullanımına neden olan faktörler arasından görölmektedir. Bireyin içinde bulundu yaşın özellikleri, ailenin sosyo-ekonomik durumu madde kullanıma yönlendiren nedenler arasında yer almaktadır.

Bu tez çalışmasında; madde kullanım durumlarını ve madde bağımlılığın aile içi ilişkileri üzerindeki etkisini sosyolojik olarak açıklamaya çalışılarak, madde bağımlılığını engellemek için önerilerde bulunmaktır.

Araştırmaya katılan katılımcıların bilgileri anket yapılarak elde edilmiştir. Anket Adıyaman Merkez ilçesinde bulunan alt faklı lisesinde 2019-2020 eğitim ve öğretim döneminde öğrenim gören öğrenciler üzerinde uygulanmıştır. Katılımcılar hakkında elde edilen veriler spss programına işlenerek gerekli bulgulara ulaşılmıştır. Bulguların analizi betimsel analiz tekniği kullanarak sosyolojik açıdan yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın kavramsal ve kurumsal boyutlardan oluşmaktadır. Bu başlık altında madde bağımlılığın tanımı, madde

bağımlılığın çeşitleri, bağımlılığın nedenleri, gençlik ve sorunları ve aile içi iletişim başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise araştırmanın metodolojik boyutunu oluşturmaktadır. Bu başlık altında araştırmanın amacı, önemi, evren ve örnekleme, bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Bu başlık adı altında elde edilen bulgular kategorik tablolar yapılarak yorumlamalar yapılmıştır. Örneklemin genel özellikleri betimsel analiz tekniği kullanırken değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek için çapraz tablo ve ki kare analiz tekniği kullanılmıştır

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde bağımlılığın tanımı, bağımlılık yapan maddelerin sınıflandırılması, madde bağımlılarının nedenleri, gençlik tanımı ve sorunları, aile içi ilişkiler üzerinde durulmaktadır.

1.1. MADDE BAĞIMLILIĞI

Bağımlılık; birey tarafından bağımlılık yapıcı maddelerin, belirgin bir etkiyi elde etmek için alınması sürecinde ortaya çıkan ruhsal, bendensel ya da sosyal sorunlara karşın, madde alımının devam etmesi ve maddeyi alma isteğinin durdurulamamasıdır.

Madde Bağımlılığı; kişinin kullandığı maddeyi bırakmak istemesi ve bu amaçla çeşitli çabalara girmesine karşın bırakamaması, bırakma çabaları sırasında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması ya da zararlarına bilmesine karşın, madde kullanmaya devam etmesi ve kullanmak gereksinim hissettiği maddenin dozunu devamlı olarak artırmak zorunda kalmasıdır.

Kişinin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına karşın bırakamaması, giderek madde dozunu artırması, kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zararlarını görmesine karşın madde kullanmayı sürdürmesi, zamanının büyük bölümünü madde arayarak geçirmesi ile görülen bir durumdur(Ögel, Erol, 2005: 24).

Bağımlılık hem ruhsal hem de fiziksel bir süreçtir. Önceleri fiziksel ve ruhsal bağımlılık birbirinden ayrı olarak ele alınırken artık günümüzde bu iki terim birlikte ele alınmaktadır. Fiziksel bağımlılık denince fizyolojik bir gereksinim söz konusu olmaktadır. Bedenin kullanılan maddeye karşı bir uyum süreci söz konusu olmaktadır. Bedende alınan madde eksikliği ortaya çıktığı zaman ortaya çıkan belirtiler fizyolojik eksiklikten kaynaklanmaktadır. Bu durumda beden dengeyi sağlamak için maddeye ihtiyaç duymaktadır. Ruhsal bağımlılık ise, bireyin kişilik yapısından ve de duygusal yapısından kaynaklanan açlığı gidermek için o maddeye duyulan ihtiyaçtır. Burada birey maddeyi aldığı çok büyük bir mutluluk ve rahatlama hissi yaşamaktadır.

1.2. BAĞIMLILIK YAPAN MADDELER

Bağımlılık yapan maddeler, uçucu, uyuşturucu ve zararlı maddeler olarak tasnif edilmektedir. Bağımlılık yapan maddeler içerisinde; eroin, kokain, bonzai, tütün, alkol, tütün, esrar, ecstasy, GHB, mantar türleri, LSD, anaboliksteroidler, metamfetamin yer almaktadır (AMATEM, 2018).

1.2.1. Sigara (Tütün)

Katran, nikotin ve karbon monoksitten oluşan sigara yani tütünün özgün maddesi nikotin adı verilen koyu bir sıvıdır. Bu madde, renksiz ve acı bir sıvıdır. Sentetik olarak da üretilen bu madde, tarım ilacı olarak da kullanılmaktadır. Aynı zamanda bir zehir olarak da kabul edilmektedir. Nikotinin beyinde serotonin, norepinefrin ve epinefrin salınımı sağlamaktadır. Doksan dakikadan sonra, beyin nikotine olan duyarlılığı artmaktadır. Uyandıktan sonra içildiğinde ise bu nedenle etkinliğini arttırmaktadır. Sigaranın hem çevreye hem de insan sağlığına birçok olumsuz etkisi söz konusu olmaktadır. Örneğin çevreye yayılan duman, sigara kadar etkili olmaktadır. Ayrıca yarattığı sağlık sorunları arasında (Ögel, 2005: 8);

- Baş ağrısı ve hapşırma,
- Öksürük,
- Gözde hasar,
- Baş dönmesi ve bulantı,
- Nabzın hızlanması ve kan basıncında artma,
- Sigaranın yol açtığı tüm hastalıklar yer almaktadır.

Tablo 1. Tütün Bağımlılığı ve Özellikleri (Uzbay, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psşik Bağımlılık	Tolerans
Tütün	+++	+++	++

++: Orta, +++: Şiddetli,

Sigarayı bırakmak isteyenlerin % 15'ten az bir kısmının bırakabildiği ve % 20'sinin ise nikotin bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Sigarayı bırakmayı denedikleri ancak bunu başaramadıkları açıktır. Sigarayı bırakma konusunda yardım almayı deneyenlerin süreci hem daha sağlıklı geçmekte hem de sigarayı bırakma oranları yükselmektedir. Ancak sigarayı kendi başına bırakmaya çalışan ve yardım almaktan kaçınanlarda ise sigarayı bırakma oranı % 10'un altında kalmaktadır (Ögel, 2005).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre, bir yılda dünyada üç milyondan fazla kişi sigara kullanımı nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Aynı zamanda sigara; çiğneme, enfiye, puro ve pipo şeklinde kullanılmaktadır. Yapılan bazı araştırmalara göre (Enez Darçın, 2014: 23);

- Eğitim düzeyinin artmasıyla içicilik oranlarının azaldığı,
- Bünyesinde yüksek düzeyde toksit ve zehirleyici maddeler içerdiği,
- Akciğer, karaciğer, rahim ağzı, yumurtalık, yemek borusu, ağız, dil ve gırtlak gibi birçok kanser türüne neden olduğu,
- Pasif içicilik ile de birçok tehlikeyi barındırdığı tespit edilmiştir.

Bağımlılığın günlük sigara tüketimi ile doğrudan ilişkisi olduğu saptanmıştır. Her tütün kullanan sigara bağımlısı olmamaktadır. Sigara bağımlılığı için uyanır uyanmaz sigaraya sarılmak, elverişli olmayan durumlarda dahi sigara tüketmek, sık bir biçimde tüketim sağlamak ve sağlığına zarar verdiğini bildiği halde sigara kullanmak sayılabilmektedir (Uzbay, 2011: 6).

1.2.2. Alkol

Etil alkol içki yapımında kullanılmaktadır. Kafein ve tütünün ardından dünyada en fazla kötüye kullanılan psikostimülan olmaktadır. Alkollü içki şeklinde alındığında, kişilerin ilaçtan fazla aldıkları bir madde haline gelmektedir. Alkolizm olarak da bilinen alkol bağımlılığı ise halk sağlığı sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır (Uzbay, 1996).

Tablo 2. Alkol Bağımlılığı ve Özellikleri(Uzbay, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psikişik Bağımlılık	Tolerans
Alkol	+++	+++++++*	++

++: Orta, +++: Şiddetli, ++++: Çok Şiddetli, *: Bireysel Farklılık Sergiler

Alkol ile alakalı bilgiler incelendiğinde, şarapta % 12-15 aralığında ve birada ise etanol olduğu bilinmektedir. Alkolün etkilerinde değişime neden olan faktörler arasında (Enez Darçın, 2014: 13);

- Alkolün türü ve miktarı,
- Kullanan kişiye ait metabolizma, etnik yapı ve yaş-cinsiyet gibi özellikler yer almaktadır.

Tablo 3. Kan/Alkol Düzeyine Göre Alkolün Davranışsal Etkileri (% mg)

50-80	Keyif, harekette kusurlar
80-100	Nistagmus (göz bebeklerinde oynama),
100-200	Yürümekte zorluk, duygusal bozukluklar (öfke, ağlama vb)
200-300	Şaşkınlık, konuşma bozukluğu, unutkanlık
300-400	Koma
400-500	Solunum depresyonu
>500	Ölüm

Kaynak: Ögel, 2005: 17.

Erişkinlere bakıldığında, % 30 ile 45'inin yaşamlarında bir defa da olsa alkol kullanımı yüzünden işe veya okula gidemedikleri tespit edilmiştir. Sarhoşluk veya akut alkol zehirlenmesinde, uyumsuz davranışlar, kusma, konuşma bozuklukları ve uyuklama hali ile şuursuzluğa değin uzanan bir tablo görülebilmektedir. Daha ileriki aşamalarda ise solunum bozuklukları ve hatta ölüme değin neticeler gündeme gelebilmektedir (Enez Darçın, 2014: 13).

1.2.3. Esrar

Esrar karşımıza yasadışı en fazla kullanılan madde olarak çıkmaktadır. Anlık rahatlama ve gevşeme maksadıyla kullanılan ve bağımlılık yapmayacağı düşünülen bir maddedir. Esrar bağımlılığı yaş gruplarına göre tasnif edildiğinde (Dilbaz, 2018);

- 12-17 yaş grubunda: Siyahilere göre beyazlarda ömür boyu kabul edilen ve son 1 yılda kullanım oranı daha yüksektir.
- 7-35 yaş grubunda: Beyazların kullanım durumu, İspanyollar ve siyahilerden daha yüksek olmaktadır.
- 35 yaş ve üzeri grupta: Beyazlarda ve siyahilerde esrar bağımlılığı oranı aynı seyretmektedir.

Tablo 4. Esrar Bağımlılığı ve Özellikleri (Uzbay, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psşik Bağımlılık	Tolerans
Esrar	+	++++++	+

+:Hafif, ++: Orta, ++++: Çok Şiddetli,

Esrar kullanımı incelendiğinde ise, suda dumanda demlendirme ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Uykusuzluk, huysuzluk ve iştahsızlık sık görülen etkileri olmaktadır. Daha çok psikolojik yoksunluk belirtilerine rastlanmaktadır. Kullanıldığı zaman gözde kızarıklıklar oluşmaktadır. Psikotik bozukluklar gözlenmektedir. Ayrıca, aşırı doz kullanımı bazı etkiler yaratmaktadır. Bunlar arasında; ani ayağa kalkmalarda baş dönmesi, göz kararması, ağız kuruluğu, bilinçsiz ve sık biçimde yeme durumu öne çıkmaktadır (Enez Darçın, 2014: 16). Esrarın etkin ana maddesi THC olmaktadır. Farklı esrar türleri temelinde içerdikleri THC miktarları Tablo 5’te irdelenmektedir.

Tablo 5. Farklı Esrar Türlerine Göre İçerdikleri THC Miktarları

Biçim	Kaynak	THC İçeriği
Esrar (Bitkisel Esrar)	1960’lı ve 1970’lı yıllarda esrarlı sigara,	% 1-3 oranında THC
Esrar Sakızı	1980’li ve 1990’lı yılların modern sigarası joint, Kekler, tabletler, levhalar	% 6-20 oranında THC % 10-20 oranında THC

Kaynak: Barşah vd., 2005: 23.

1.2.4. Eroin

Eroinin bağımlılık yapma olasılığı çok yüksektir. Tek defalık kullanımda bile bağımlılık yapan bir madde olarak kabul edilmektedir. Kullanım şekilleri, ağız yolu, damar yolu ve burundan olabilmektedir. Damar yolu ile kullanımının birçok sonucu bulunmaktadır. Bunlar arasında; kan ile geçen hastalıklar açısından risk oluşturmakta, enfektif hastalıklara ve kalp ile eklerine ait enfeksiyonlara rastlanmaktadır (Enez Darçın, 2014: 24).

Eroinin etkisi 4 ila 6 saat sürmektedir. Hem tedavisi zor hem de diğer maddelerden daha fazla bağımlılık yapan bir tür olmaktadır. Vücutta morfin gibi etki gösteren opioid bir maddedir. Kimyasal bir madde olarak, sürekli ve şiddetli biçimde kullanma isteği uyandırmaktadır. Dünya çapında yirmiden fazla opioid klinik kullanımdadır. Eroin ise bağımlılığa eşlik eden ve kötüye kullanılan bir maddedir. Eroin, diğer maddelere oranla hızla tolerans geliştirmektedir. Tek seferde dahi bağımlılık ihtimali çok yüksektir (<https://npistanbul.com/amatem/ero-in-bagimliligi>, 07.04.2020).

Eroinin ruhsal belirtileri incelenmek istendiğinde (Çelik,2008: 41);

- Şuurda düşme ve hafıza kaybı yaşanması,
- Çevresinde bulunan kişileri alıştırılmaya gayret etme durumu,
- Hırsızlık, fuhuş ve cinayet benzeri suçlar işlemeye başlama durumu,
- Ahlaki manada çöküntü,
- Dikkat zayıflığı gündeme gelmektedir.

1.2.5. Kokain

Kokain, kullanıldığı anda etki gösteren bir madde olmaktadır. İnsan sağlığını büyük ölçüde olumsuz etkileyen bir maddedir. İlk kez 1860 yılında ayrıştırılmış bir alkaloididir. Lokal anestetik olarak ise 1880 yılında kullanılmıştır. 1914 yılına gelindiğinde ise yan etkileri ve bağımlılık yapan etkileri tanımlanmıştır. Böylelikle Eroin ve morfinle birlikte narkotik sınıflandırmasına dahil edilmiştir. Günümüzde göz, boyun ve burun cerrahisinde de kullanılmaktadır (<https://npistanbul.com/amatem/kokain-bagimliligi>, E.T.:07.04.2020).

Kokain kullanımı; buruna çekilerek, sigara şeklinde içilerek, oral olarak ve intraven öz injeksiyon şeklinde olmaktadır. Kullanımı ile kişide uyarılmış bir durum yaratmaktadır. Aynı zamanda, hafif biçimde hipertermi, iştahın ve susuzluğun azalması, öfori halinin ortalama dozlarda görülmesi, kan basıncının artması söz konusu olmaktadır. Daha yüksek doz alımlarda ise hiperpireksi, radyomiyoliz ve kalp aritmileri gündeme gelmektedir. Hatta ölümlere sebep olmaktadır. Kokain kullanımı neticesinde (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2012);

- Tremor,
- Baş ağrısı,
- Epileptik nöbetler,
- Serebrovasküler hastalıklar,
- İnme ve türevleri,
- Distoniye rastlanmaktadır.

Tablo 6. Kokain Bağımlılığı ve Özellikleri (Uzday, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psikişik Bağımlılık	Tolerans
Kokain	+	+++	0

0: Etki Yok, +: Hafif, ++: Orta, +++: Şiddetli,

1.2.6. Ecstasy

Ecstasy, yapısal olarak metamfetamine benzemektedir. Sentetik bir uyuşturucu olan ecstasy, sempatik sinir sistemini uyarmaktadır. Aynı zamanda, serotonerjik reseptörleri ise beyindeki serotonin salınımını arttırmak suretiyle aktive etmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2012).

Kullanan kişide bulunan serotoninin tamamını salgılatmak suretiyle vücutta rahatlama, zindelik, rahatlama ve mutluluk hissi yaratmaktadır. Bağımlılığında ise serotonin eksikliğine bağlı olarak depresyona ve ciddi yan etkilere sebep olmaktadır (<https://npistanbul.com/amatem/ekstazi-bagimlilik>, 08.04.2020).

Ecstasy kullanan kişide bazı semptomlar görülmektedir. Bunlar arasında; kan basıncının artması, iştahın ve susuzluğun azalması, öfori, midriazis, hipertermi, taşikardi, bruksizm, hipperrefleksi görülmektedir (Kalant, 2001).

Maddenin kullanılması durumunda, kan basıncının yükselmesi ve inme vakaları görülmektedir. Ayrıca kognitif bir yıkım da söz konusu olmaktadır. Özellikle hafıza ile ilgili sıkıntılar söz konusu olmaktadır. Serotoninnörotoksitesine bağlı olabileceği düşünülmekte ancak kesin olarak tespit edilememiştir (T.c. Sağlık Bakanlığı, 2012).

Tablo 7. Ecstasy Bağımlılığının Etkileri

Hipertansiyon
Diş sıkma
Acı eşiğinde yükselme
Isı regülasyonunda bozulma
İştah kaybı ve uykusuzluk
Göz bebeklerinin büyümesi ve sağa sola kayması
Kalp spazmı
Erektik Disfonksiyon
Kısa dönemlik hafıza kaybı
Kalğ ritminin bozulması

Kaynak: <https://npistanbul.com/amatem/ekstazi-bagimliliği>, E.T.:08.04.2020.

1.2.7. Afyon

Afyon bitkisinden birçok alkaloid üretilmektedir. Bunların sayısı yirmiye bulmaktadır. Örneğin haşhaş tohumundan pide, tatlı, ekmek ve helva yapılabilmektedir. Yemeklik yağ olarak ise haşhaş yağı kullanılabilir.

Olgunlaşmış haşhaş kapsülü çizildiğinde ise koyu bir sıvı ortaya çıkmaktadır. Bu da afyon sakızı olmaktadır (Ögel, 2005: 39).

Afyon kullanımının bazı belirtileri ve etkileri sınıflandırıldığında (<https://www.zihni.org/afyon-bagimliliği/>, E.T.:09.04.2020);

- Baş dönmesi ve mide bulantısı,
- Bilinç kaybı,
- Vücut renginde solma,
- Ağır seyreden ancak sıklıkla ortaya çıkan bağırsak sorunları,
- Kalp ve solunumun yavaşlaması ve türevleri şeklindedir.

1.2.8. Morfin

Morfin, daha çok şiddetli ağrıların giderilmesini sağlamak adına kullanılan analjeziklerdendir. Beyaz toz kristal halinde bulunmaktadır. Acılı hastalıklar ve yaralanmalardan oluşan kaygı ve huzursuzluğu da gidermek adına kullanılmaktadır. Kanserle ilgili hastalıkların tedavisinde ve ameliyat sonrasındaki acıların dindirilmesinde de kullanımı söz konusu olmaktadır (Selçuk, 2020).

Morfin kullanımı çabuk bağımlılık yapan bir bağımlılık türü olmaktadır. Morfin bağımlılığına ilişkin bazı özellikler söz konusu olmaktadır. Bunlar arasında; güçlü psişik bağımlılık ve aşırme derecesinde ilaç özlemi yer almaktadır. Fiziksel bağımlılığın çabuk başlamasından dolayı, bıraktıktan sonra tekrar başlama olasılığı yüksektir. Morfin kullanma sıklığının artmasıyla birlikte hem tolerans hem de bağımlılığın derecesinde artış görülmektedir. Örneğin 7 ila 10 gün kullanımın ardından ilacın kesilmesiyle birlikte fark edilebilir ancak hafif seyreden bir yoksunluk ortaya çıkmaktadır. İlk doz morfin verilmesinden sonra bağımlılığın başladığı kabul edilmektedir (Uzby, 2011: 18).

Tablo 8. Morfin Bağımlılığı ve Özellikleri (Uzby, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psişik Bağımlılık	Tolerans
Morfin	++++	+++	++++

+++ : Şiddetli, ++++ : Çok Şiddetli,

1.2.9. Uçucu Maddeler

Uçucu maddeler tasnif edilmek suretiyle analiz edilmek istendiğinde; crack, amfetamin, LSD, captagon, kodein, barbituratlar, trankilizanlar ve bonzai üzerinde durulmaktadır.

1.2.9.1. Crack (Taş)

Kokainin etkili bir türü de crack yani taş olmaktadır. Kristalimsi bir madde olan crack, kokainin işlenmesi neticesinde elde edilmektedir. İçime hazır ve küçük miktarlarda satın alınan bu madde, oldukça etkilidir. Bunun nedeni ise vücut tarafından çabuk emilmesinden kaynak bulmaktadır. Bağımlılık yapma etkisi çok yüksektir. Sigara gibi içilmekte ve neredeyse 10 saniye içerisinde etki göstermektedir (Kutluoğlu Karayel, 2018).

Crack, kokainden 10 kat fazla etkiye sahiptir. Beyne çok hızlı bir şekilde ulaşım sağlamak ve etkisini göstermektedir. Kalp hızını % 50'ye değin arttırdığından dolayı kalp krizine yol açabilmektedir (Çelik, 2008: 63).

1.2.9.2. Amfetamin

Amfetamin alındığından itibaren çok kısa bir süre içerisinde etkisi göstermektedir. Ayrıca bu etki, 8 ila 24 saat aralığında devam etmektedir. Etkiler özellikle kalp ve damar sisteminde kendisini göstermektedir. Kısa dönem içerisindeki etkileri analiz edilmek istendiğinde (Bilici vd., 2015: 4);

- Kalp ritim bozuklukları,
- Kan basıncının yükselmesi,
- Kalp atışlarının hızlanması,
- Vücudun titremesi,
- Ağızda kuruluk,
- Beden ısısının yükselmesi,
- Beyin kanaması veya iç kanamaya dayalı olarak ölüm,
- Algı ve uyku bozuklukları,

- Saldırganlık,
- Paranoyak davranışlar,
- Halüsinasyonlar karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 9. Amfetamin Bağımlılığı ve Özellikleri (Uzby, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psişik Bağımlılık	Tolerans
Amfetamin	+	+++++++*	++++

+: Hafif, ++++: Çok Şiddetli, *: Bireysel Farklılık Sergiler

Özellikle Avrupa’da en fazla kullanılan madde olmaktadır. Parti ilaçlarıdır ve performans arttırmak amaçlı olarak alınmaktadırlar. Kullanıldığında neşeli hali, özgüven arttırması ve kendisini iyi hissettirme sağlamaktadır. İştah azalması ve enerjide artış ön plandadır. Ayrıca, uzun süreli alımlarda ise huzursuzluk, düşmanlık, uykusuzluk ve konfuzyon gündeme gelmektedir(Sekam,2015:24).

1.2.9.3.LSD (Lysergic Acid Diethylamide)

LSD’nin içerisinde bulunduğu maddeler psikotomimetik maddeler olarak da isimlendirilmektedirler. LSD yarı sentetik bir madde olmaktadır. LSD 100 mg’nin üzerinde alındığında ise bazı etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler arasında (Uzby, 2011: 27);

- Görme bozuklukları,
- Zaman algısında kayma,
- Düşünme güçlüğü,
- Halüsinasyonlar,
- Akut panik reaksiyonu,
- Sempatik ve psişik hiperaktivite görülmektedir.

Tablo 10. LSD Bağımlılığı ve Özellikleri (Uzbay, 2011: 26)

Bağımlılık Tipi	Fiziksel Bağımlılık	Psikişik Bağımlılık	Tolerans
LSD	0	++	+++

0: Etki yok, ++: Orta, +++: Şiddetli,

LSD, küçük kağıt parçalarına emdirilerek tekrar çözdürülebilme özelliğine sahip bir ajandır. Sıvı formda veya küp şekerlere emdirilmiş veya küçük tablet şeklinde olabilmektedir. Claviceps Purpurea'dan elde edilmektedir. Destekleyici tedavi ile çoğu düzeltilebilmektedir (Akdur, 2007).

1.2.9.4. Captagon

Etken maddesi feniletilin olan bir amfetamin türevi captagon, teofilin ve amfetaminin birleşiminden meydana gelmektedir. Bulunması 1961 yılında Almanya'da gerçekleşmiştir. Pulmoner, santral sinir sistemi ve kardiyovasküler sisteme teofilinin yan etkileri araştırılırken bulunmuştur. İlerleyen 20 yıl içerisinde ise Avrupa'da reçete edilmeye başlanmıştır. Feniletilin (Kardaş vd., 2019);

- Hiperaktivite,
- Narkolepsi,
- Depresyon,
- Dirençli epilepside kullanılmaktadır.

Amerika'da ise FDA tarafından kullanımı onaylanmamıştır. Doğu Asya ve Arap ülkelerinde ise yaygın olarak Captagon kullanıldığı bilinmektedir.

1.2.9.5. Kodein

Kodein, analjezik ve antitüsif olarak kullanılmaktadır. Yasadışı kullanımı, eroin ile kombine şekilde mevcuttur. Etkisi morfin kadar güçlü olmasa da ona benzetilmektedir. Deliryuma ve stupora neden olmaktadır. İdrarda aranabilmektedir. Aynı zamanda, % 10'u morfine metabolize olmaktadır (Akdur, 2007).

1.2.9.6.Barbituratlar

Gerek tıbbi sınırlar içerisinde ve gerekse tıbbi sınırlar dışarısında en fazla kullanılan uyku ilaçlarından olmaktadır. Kapsül ve tabletler halinde üretilmekte, aynı

zamanda farklı biçim, renk ve şekillerde ortaya çıkmaktadırlar. Neredeyse tıbben 30 adet cinsi mevcuttur. Özellikleri arasında (Çelik, 2008: 65-66);

- 1 gram alınmasıyla bile ölüme sebebiyet verebilmektedir.
- Alkolle birlikte kullanıldığında da ölüme neden olduğu görülmektedir.
- En fazla suiistimal edilenler arasında:
  - ✓ Sarı kapsül-Pentokarbital Sodyum,
  - ✓ Mavi kapsül-Amorbarbital Sodyum ve Secobarbital Sodyum bulunmaktadır.
- Alkoldeki kokunun dışında barbituratlar aynı tepkileri vermektedirler.
- Yüksek dozlarda kullanıldığında:
  - ✓ Gözbebeklerinde küçülme,
  - ✓ Reflekslerin zayıflaması,
  - ✓ Uyuşukluk hali,
  - ✓ Artan biçimde terleme,
  - ✓ Kahkaha gibi belirtiler görülmektedir.

1.2.9.7.Trankilizanlar

Trankilizanlar, tedavi adına kullanıldıkları zaman fazla yan etkileri görülmemektedir. Sukunet vermek, psişik gerginliği ve sıkıntıyı azaltmak adına kullanılmaktadırlar. Tedavi için kullanılan sınırın aşılması durumunda ise (Çelik, 2008: 66);

- Kasların iş görmesinde zayıflamaya neden olmakta,
- Merkezi sinir sisteminin çalışmasına engel olmakta,
- Denge bozukluğu,
- Yüzde kızarmalar,
- Derin uyku hali,
- Bulantı ve kusma,
- Alkole karşı duyarlılık,
- Cinsel isteğin azalması,
- Kan basıncının düşmesi,
- Komaya girme ve ölüme neticelenme,

- En fazla suistimal edilenleri:
  - ✓ Diazepamlar,
  - ✓ Meprobamatedir.

1.2.9.8. Bonzai

Esrarın sentetik olarak içeriğinin değiştirilmesiyle elde edilen Bonzai ve benzeri maddelerin kullanımı oldukça artmıştır. Bunun nedeni ise içerisindeki maddelerin kolaylıklar değiştirilebilir olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikleri arasında (Sekam,2015:31);

- Yeşil, kına rengi ve top şeklinde toplar halinde,
- Özellikle gençlerin internet üzerinden ve yurt dışından kolaylıkla temin ettikleri,
- Ambalajları renkli ve dikkat çekicidir.

1.3. MADDE BAĞIMLILIĞININ NEDENLERİ

Madde bağımlılığının sebebi şudur şeklinde ifadeler kullanmak mümkün değildir. Çünkü madde bağımlılığına yönelik tek bir neden veya durum belirlenememiştir. Çünkü uyuşturucu madde kullanma davranışı, ancak birçok faktörün bir bileşkesi olarak açıklanabilir. Madde kullanım nedenlerini açıklamaya çalışan farklı görüşler gözden geçirildiğinde; hiçbir disiplin veya bakış açısının, tek başına açıklamaya yeterli olmadığı görülür. Çünkü uyuşturucu madde kullanımı, birçok değişkenin etkilediği (biyolojik, psikolojik ve sosyolojik) öğrenilen bir davranıştır (Ögel, 2019). Uyuşturucu madde alışkanlığına sebep olan durumlar içerisinde; ailenin yapısı, aile içinde bireylerin birbirleri ile etkileşimi/iletişimi, bireyin sosyalizasyon zamanının, ailenin sahip olduğu sosyo-ekonomik durum, bireyin etrafında uyuşturucu kullananların var olunması, uyuşturucunun ulaşılabilirliği, merak içgüdüğü ve bundan dolayı yeni tatlar deneme isteği, özendirilmesi gibi durumlar yer almaktadır(İçli, 2001: 19). Diğer yandan teknolojik değişme, sanayileşme, kentleşme, hızlı nüfus artışı, işsizlik ve ekonomik bunalımlar gibi toplumsal etkenler de

bağımlılığının nedenleri olabilir (Şahin, 2015: 56). Bu yaklaşımların dışında da bağımlılık gelişebilir. Çünkü bağımlılığın nedeni kesin olarak belirlenmiş değildir (Ögel, 1997: 21).

Bağımlılık durumu gerçekte bir hastalıktır. Bağımlılığın farklı boyutları vardır. Bu boyutlar; biyolojik, sosyal ve davranışsal olarak ifade edilebilmektedir. Bu boyutların önem dereceleri eşittir, çünkü bağımlılığın anlaşılmasında iç boyutta etkilidir. Bağımlılık durumu tedavi edilebilen bir durumu olmasına rağmen tekrar kullanılması durumunda nüksederek ortaya çıkması mümkün olan bir hastalıktır. Bağımlı olan bireyin sürekli aklında bulundurması gereken durum tüm hayatı boyunca bağımlı olmasıdır ve bundan dolayı yaşantısı sürecinde bu duruma dikkat etmelidir (AMATEM, 1998: 44). Günümüzde geleneksel olarak iki tür bağımlılıktan söz edilir.

Psikolojik Bağımlılık: Uyuşturucu kullanan bireylerde madde kullanım sonrasında duygusal açıdan bireyi etkilemesi beklenmektedir. Meydana gelen bu etkiler doğal değildir. Duygusal anlamda bireyin; kızgın, üzgün, mutlu, sevinçli, şaşkın, agresif, halüsinasyon görmesine neden olabilir. Bireyin uyuşturucu kullanımından etkilenmesinin sebebi beynin kimyasında ve algılayıcılarında değişiklikler oluşmasındandır. Psikolojik bağımlılık veya alışkanlık durumu zevk verici maddelerin kullanımından oluşmaktadır. Psikolojik bağımlı olan bireyin tekrar istek duymasına sebep olur (Şahin, 2015: 59)

Fiziksel Bağımlılık: Devamlı olarak uyuşturucu maddenin kullanılmasından kaynaklı olarak vücudun ani tepkiler oluşmasına karşı direnç oluşturması durumudur. Madde kullanım sonrasında normal görevlerini yerine getirmeye çalışan kısımlar; hücre zarı, algılayıcılar, beynin kimyası değişikliklere maruz kalmaktadır. Bağımlılık durumunun ortaya çıkması bazen zaman alabilir ve bundan kaynaklı olarak da bağımlılığın azalması – bitmesi için de zaman gerekmektedir. Bağımlı olan birey bırakmak istediğinde yoksunluk durumu ile karşılaşılır. Maddeye yönelik bağımlılık durumunda bilinmelidir ki psikolojik bağımlılık olmadan fiziksel bağımlılık olmaz. Fiziksel bağımlılık oluşması için uzun süre ve devamlı olarak madde alınmalıdır. Fiziksel bağımlı birey bağımlılıktan kurtulmak istediği noktada oluşan belirtilerden rahatsız olur. Bu rahatsızlıktan kurtulmak için tekrar madde kullanması gerektiğini

bilir. Bireyin bırakma aşamasında meydana gelen rahatsızlıklardan (fiziksel-psikolojik) kurtulma, güçlü bir psikolojik bağımlılık oluşturur (Şahin, 2015: 62).

Kişinin bir maddeye bağımlı olduğu tanısının konabilmesi için, belirli bir süre içerisinde kişide olağandan farklı olarak bazı özel durumların ortaya çıkıp çıkmadığı incelenir. Madde bağımlılığının nedenlerini psikolojik, kalıtsal, biyolojik, sosyolojik ve diğer etkenler başlıkları altında incelemek mümkündür.

1.3.1. Psikolojik Etkenler

Psikolojik açıklamalarda kendini beğenmişlik, ben duygusunun fonksiyonlarında oluşan bozuklukları ele almaktadır. Var olan psikolojik güç yetersizliği, bağımlılık durumunun belirlenmesinde en önemli etkidir. Etrafta bulunan kişi ve eşyalarla normal bireyler gibi gerçekçi ve süregelen ilişki kurulamaz. Bireyin endişe durumundan kurtulmasını sağlayan savunma mekanizması tasarımı yapılamaz (Ögel, 1997: 27).

Freud klasik psikanaliz öğretisinin temelini atmıştır. Freud'a göre, oral dönem içerisinde olan bireyde oluşan sorunlar bağımlılığa neden olmaktadır. Bu durumda oral kişilik yapısı gelişen bireyde açgözlülük, aileye-anneye bağlılık, yoğun duygusallık, karamsarlık, tutarsızlık durumları gözlenebilir. Bireyin gelişmesi durumunda ağızdan alınan ürünlerde değişimler gözlenir. Bu durumda su, süt, anne memesi gibi nesnelere yerini alkol, sigara, uyuşturucu gibi nesnelere bırakır ve doyum sağlama nesnelere artık bunlar olur (Ögel, 1997: 33). Bu dönemde kullanılan uyuşturucu maddeler, gençlik döneminde oluşabilen uyuşturucu madde bağımlılığına dönüşebilmektedir. Bunun yanında, uyuşturucu madde kullanan kişileri; psikopat, yeterince olgunlaşmamış, çocuksu kişilikli, ben merkezli, kendini beğenmiş ve sadece kendi ilkel ihtiyaçlarının tatmini ile ilgilenen kişiler olarak değerlendirir (Ögel, 2019: 5).

İnsan davranışlarını belirleyen diğer temel değerlendirme, aşağılık duygusudur. İnsan gelişiminde ve hareketlerde belirleyici durumlar; güçlü olmak, yeterlilik, üstünlük duygularıdır. Eğitimde uygulanan yöntemin sert ve sıkı olması durumunda; doğuştan sakatlıklar, yaşamda başarısızlıklar, karşı cins ile ilişkide olumsuz sonuçlar meydana gelir. Meydana gelen bu sorunların çözülmesi ve bu duyguların üstesinden gelmeyi başaramayan bireyler alkol ve uyuşturucu maddeler kullanarak eksik oldukları

kısımları kapatmaktadırlar (Ögel, 1997: 37). Nitekim uyuşturucu madde bağımlılarının hikayeleri incelendiğinde, çoğunluğun bu hayal kırıklıkları yaşadığı ifade edilmektedir. Ayrıca bu hayal kırıklıklarının sonucunda oluşabilen depresyon gibi psikolojik rahatsızlıklar, uyuşturucu madde kullanımında bir risk faktörü olarak değerlendirilmesi gerekir (Şahin, 2015: 67).

Bireyin kendine has davranışları ve bireyi diğer insanlardan ayıran özellikler, kişilik kavramı olarak adlandırılmaktadır. Bu özellikler; bireyin zihinsel (bilme-düşünme-algılama) biçimi, durumlara göre duygusal tepki gösterebilmesi, engelleme ve karşıtlıklar durumuyla başa çıkma ve kendini koruma düzenekleridir. Uyuşturucu madde bağımlılarında saptanan bazı kişilik bozukları özelliklerini sergilemektedirler. Bütün bağımlılar için saptanan özelliklerin geçerlilik durumu söz konusu değildir. Bu özellikler arasında dikkat çeken, bağımlılar arasında kişilik bozukluğu oranının yüksekliğidir. Fakat bu husus, bazı kişilik özelliklerinin ne zaman geliştiği ile ilgilidir. Yani bağımlılık öncesinde mi yoksa bağımlılık sonrasında mı olduğuna dair net bilgi yoktur (Ögel, 1997: 45).

Gençlik dönemindeki hızlı psiko sosyal değişim, kişiliğin yeniden organizasyonu, kimlik ve kendilik algısında değişiklikler, yeni ve yoğun affektif (Bipolar affektif bozukluk) durum oynamaları gibi özellikler; bireyin bu döneme özgü sorunlar yaşamasına neden olabilir. Birey için, gelişimsel ergenlik ruhsal sorunlarıyla başa çıkabilmek bazen çok güç olmaktadır. Uyuşturucu madde kullanımı, bu zorlayıcı dönemdeki gelişimsel görevlerini başarmadaki zorluklar ve stresle baş etme için uygun olmayan bir çıkış yolu olarak belirmektedir (Şahin, 2015: 74). Özellikle, tepkisel davranma, hızlı duygusal değişiklikler, davranışsal kontrolsüzlük, agresif davranışlar sergileme, heyecan arama, anti sosyallik ve geleneksel olmama gibi özellikler; madde kullanımı için risk oluşturmaktadırlar (Ögel, 2019: 19). Bu özellikleri taşıyan bireyler, kendi kendilerini olumsuz etkilerle karşılaşılabilecekleri durumlara sokma eğilimi gösterirler. Bu eğilim de uyuşturucu madde kullanımı için zemin hazırlayabilir (Şahin, 2015: 77).

1.3.2. Kalıtımsal Etkenler

Alkol bağımlılığı ile kalıtımsal etkenler arasında bir bağlantı olmasına yönelik çok sayıda araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda, ikiz doğumlar ve evlat edinme

olaylarında alkolün genetik bir ilişkisi olduğu ispatlanmıştır (Ögel, 1997: 49). Bu durumların haricinde uyuşturucu kullanımının ya da bağımlılık durumlarının doğuştan gelen bir yönelim olduğu varsayım olarak kalmıştır (Dönmezer, 1984: 89).

Alkol haricinde uyuşturucu maddeler genetik yollarla aktarılmasına yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen bildiler ışığında uyuşturucu bağımlılığı ile bağlantılı bazı faktörler belirlenmiştir (Ögel, 1997: 55). Uyuşturucu madde kullanan kişilerin ailelerinde, uyuşturucu madde kullanımına sık rastlandığı bilinmektedir. Aynı zamanda, bireyin madde kullanımı ile babanın bazı özellikleri arasında bağlantılar olduğunu tespit etmiştir. Babanın madde bağımlısı olması ile bireylerin madde kullanımı arasında yakın bir ilişki gözlemlenmiştir (Ögel, 2019: 38). Fakat uyuşturucu madde kullanımının altında tamamen psikolojik gerçek ve nedenler yatmaktadır. Diğer yandan bu veri, uyuşturucu kullananların çocuklarının da uyuşturucu kullanıyor olması durumu genetik teoriler ile açıklanamamaktadır. Çünkü aile yapısının, aile içi öğrenme faktörlerinin farklı bir sebep olmasından ve bu faktörlerin hangilerinin madde kullanımına yönelmesinde etkili olduğu bilinemez. Bütün bu nedenlerden dolayı genetik olarak kodlanmasına yönelik herhangi bir bilgi bulunamaması durumunda uyuşturucu kullanımının kalıtsal olduğunu söylemek mümkün değildir (Şahin, 2015: 89).

1.3.3. Biyolojik Etkenler

Bağımlılık yapıcı maddelerin bireyin beyinde ve biyolojik olarak bağımlılığın belirtisini ortaya koyan etmenler yıllarca araştırılmıştır ve araştırmaya devam edilmektedir. Fakat günümüze kadar büyük bir ilerleme kat edildiğini söylemek mümkün değildir. Kullanılan uyuşturucu maddeler, zaman içerisinde insan beyninin yapısına müdahale etmektedir ve değiştirmektedir. Bozulan beyin yapısı kısa süre içerisinde bağımlı olabilmektedir. İnsan vücudunda morfin benzeri olan ve “endorfin” olarak adlandırılan bir madde salgılanmaktadır. Bu salgılama vücudun kendisi tarafından üretilen opiatdır. Vücut, ağrıyı yok etmek amacıyla belirli düzeyde üretmektedir. Dış kaynaktan vücuda alınan opiatların miktarı aşırı derecede ve vücudun dengesini bozucu etki etmektedir (Ögel, 1997: 67).

Diğer bir durum ise, bazen beyinde opiat faaliyetlerinin düşük oranda olmasıdır. Vücutta opiat faaliyetlerinin az olması bireyin opiat bağımlılığı riski

taşıdığını belirtmektedir. Başka bir ifadeyle, bu durum bir hastalık olarak değerlendirilmektedir. Kullanıcılar bu maddeleri, vücutlarındaki eksik salgılanan bir maddenin eksikliğini gidermek için kullanmaktadırlar. Böylece, beden dışarıdan alınacak uyuşturucu maddelere bağımlı hale gelmektedir (Ögel, 1997: 69).

Diğer yandan uyuşturucu madde bağımlılığında, uyuşturucu madde kullanan hamile kadınların doğumlarında doğan bebeklerin diğer bebeklere göre, fiziki özellikler bakımından farklılıklar gösterdiği ileri sürülmektedir. Bu bebeklerde; düşük kilo, küçük kafa yapısı ve anlayış güçlüğü tespit edilmiştir. Bu özellikler, uyuşturucu madde kullanımında bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Şahin, 2015: 81).

Yapılan biyolojik çalışmalar uygulama aşamasında sınırlıdır. Yapılan çalışmalar ile madde etkilerinin neler olduğunun belirlenmesine yönelik veriler elde edilmiştir. Beyinde oluşan hasarlar madde kullanımının bırakılması sonrasında giderilmektedir. Fakat yine de bağımlılar yeniden uyuşturucu kullanımına başlayabilmektedirler. Bu durumdan kaynaklı olarak bireylerin madde kullanımına başlama ve bırakamama ile ilgili yeterli düzeyde kimyasal veriler bulunmamaktadır (Ögel, 1997: 77).

1.3.4. Sosyolojik Etkenler

Hiç kimse uyuşturucu (madde) bağımlısı olarak doğmamaktadır. Beden yapıları maddeye ihtiyaç duymamaktadır. Uyuşturucu madde kullanımında psikolojik ve biyolojik etkenler kadar sosyolojik faktörler de etkilidir. Bireyler uyuşturucu madde kullanımına sosyal faktörlerin etkisinde kalarak başlayabilirler.

Uyuşturucu madde bağımlılığı ile ilgili genel suç teorileri ve sosyolojik teorileri benzer olarak iki kısımda toplanabilmektedir. Birinci kısım madde kullanımını tetikleyen durumlar ikincisi ise madde kullanımından uzaklaşılmasına yönelik önlemler ile ilgilidir (İçli, 2001: 21). Çalışmada, kişileri uyuşturucu madde kullanmaya iten sosyolojik nedenler incelenmeye çalışılacaktır.

Uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili sosyolojik çalışmalar genellikle, sapma kuramları çerçevesinde toplanmıştır. Fakat sapma kuramları ile sosyal kontrol ve sosyal öğrenme kuramları birbirleriyle yakın ilişki içerisinde. Bu nedenle sapma kuramları çerçevesinde ilişkili bu kuramlardan bahsedilmesi gerekir.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda, uyuşturucu madde bağımlılığı bir sapmış davranış olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmalarda, sapmış birey ile aile yapısı arasındaki ilişkiler incelenmeye çalışılmıştır. Zira aile karakteristikleri ile sapma arasında çok yakın bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Şahin, 2015: 83).

Sapmış davranışlardaki kendi rolünü inceleyen psikolojik teoriler, sapmış bireyleri hasta, duygusal yönden rahatsız veya psikopatik olarak tanımlamışlardır. Bütün pozisyonlarda sapmışların diğer (normal) bireylere göre fark edilebileceğini vurgulamaktadırlar (Arslan, 2012: 26). Biyolojik kuramlar, sapma ile bireyin anatomik özellikleri arasında yakın bir ilişki olduğunu ileri sürerler. Lombroso, önemli derecede suç işlemiş bireylerin suçlu olarak dünyaya geldiklerini, onların yaşamdaki sıkıntılara iten nedenlere, genetik yoluyla sahip olduklarını savunarak sapmaya kalıtım boyutunu getirmiştir. Fakat zamanla, sapmanın psikolojik ve biyolojik boyutundan önce, bireyin sosyal çevresi tarafından şekillendirildiğini savunan sosyolojik kuramlar ortaya çıkmıştır. Sosyolojik kuramlar sapmayı; bireyler tarafından öğrenilen bir davranış ve sosyal ortamın bir ürünü olduğunu ileri sürmektedirler (İçli, 2001: 27).

Sosyal kontrol mekanizmaları; sosyal düzenin korunmasını ve bu durumun devam etmesini sağlar. Bu mekanizmada şahısların ve toplumdaki kuruluşların belirlenmiş olan toplumsal normlara uymaları için çalışır. Normlara uyulması sayesinde toplum içerisindeki genel amaçlara ve sosyal fonksiyon kısmından istenen sonuçlar oluşmasını sağlar. Uyum – uzlaşma artış gösterir. Tam tersi bir durumun oluşması söz konusu olduğunda yanlışlıklar olur. Sosyal gruplar toplumsal normlara uyulması için buldukların etrafı veya grup üyelerine büyük oranda baskı uygular. Bu baskılar normlara uyulmasında etkili olduğu görülmüştür (İçli, 2001: 35).

Sosyal ortamlara göre sapmış davranışlara karşı sergilenen tavır ve tepki değişebilir. Sapma türlerinden bazıları gruptaki diğer bireylerinde tepkisine neden olmaktadır. Ancak sokağa tükürme, insanları rahatsız edecek boyutta olan yüksek sesle konuşma diğer hareketlere nazaran daha az tepkiye neden olur (İçli, 2001: 44). Burada önemli olan, sapmanın kültürden kültüre hatta bölgeden bölgeye göreceli olmasıdır. Madde bağımlılığı ve madde kullanımını değerlendirirken sapmanın bu özelliğini dikkate almak gerekir.

Sapma kavramı hakkında yapılan çalışmalara göz atılacak olursa, Merton'un araştırmaları dikkat çekicidir. Merton, sapmış davranışların sosyo-kültürel özelliklerine yönelik düzenli bir şekilde çalışmıştır. Merton'a göre, milletin sosyo-kültürel yapısı üzerinde birden fazla husus bulunur. Farklı bir şekilde ifade edilecek olursa; geleneksel yapının müsaade ettikleri arasında eksiklikler olması durumunda normlar bozular. Bunun sebebi ise normların hareketleri yönlendirememesidir. Amaçlar ve yöntemler arasında oluşan sıkıntılar gerginliğe yol aşmasından kaynaklı umutsuzlukların oluşmasına neden olur. Merton'a göre, bireylerin suça başvurmaları yasalar tarafından baskı altına alınmalarıdır. Amaçlar ve yöntemler arasındaki sıkıntılar baskılara neden olmaktadır (Bozkurt, 2015: 40).

Amaçlara ulaşmasının engellenmesinden kaynaklı olarak oluşan umutsuzluklar kesinlikle suça yönelmez. Merton'a göre, umutsuzluğa uğramış bireyler genellikle uyumludur. Umutsuzlukları azaltmak için suçu kapsayan dört uyum modelinden birini kullanırlar. Merton'a göre, bireysel uyum tipleri;

- *Uyumluluk*: Bu tipte durağan birimlerde en genel ve en yaygın olarak kullanılır. Kişiler geleneklerin belirlediği amaçları ve amaçlara ulaşacak yöntemleri kabul eder.
- *Yenilikçilik*: Bu tip içerisinde yer alan bireyler toplumun amaçlarını kabullenir ancak amaçlara ulaşmak için yasal olan yolların azlığından dolayı yeni yollar ve planlar yapar. Yeni açılan bu yollar hırsızlık, soygun veya başka bir suçları da kapsayabilir.
- *şekilcilik*: Bu tipteki bireylerin bir dönemde inandıkları ve ulaştıklarını sandıkları amaçları es geçer ve kendilerini buldukları dönem içerisindeki hayatlara adarlar. Kendi benimsedikleri kuralları uygularlar.
- *Geri Çekilme*: Tipler içerisinde en az başvurulan ve en az görülen tiptir. Bu tip içerisinde iyi uyum ve kötü uyum gösteren bireyler toplumdan uzaklaşır. Toplumsal değerler olan görüş birlikleri kabul etmezler. Bu birey hem toplumda hem de toplum dışından olur. Merton, bu durumu toplumda yer alan amaç ve yöntemlerin kabul edildiği, ancak amaçlara ulaşmak için yasal yollarla ulaşmak istendiğinde sürekli olarak başarısızlıkla sonuçlanabilir. Bu uyum durumunda kronik alkol ve uyuşturucu bağımlılığı meydana gelebilir. Burada

yer alan kişiler amaçlar ve yöntemlere ulaşmada sonucunda oluşan başarısızlıkları unutmak veya görmezden gelmek için alkol ve uyuşturucu kullanırlar (Dikel, 2014: 107).

- *İsyan*: Bu tipte yer alan bireyler toplum tarafından kabul edilen amaç ve yöntemleri kabul etmezler. Bireyi kişisel olarak uyumsuzluğa yönlendirir. Bir yöne toplumdaki diğer bireyler için belirlenmiş amaç ve yöntemlerdir (Dikel, 2014: 107).

Merton'un geliştirmeye çalıştığı kuram, bireyin sapmış olması durumuna direk olarak bağlı değildir. Bunun yerine, toplumda var olan suç oranlarını açıklamaya çalışır. Bu kuramdan hareketle, uyuşturucu madde bağımlılığının temelinde sadece kişisel faktörler etkili olmayıp bağımlının içinde yaşadığı sosyal yapının da etkili olduğu söylenebilir. Bu nedenle sosyal yapıyı oluşturan en önemli unsurlardan olan aile ve aile karakteristiklerinin incelenmesi, sapma ve uyuşturucu madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bununla birlikte sapma kavramı ile sosyal kontrol kavramları birbirleriyle yakın ilişki içerisindedir. Hirschi, sosyal kontrol kuramı kavramında kişinin topluma olan bağlantısını vurgular. Hirschi'nin kontrol kuramına göre, bireyin suçluluk oranı artmış ise bu durum bireyin topluma bağlılığında düşüş olduğunu gösterir. Topluma bağlantı da birbirleriyle ilişki 4 başlıkta altında toplanan noktalardan oluşur. Hirschi'nin sosyal bağ kuramına göre bunlar;

- *Bağlılık*: Aileye bağlılık, bağlılığın en önemli unsurudur. Bireyin çevresindekilere (arkadaş, aile, vb.) bağlanma durumunun bağlanması, bireyin çevredeki insanların beklentisine yönelik davranma ihtimalini artırır. Bu bağlılık azaldıkça uyuşturucu madde kullanımı dahil her türlü sapmış davranış sergileyebilirler.
- *Taahhüt*: Toplumun geçmişinden bu yana gelen geleneksel değerler, taahhüdün en önemli faktörüdür. Bireyin uzun süreli hedeflere ulaşmak için çalışması veya hedefe ulaşarak daha fazla yasal faaliyetleri bulması, bireyin uyum ihtimalini artırmaktadır.
- *Katılım*: Bireyin yasal faaliyetler için zaman ayırması, bu faaliyetlerde enerji tüketmesi durumundan dolayı topluma uyum sağlama oranı artmaktadır.

- *İnanç*: Bireyin toplum kurallarının ahlaki durumlarına bağlanmasına göre topluma uyumunun artmasıdır (Arslan, 2012: 34).

Hirschi'ye göre, bahsi geçen ögeler arasında var olan karşılıklı ilişki bireyin geleneklere ve yasal faaliyetlere yönelmesini etkilemektedir. Örneğin, çevresindeki insanlara bağlı olan bireylerin yasal amaçlara yönelik hareket etme olasılığı yüksektir. Tam tersi durumda ise yani sosyal ilişkiler kısmında eksik-yetersiz olan bireyin geleneksel amaçlara yönelik hareket etme olasılığı düşüktür (Arslan, 2012: 34).

Uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığının önemli nedenlerinden biri, kullanıcılar arasında bir alt kültürün olmasıdır. Alt kültür konusunda yapılan araştırmalarda, uyuşturucu kullanımında bir öğrenme sürecinin varlığı ve taklitten bahsedilir (İçli, 2001: 111).

Kişi hareketini eksikliklerini tamamlar, benimser, davranışlarda sapma ve suç modellerini taklit etmesi ve bunları öngörmesi durumu sosyal öğrenme sürecinin aşamalarındandır. Birinci olarak taklit etme hareketinden sonra hareketi kolaylaştırıcı etkilerin sıklıklarının yinelenmesidir. Bu aşamadan sonra sosyal davranışlara göre bireyin sosyallik derecesi ve bireyin hareketlerin tekrar sıklığına göre davranışın benimsenmesine sebep olur. İlk başta davranışların ne şekilde tanımlandığı durumlarının önemi çoktur. Sapma davranışların mevcut imkanlar dahilinde yapılması, kişinin önceki yaşamda öğrendiklerini analiz etmesi ve bundan dolayı yeni yaşamında desteklenmesi göre bağlıdır (Hasdemir, 2006: 82).

Genel olarak uyuşturucu madde bağımlılığının nedenlerine yönelik açıklamaların en düzenlisi sosyolojik kuramlar konusunda geliştirilmiştir. Bu kuramlar; sosyal açıdan yapı-süreç-çatışma durumlarının sapmasına göre yoğunlaşır.

1.3.5. Diğer Etkenler

1.3.5.1. Yaş

Madde bağımlılığı çağımızın önemli sosyal sorunlardan bir tanesidir. Madde kullanımının yaş ortalamasının gün geçtikçe düştüğü, madde kullanımı her yaş grubu için potansiyel tehlike oluşturmaktadır. Ülkemizde her geçen yıl bağımlılık yaşı düşmekte olup buna paralel olarak madde bağımlısı sayısı artmaktadır(Ögel,1997:78).

1.3.5.2.Sosyo-Ekonomik Düzey

Sosyo-ekonomik durum ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki net bir şekilde ortaya konulamamıştır. Örneğin uçucu maddelerin ucuz ve elde edilebilirliğin kolay olması nedeniyle sosyo-ekonomik olarak durumu düşük olan ailelerin bireyleri tarafından tercih edilmektedir. Eroin sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan bireyler daha yoğun olarak kullandığı, esrar ise maddi durumu düşük olan bireyler daha çok tercih etmektedir. Madde bağımlılığı ile sosyo-ekonomik durum arasında önemli bir fark göstermemektedir(Öge,1997:85)

1.3.5.3. Sanayileşme

Sanayileşen toplumlarda, ekonomik gelişmelerin yanı sıra sosyal ve kültürel yapıda da köklü değişimler gerçekleşmektedir. Bu değişimlerin sonucunda birçok sorunların ortaya çıkmasına neden olur, özellikle; sosyal, ekonomik ve siyasi yapıda daha önce görülmeyen sorunlar ortaya çıkar. Sanayileşmenin getirdiği en önemli sonuçlarından biri, şehirleşmedir. Düzensiz şehirleşme, derin ve çok yönlü sosyal değişmelere yol açmaktadır (Ögel, 1997: 88). Bu değişimlerle birlikte yaşanan stresin seviyesi ve gerginliklerin miktarı artmaktadır. Bu artış ile birlikte bireylerin sergilediği sapmış davranışların miktarı çoğalmaktadır (Şahin, 2015: 95).

1.3.5.4. Din

Din, toplumda uyuşturucu kullanma oranında ve artışında önemli bir noktadır. Toplum içerisinde madde kullanımına karşı olan tavır kullanıcı sayılarını azaltır. Kullanıcılar üzerinde baskı olmasına dinin yasaklayıcı hali neden olabilmektedir. Tek başına caydırıcı olan etkenler, önlem kısmının belirli bir noktasını temsil etmektedir (Ögel, 1997: 94).

1.4. GENÇLİK VE SORUNLARI

1.4.1. Gençlik Tanımı

Sosyolojinin bir alt başlığı olarak kabul gören gençlik sosyolojisi içerisinde yer aldığı hali le gençlik; biyolojik yönden bireyin hesaplaması yapılarak kültürel ve tarihi yönden değişimi-gelişimi ve bunların yanında sosyal açıdan devamlılık arz eden

dönem olarak değerlendirilmektedir. Burada anlatıldığı gibi genç, geçiş dönemi olarak kabul edilmekte ve bu dönem içerisinde yaşanması muhtemel psiko-sosyal durumların varlığıdır. Bu düşünce ile genç, özgür, hareketli, sabırsız, heyecanlı, bağımsız vb. gibi birçok özelliği taşımakta ve temsil etmektedir(Baş, 2017: 257).

Geçiş dönemi olarak bilinen ve adlandırılan gençlik, günümüzde toplumsal, psikolojik, sosyal, kültürel vb. yönlerden olmak üzere geniş bir şekilde değerlendirilmektedir. Fakat konu bakımından alanyazın incelendiğinde kabul gören gençlik tanımı, yaş unsuru dikkate alındığında biyolojik yaklaşım içerisine alınmaktadır. Bu duruma uygun şekilde UNESCO genç 15-25 yaş aralığında yer alan bireylere genç denilmektedir (Poyraz, 2003: 3-4).

Gençlik, bireyin yaşamında bağımlı çocukluk döneminden bağımsız – sorumlu yetişkin dönemine geçiş aşamasıdır ve bireyde psiko-biyolojik kategoriyi ve sosyo-tarihsel kategoriyi temsil etmektedir (Baş, 2017: 258).

Bir ülkenin genç nüfusunun çok olması o ülkenin gelişebilmesinin temel şartlarından biridir. Ülkenin millî gelirlerinin adil dağılımı, ülkenin beklentileri ile gençlerin beklentilerinin örtüşmesi, gençlerin yakalamak istedikleri amaçlar ile ülkenin bu amaçları elde edebilecek araçları temin etmiş olması hem ülkenin gelişmişliğini hem de toplumsal bütünleşmeyi belirlemek açısından önemlidir. Bu bakımdan ülkemiz sahip olduğu genç nüfusu potansiyeli ile geliştirmekte olan ülkeler arasında üst sıralarda yer almaktadır. Ancak hemen hemen bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençler açısından hiç de iç açıcı bir manzara görülmemektedir. Özellikle eğitim yetersizliği, gelir dağılımındaki dengesizlikler, sağlık, işsizlik gibi sorunlar gençlerin geleceğe bakış açılarını, eğitimlerini ve bunlara paralel olarak da değerler sistemini, hedeflerini ve sorunlarını etkilemektedir. Gençler bir yandan içinde buldukları yaş döneminin sıkıntı ve sorunlarıyla uğraşırken bir yandan da sosyal ve ekonomik değişmelere bağlı olarak ortaya çıkan sorunlarla baş etmeye çalışmaktadır. Bunun sonucunda gençlik dönemi hemen her zaman sorunlu bir dönem olarak görülmüş ve adlandırılmıştır (Kurttaş, 2017: 518).

1.4.2. Gençlik ve Sorunlar

Gençlik döneminde birey biyolojik ve duygusal açıdan değişiklikler yaşamaya başlamaktadır. Bu süreç devamında bireyin cinsel ve psiko-sosyal gelişmişlik,

bağımsızlık, sosyal bakımdan üretkenlik şeklinde devam etmektedir. Gençlik dönemi içerisinde birey fiziksel ve sosyal değişiklikler hızlıdır (Özbay ve Öztürk, 1995:12).

Gençlik, ergenlik dönemiyle başlayan, içerisine bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal birçok gelişmeyi alan, aynı zamanda bu gelişmelerin yoğun olarak görüldüğü yetişkinliğe adım atma dönemidir. Böylesine değişik bir süreci içerisine alan bu zaman dilimindeki genç, ne çocuk gibi yönetilmek ne de olgun bir insan gibi kendisinden tavırlar beklenmesini ister; çünkü onun içinde bulunduğu çağ, “biyo-psiko-sosyal nedenlerden dolayı gençler için ruhsal, toplumsal ve yaşamsal sorunların çok yüklü olduğu bir dönemdir” (Çakıoğlu, 1998: 2).

Bireyin yüzünde meydana gelen değişimler, gelişimler simetrik değildir. Vücut oranlarında dengesiz bir büyüme olmasından dolayı birey beden kontrolünde zorlanır, boylarının yaşlılarına nazaran uzun-kısa ve zayıf-şişman olması bireyi tedirgin eder. Bu dönemde birey cinsel duygular ve seksüel içgüdüler etkisi altındadır. Kendini tatmin etme çalışmaları bireyde suçluluk ve huzursuzluğa sebep olabilir. Bireyin bütün dikkati kendi bedenindedir. Üreme organları ve çalışma yapıları hakkında bilgiye ihtiyaç duyar. Karşı cinsle arkadaş kurma noktasında ne yapacağı, nasıl muhabbet kuracağı, nasıl bir ailesi olacağı gençliğin başlangıç noktasında bulunan birey için sorundur. Cinsel yönden oluşan sapma ve rahatsızlıklara duyarlıdır. Çocukluk ve gençlik arasında geçen süreçte bireyin duyguları ile birlikte yaşı vücut yapısı, cinsel olgunluk, gencin bulunduğu çevrenin şartları da değişmektedir. Bu durumun nedeni olarak bu dönem içerisinde bulunan bireyin heyecan ve duygularında hızlı değişimler meydana gelir. Bu dönemde yer alan bireylerde; kararsızlık, devamlı olarak hayal kurma, heyecanlanma, utangaçlık, dikkatin bireyde toplanması isteği, kararsızlık durumları ortak gözlenen hususlardır (Acar, 2016: 7).

Birey arkadaş ortamında ve bulunduğu toplumda sevilme, diğer bireyler tarafından benimsenmeye ihtiyacı duyar. Bu durumun olmaması bulunduğu ortam içerisinde yer alamaması bireyin huzursuzluk ve üzüntü duymasının sebeplerindedir. Bireyde kendi cinsine/bedenine uyumlu hareketler, davranışlar geliştirmeye ihtiyaç duyar ve bunun için çalışır. Gençlerde kaygı ve üzüntüye sebep olan bir diğer husus ise tanımadığı ve yabancı olduğu bir toplumda konuşmak zorunda, kendini ifade etmesi gerekliliğidir. Birey kendi kararlarının verme ve bağımsız olma isteği içerisindeydir. Bağımsızlığı engellenmesi durumunda huzursuzluk duyar. Bireyin ailesi

ve sosyal çevresi ile olan kuşak çatışmasından dolayı; davranış, tutum ve dünyaya bakışlarında anlaşmazlıklar oluşur. Birey ahlaki değerler sistemini ve bir dini benimseme ihtiyacı içerisindedir. Tutarsız ve uyumsuz olan davranışlarda uzlaşma veya kendine uygun olanını kendinin karar vermesini ister (Acar, 2016: 8).

Psikolojik Sorunlar: Gençlik dönemi ile birlikte yaşanan gelişme ve değişmelerin çoğu gencin psikolojisini olumsuz olarak etkilemektedir. Buradan hareketle en önemli ve yoğun değişiklikler gençlik döneminde yaşanmaktadır. Bu dönemin aslında yaşanmakta olan gelişimsel sorunlar; gencin ailesiyle ve çevresiyle olan ilişkilerden arkadaş çevresiyle yakın ilişkilere geçiş, ebeveynlerden ayrılarak kendi kimliğini arama, bağımsızlığa yönelme gibi davranışlar sergilemektedir. Bu dönemde yaşanan değişimler gençte çeşitli sıkıntı ve kaygılara yol açmaktadır. Gençlik döneminde yaşanan kaygılar ise iki temelde ortaya çıkmaktadır: Bu kaygılardan birincisi içsel kaygılardır. İçsel kaygılar; bireyin kendisini ve etrafını nasıl algıladığına yöneliktir. İkinci kaygı ise dışsal yani çevresinden kaynaklı kaygılardır. Bu kaygılar ise; geleceğe yönelik, sosyal baskılar vb. gibi durumları içermektedir. Bu dönem içerisinde genç yeni bilgiler edinir, yeni ilişkiler ve sorumluluklar aldığı, ilk kez yaşadığı durumlar oluşacaktır (Kurttaş, 2017: 520).

Ergenlik dönemi ile birlikte ortaya çıkan fizyolojik değişikliklere karşı gencin gösterdiği duygusal tepkiler de farklılaşabilmektedir. Ancak genel olarak bu dönemde gencin dikkati ve enerjisi kendisine dönüktür. Genç kendi bedeninde meydana gelen hızlı değişiklikleri çok kere bedenine karşı bir yabancılaşma olarak duymaktadır. Özellikle bedenin maskülen ve feminen anlamda şekillenmeye başlaması gencin bedenine olan yabancılaşmasının temel nedeni olabilmektedir. Çocukluk döneminin özelliklerinin kaybolması ve bedenin aldığı yeni şekil ile birlikte gencin uyum sağlaması gereken yeni rolleri gençte bocalamalara ve sıkıntılara yol açmaktadır (Kurttaş, 2017: 520).

Ekonomik ve İstihdam Sorunu: İşsizlikten en son etkilenen genç kesim küresel bir sorundur. Gençlerin işsiz olmalarının en büyük sebebi 15-24 yaş arasında eğitim hayatı içerisinde olmalarındandır. Bu durumdan dolayı tecrübe eksikliği olması, 18 yaşından küçük olmasından kaynaklı çalışma engeli, piyasanın ihtiyacına cevap veremiyor olmalarındandır (Taş ve Bilen, 2014: 52).

İşsizlik, toplumun geneli için bir problem olsa da, gençlik grubunu oldukça etkileyen önemli problemler arasında yer almaktadır. İsteddiği bir işte çalışmak, var olan potansiyelini kullanabilmek, kendi kazancını sağlayabilmek ve bu sayede ekonomik bağımsızlığını elde ederek hayata atılabilmek arzusu tüm gençler için son derece önemlidir. İş arayışına karşılık bulunamaması ise genç bireyler üzerinde derin etkilere yol açmaktadır. Gelecek kaygısıyla baş başa kalan gençler, psikolojik bunalım içerisine girmektedir (Gülver, 2015: 62).

Gençlerin işsiz kalması toplumsal ve ekonomik açıdan büyük bir sorundur. Çünkü genç bireylerin işsizlikleri; kendilerini idare edebilmeleri, ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri, sorumluluk almaları, kendi alanlarını takip etmeleri gibi durumlara sebep olmaktadır. Aynı zamanda gençlerin iş bulamama durumları da psikolojik ve sosyal sorunlara neden olabilmekte ve çevresiyle sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir. Uzun süre işsiz kalan genç bireylerde bu durumdan kaynaklı olarak suça eğilimli olma, yabancılaşıma ve demokrasiden uzaklaşma gibi durumlar gözlenmektedir (Taş ve Bilen, 2014: 61).

Kuşak Çatışması: Yetişkin bireyler ile genç bireylerin şikâyetleri eskiden beri vardır. Yetişkinler gençlerden saygısızlıklarından, aceleciliğinden, tembelliğinden vb. gibi durumlardan kaynaklı olarak kendi yaptıkları görevleri gençlere nasıl devredecekleri kaygısı yaşamaktadırlar. Gençler ise yetişkin bireylerin geri kafalığından, çağa ayak uyduramamalarından, girişime kapalı olmalarından vb. gibi durumlardan şikayetçidir. Bu kuşak çatışması günümüze kadar büyüyerek gelmiş ve devam etmektedir (<https://kisiselbasari.com/genclik-cagi-ve-sorunlari.html>, E.T:11.12.2019).

Her nesil, bir öncekinin değerlerini tam olarak benimsemekte güçlük çeker ve bunlara karşı çıkabilir. Ailenin, toplumun değerlerine tam bir kayıtsızlık söz konusu olamayacağı gibi aynı şekilde, tam bir bağlılık da sağlanamayabilir. Gençler, ailesinin, toplumun genelinin benimsediği değerlerle ters düşebilir, onlara uyum sağlama konusunda problem yaşayabilirler. Bu durum anlaşılabilir. Modern toplum, bireyleri her geçen gün yeniliklerle karşı karşıya getirmektedir. “Hızlı toplumsal değişimler ve gelişmeler, gençlerle yetişkinlerin karşıtlığını arttırıcı yönde olmaktadır” (Kocadaş ve Diğerleri, 2010: 45).

Sosyal ve kültürel açılardan kaynaklı olarak meydana gelen çatışma, “kucaklar arası çatışma” olarak adlandırılmaktadır. Bu durumdan kaynaklı teknolojik gelişmeler, sosyo-ekonomik durumlar, sanayileşme, kentleşme vb. gibi oluşan gelişmeler ve yenilikler günlük hayatın bir parçasıdır (Cafoglu ve Okçu,2013: 84).

Boş Zamanları Değerlendirme Sorunu: Boş zaman, bireyin kendi başına ve kendi istekleri doğrultusunda kullanacağı ve tasarruf ettiği dönemdir. Bu dönem içerisinde ödev yapma, okulda geçen zaman gibi vakitlerde yer almaktadır. Boş zaman genelde gelir için çalışmakla ilişkili olarak anlaşılmıştır (SETA, 2012: 31).Boş zaman, bireyin etrafından ve çevresindeki zorunluluklardan kurtularak özgür biçimde takıldı zaman dilimidir (Güçlü, 2013: 161).

Boş zamanlar kurumu diğer kurumlar ile bağlantılıdır ve aile bireyleri ile olan ilişkilerdir. Çünkü boş zaman değerlendirme kısmında aile yer almaktadır. Bu süreç içerisinde çocukların sorumluluk öğrenme sürecidir (Sekam, 2016: 153).

Sosyal Sorunlar:11–20 yas dilimleri arası çağ; ergenlik çağıdır. Bu çağda kişilik toplumsal nitelik kazanacağı arayış dönemidir. Bu dönemde ergen kendini tanımaya ve nasıl davranacağına, kime bağlanacağına karar vermeye ve hayat amacını bulmaya çalışır (Can, 2007: 22).

Günümüz gençlerinde en önemli sorun bencillik, sabırsızlık, haz duyma gibi duygular yer almaktadır. Gençlerin sosyo-kültürel çalışmalarda görev almaları onların sorumluluk duygusu, sabır gibi özellikler edinmelerini sağlamaktadır. Gençler kendilerine ortam oluşturma, yaşlılarıyla bir arada bulunma ihtiyacı duyarlar. Bu durumlarda gençleri onarı faydalı olan topluluklara yönlendirilmeli yoksa zararlı ortamlara katılabilmektedirler (Aile Akademisi, 2011).

Gencin birlikte yaşadığı toplumla uyum içerisinde olması, onun bu anlayışının karşılanması ile paraleldir. Yalnız burada unutulmaması gereken bir husus, bu toplumsal uyumun belli bir süreç içerisinde belli tecrübelerle gerçekleşmesidir. Bu sürecin ve tecrübelerin ilk ayağını bireyin kendi cinsleri ile oluşturduğu grup ve faaliyetleri gelir. Bu gurup içinde kendine toplumsal bir nitelik ve özellik kazandırmaya çalışan genç, sürekli olarak kim olduğunu, neye değer vereceğini, kime inanacağını sorgular ve bunlara cevaplar bulma uğrasını içine girer (Can, 2007: 22).

1.5. AİLE TANIMI VE AİLE İÇİ İLETİŞİM HAKKINDA BİLGİ

Aile; Latince ifadesiyle "famulus" olarak adlandırılır. Famulus kelimesinin diğer anlamları ise hizmet eden, hizmet veren anlamına gelmektedir. Romalılar ise aileyi "paterfamilias" olarak ifade ederler (Aslan, 2002: 26). Aile; yaratılış ve yetenek bakımından farklı özelliklere sahiptirler, hatta zıt ilişkiye sahip kadın erkek oluşmaktadır (Doğan, 2013: 35). Aile, toplum içerisinde gelenek-görenek- örf vb. gibi görüşlerden etkilenen ve bu değerlerin diğer kuşaklara aktarılması özelliği taşımaktadır (Köknel, 2005: 26).

Aile, bireylerin birbiri ile karşılıklı görüşmeleri, bir yapıda yaşamaları, bireylerin rolleri, toplumsal sistemin alt yapısıdır. Temel gereksinimlerin karşılanmasında aile çok fonksiyonlu bir yapıdır. Bu özellik açısından aile tarihsel ve toplumsal bir kimliktir. Aile; anne, baba, çocuklar ve yakın akrabalarından oluşan bir (Bal, 2004: 61).

Aile; aynı kandan ve soydan gelen topluluktaki insanlardır. Diğer insanlarla olan ilişkilere nazaran aile bireylerinde birbiri ile daha fazla görüşme, konuşma, yüz yüze olma vb. gibi durumlar yaşanmaktadır. Ailenin toplum içerisinde diğer kurumlardan ayrılmasının sebebi bireyi ilk sosyalleşme sürecinde önemli rol alması, bireyin tutum ve davranışlarını etkilemesidir (Kavut, 2015: 10).

Aile kurumuna günümüze kadar gelen süreç içerisinde hep önem verilmiştir. Fakat zamanla bu önem toplumsal yapının değişmesinden kaynaklı olarak etkilenmiştir. Kurumsal olarak güçlenen ailede kurum olarak küçülme gözlenmiştir. Tarım toplumunda sıklıkla rastlanan geniş aile biçimi ile modern dönemde artık pek karşılaşılmamaktadır. Modern toplum için ailenin etkilenmesinde en önemli etken bireylerin rolleridir. Bu roller olumlu ve olumsuz sonuçlar doğmasına neden olmaktadır. Aile içerisinde her bireyin rolü farklıdır ve bu rollerin üstlenmiş olduğu görevlerin yerine getirilmemesi durumunda çatışmalar oluşmaktadır. Bu çatışmalar bireyler arasında uzaklaşmalara, kopukluklara neden olabilmektedir (Yağbasan ve İmik, 2006: 229).

Sosyalleşme evresinde temel araç olarak görülen aile, bireylerin insanlar ile ilişkiler geliştirmesinde ve duygusal ilişkileri yaşamasında önemli yere sahiptir.

Bundan dolayı aile toplumda temel işlevlere sahip olan bir kurumdur. Ailede eşler arasında psikolojik doyum olması, çocukların sosyalleşmesinde, biyolojik açıdan gelişmelerinde ve üremelerinde önemli etkiye sahiptir (Baran, 2004: 37).

Aile kurumunun bir diğer önemli görevi ise bireyin vasıflarını bilmesinde, kişiliğinin oturmasında, topluma yaraşır bir birey olmasında ve toplum içerisinde ilişkiler kurmasında bireye yardımcı olmaktır. Bireyin toplum içerisinde kullandığı konuşma dili, inancı, davranışları gibi özelliklerde aile kurumunun önemi büyüktür.

Aile, milli kültür ve bulunan değerlerin diğer toplumlara aktarılması, nüfusta olan değişiklikler (artma-azalma), ailedeki bireylerin iktisadi, biyolojik, psikolojik ve sosyalliği bakımından bireyin ihtiyaçlarına yönelik birimdir (Erkal, 1987: 76). Ailenin kurulması kadın ile erkeğin evlilik adı verilen hukuki birleşme süreci ile oluşur. Bu hukuki birleşmenin diğer ir adı nikâh ahdi'dir. Nikâh ahdi sonrasında kurulan aile doğan çocuklar ile tamamlanır. Ailenin geleneksel dayanakları vardır. Bunlar; himaye, dayanışma, sevgi, saygı ve ahlaki değerler olarak sıralanabilir. Bu dayanaklar evliliğin mutluluğuna etki etmektedir. Ailede denge ve uyum olması sağlıklı bireyler yetişmesini sağlar. Sağlıklı nesillerin oluşması toplumu güçlü kılar (Doğan, 2002: 45).

Aile bir farklı ifade ile düzen anlamına da gelir. Bireyin ve toplumun arasında köprü olarak görülen husus sosyal düzendir. Genç bireyler aile içerisinde, diğer insanları dikkate alma, sevmeye, sevilme, saygı duyma vb. gibi değerler öğrenmektedirler. Bu davranışların toplum tarafından benimsenmesi toplum düzenini oluşturur. Aile korunması durumu toplum içerisinde meydana gelen olumsuz davranışlar sonucunda gerçekleşir. Aile korunması için vakıflar, dernekler, bakanlıklar kurulmaktadır (Doğan, 2002: 45). Ailede çeşitlikler gözlenir. Bu çeşitliklerde; yapı, işlev, fonksiyonlar belirleyici etkenlerdir. Ailenin birey sayıları ve aile kültürü bu çeşitliliği meydana getirir. Bunlar:

- Çekirdek aile,
- Geniş (geleneksel) aile,
- Çözülen aile olmak üzere 3'e ayrılır. Bu aile yapılarının özellikleri ise şöyledir:

Çekirdek (modern) aile; anne-baba ve evlenmemiş çocukların bulunduğu ailedir. Sanayi devrimi ile Batıda ortaya çıkmıştır. Çekirdek aile günümüzde var olan

kent toplumunun aile çeşididir. Çekirdek ailede işlevler geleneksel (geniş) aileye nazaran sınırlıdır. Çekirdek ailede iki önemli nokta vardır. Bunlar; çocuk ve psikolojik doyumdur. Geleneksel ailenin işlevleri, tamamen yok olmuş veya etkileri azalmıştır. Çiftleri (Anne-Baba)'nın bir arada tercihler ve kararlar alması ailenin kendi bünyesinde demokratikleşmesini sağlar.

Modernliğin yüceldiği çekirdek aile Persons tarafından ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Pearsons çekirdek aile sanayi toplumu arasında bir uyum olduğunu öne sürmektedir. Ona göre çekirdek aile sanayi toplumun ihtiyaçlarına olağanüstü uyum sağlamaktır. Bu uyum iki şekilde meydana gelmektedir. Birincisi sanayi toplumlarını meydana getiren ekonomik farklılaşmalar geniş aile ile bağdaşmaz ve bunun yerine çekirdek aile ile ideal bir biçimde karşılanır. Aile bir üretim yeri olmaktan çıkar. Üretim aileden ayrı fabrika denilen yerler gerçekleşmektedir. Çekirdek aile çalışma sistemik açısından geniş ailenin olası çatışmalarını engeller. İkincisi çekirdek aile ekonomik faaliyetlerde ve halkla ilişkilerde meydana gelen çalışmaları engeller. Örneğin akrabalık ilişkilerinden kaynaklanan kayırmalar yerine evrensel ilkelerin desteklenmesini sağlar (Yıldırım ve Canatan, 2013: 74).

Geniş (geleneksel) aile; anne-baba, çocukların yanında büyükbaba ve büyükanne, torunların bir arada yaşadığı ailedir. Kent aile veya modern aileler göre bu aile tipinde genç nesiller uzun süre bir arada yaşarlar. Bundan dolayı genç bireylerin birbirleri ile evlilik durumları oluşabilir (Doğan, 2002: 47-48).

Geniş aile, geleneksel dönemde sıkça rastlanan aile türüdür. Bu dönem aynı zamanda tarımsal dönem olarak da anılmaktadır. Geleneksel ailede geniş bir aile, çok işlevlilik, akrabalık bağı kuvvetli, dayanışmanın yoğun olduğu özellikleri olan bir yapı gözlenmektedir. Pre-modern toplumda içerisinde sıklıkla rastlanır (Yıldırım ve Canatan, 2013: 71).

Anne-baba, çocuklar, erkek evlatlarının eşleri ve torunlardan oluşur. Bu aile tipinde bireylerin özgürlükleri sınırlandırılmış olmasından kaynaklı olarak gelişmelere engeller oluşmakta ve aile büyüğü karar sahibidir (Aslan, 2002: 28).

Geleneksel toplumda dayanışma din gelenek ve tarımsal özellikler aileyi belirleyen parametrelerdir. Bu ailede erkeğin evin yöneticisi olması çocukların

ebeveyn bakımından sorumlu tutulması kadının erkeğine hizmet etmesi ve geçim sorumluluğunu üstlenmesi ve ona iyi davranması vurgulanmasıdır(Yıldırım ve Canatan, 2013: 73).

Parçalanmış aile: Genelde ailedeki eşlerin ölüm ya da boşanma sonucu birbirinden ayrılmalarıdır. Parçalanmış ailede eşler yasal açıdan evliliği sonlandırırken çocukların kimin yanında kalması kısmına hakim karar vermektedir. Parçalanmış aile bir yöne eşlerden birinin bazı nedenlerden kaynaklı olarak evden ayrılması durumunun oluştuğu ailelerdir (Bozgeyikli ve Herdem, 2013:10).

Ailede parçalanma, ailenin yapısında bozulmaların oluştuğunu ifade eder. Parçalanmış ailelerde herhangi bir sebepten kaynaklı olarak anne – baba ayrı yaşamaktadır. Bu durumlar aile bireyleri tarafından istenilmemektedir. Ancak bu durumlardan bütün aile bireyleri etkilenmektedir (Alkan, 2018: 176).

Aile içi iletişim denildiğinde anne, baba ve çocukların birbirileri arasında kurdukları iletişime ek olarak aile bireylerindeki roller, iş bölümü vb. gibi durumlarda yer almaktadır. Bundan dolayı sadece aile bireyleri arasında kurulan iletişimin akıllara gelmemeli bunun yanında önceki kuşaklar ile mevcut kuşaklar arasında kurulan iletişim, çocukların birbirleri ile iletişimi, aile içinde kadının yeri, karı-koca arasındaki ilişki, sürecin getirileri, aile reisliği, otorite hakimiyetinde kim olduğu ve karar verme yetkisi de akla gelmelidir (Kavut, 2015: 20).

Türk toplumunda önemli yeri olan aile, toplumun ayakta kalmasının sağlayan temel kavramdır (Karaca, 2010: 25).Toplumda iletişimin en yoğun yaşandığı yer aslında aile kurumudur. Aile iç içe ilişkilerin çok yoğun olarak yaşandığı bir kurumdur. Aile içerisinde bireylerin sağlıklı iletişimlere kurması bireyin kimliğini kazanmasında, güven duygusunun gelişmesinde, sevgi-saygı anlayışının gelişmesi vb. gibi durumlara dikkat edilmelidir (Karaca, 2010: 26)

Düşünme düşünce ve duyguların ifade edilmesinde özgür olunmasıdır. Etkili iletişimde önemli bir yeri vardır. Eğer etkili bir iletişim kurulamazsa bireyin gelişimine engeller oluşur v birey düşüncelerini ifade edemez, diğer bireylerin düşüncelerine ve kararlarına bağlı olur (Karaca, 2010: 27).

Sağlıklı bir ilişkide iki kişi düşünce, duygu, sorumluluklarını karşılıklı konuşarak karar verirler. Sağlıklı ilişki birey diğer bireyi değerli, onurlu görür ve o

bireyi olduğu gibi kabul eder. Sağlıklı iletişim kuran bireyler sınırlarını bilirler ve iletişime geçmekten korkmazlar. Evliliğin devamı için bireyler kendi ihtiyaçlarını değil ailelerinin ihtiyaçları arasında denge kurmaktadırlar. Birey davranış, düşünce ve duygu durumlarından kendini sorumlu tutar, gerçekçidirler. Doğru bildiklerinin söylemekten çekinmez ve devamlı bildiklerini dile getirirler. Anne- babanın çocuk yapma kararı davranışlarındaki olgunluklarını çocuklarına aktarırlar. Çocuk yetiştirmeye özen gösterirler ve bunu dünyanın en önemli görevi olarak görürler. Çocukların olgun bireylerce sağlıklı bireyler olarak yetiştirilmeleri çocukların; sevgi, saygı, güven ve benlik kısımlarında sorun yaşamamalarını sağlar. Sağlıksız ailelerde var olan anne – baba kendi kişiliklerinin ihtiyaçlarını karşılayamadıklarından çocuklarının ihtiyaçlarını da karşılayamazlar ve çocukları araç olarak görürler. Bu tür ailelerde çocuklar ne kendilerinin ne de kişiliklerini geliştirememektedirler (Demiray, 2007: 230).

Toplumun dinamiği olarak görülen iletişim toplumunun oluşmasında önemli yeri olan ailenin ve bireylerinin kurdukları iletişim gücünün etkisi altındadırlar. Bundan dolayı aile öncülük işlevi taşımaktadır (Çakmak ve Koçyiğit, 2017: 119).

Bireyin kişilik kazanmasında ve toplumdaki davranışlarında belirleyici etken ailedir. Mevcut olan hiçbir kurumda karşılıksız olarak; sevgi, saygı, şefkat, ilgi vb. duyguları yaşatmaz bu duygular sadece aile tarafından karşılanır. Bundan dolayı aile ve aile içi iletişim çocukların gelişimde çok önemli bir yer almaktadır (Çakmak ve Koçyiğit,2017:120).

Geçmişten bu yana var olan çalışmalar incelendiğinde sanayileşme, şehirleşme ve teknolojik gelişmeler diğer birimler ile birlikte aileyi de büyük oranda etkilemektedir. Sanayileşme geleneksel aileden çekirdek aileye geçilmesinde, aile içi ilişkilerin azalmasında, yardımlaşmanın yerinin bireysel ihtiyaçlar almasında vb. durumlarda toplumu büyük oranda etkilemiştir. (Çakmak ve Koçyiğit, 2017: 120).

İletişim eksikliğinin olması durumunda, aile bireyleri arasındaki ilişki azalır, uyuşmazlıklar artar, boşanmalar oluşur. Eşlerin birbirine ve özelliklerine saygı göstermeleri en önemli noktadır. Aile bireyleri birbirilerinin yapmış oldukları hatada ve yanlışta; affedici, anlayışlı, hoşgörülü olmalı birbirlerinin anlamaya çalışmalılar. Aksi bir durum olursa aile içi iletişim çökme noktasına gelir (Çakmak ve Koçyiğit, 2017: 120).

Aile içi iletişimin etkisini artıracak özelliklerin faaliyete geçmesi aile bireylerinin birbirlerine güven duymalarını sağlamaktadır. Anne-babanın birbirine karşı olan anlayışlı olma durumları aile içi iletişim sağlıklı olarak gelişmesinde önemlidir. Çocuğun aile içerisinde aldığı eğitimi ve iletişimi ile toplum içerisindeki davranışlarının temeli atılmış olur. Bundan sağlıklı bir ortamda yetişmemiş çocuk psikolojik açıdan ve iletişim noktasında sorunlar yaşar. Aile içi iletişim çocuğun arkadaş ortamında kurduğu muhabbet üzerinde de etkilidir (Güleç, 2018: 107). Aile içi iletişimi; eşler arası iletişim ve ebeveyn-çocuk iletişimi şeklinde incelemek mümkündür.

Eşler Arası İletişim: Aile içerisinde sağlıklı iletişim kuran anne-babanın çocukları da sağlıklı iletişim kurabilen bireyler olmaktadır. Sağlıklı yetişmiş her birey gelecek sağlıklı ailelerin kurulmasını temsil eder. Evlilikte toplum içerisindeki kadın-erkek yerini karı-koca alması birlikteliğidir. Evlilik bireylerdeki sen – ben algısına biz algısına çevrilmesinde önemli etkidir. Bu durumun aksi gerçekleşirse evlilik mutsuz ve sağlıksız olur. Çünkü iki farklı bireyin bütünleşmesi ile sağlam ve mutlu bir yuva (evlilik) kurulur (Güleç, 2018: 107).

Ebeveyn - Çocuk İlişkisi: Bu ilişkide ne önemli kısım anne-babanın sergilediği tutumdur. Çünkü anne – babanın davranışları çocuklarda da yerini almaktadır. Çocuklar rol model olarak anne babayı alırlar. Ebeveynlerin hayalinde yer alan çocuk gerçek dünyadaki çocukları ile uyuşmadığında ebeveynlerde hayal kırıklı olmasının yanında çocuğun istenilmemesi durumu oluşur. Anne – baba ebeveyn olma durumunda memnun olurlarsa çocuğa yönelik davranışlar olumlu iken ebeveyn olmaktan mutlu olmayan anne-babanın çocuğuna yönelik davranışı olumsuzdur. Çünkü her yerde olduğu gibi bu noktada da insan mutlu olduğu durumlarda başarılı olacağına inanmakta ve davranışlarını bu duruma göre sergilemektedir (Güleç, 2018: 109).

1.6. KURAMSAL AÇIDAN MADDE BAĞIMLILIĞI

Psikodinamik Kuramlar: Psikodinamik kuramı kişinin kendini iyi ve güçlü hissetmek, stresini azaltmak ve yaşamış olduğu ruhsal çöküntüden kendini sıyırmak için madde kullanımına yöneldiği temel düşüncesine dayanmaktadır. Bireyin yoğun bir gün sonunda bulunmuş olduğu sosyal ortamlarda iyilik hissi yaşama isteğini ve

kişilerle münasebette rahatlamaya yardımcı olan gözlemleri temel almaktadır. Psikanalitiğe göre, bağımlılığın yapısının açıklanmasında kullanılan maddenin keyif verici etkileri ele alınmıştır. Bağımlılığın temel nedenleri olarak, stres, depresyon, gerginlik ve anksiyete kabul edilse de; madde kullanımında keyif verici özelliği ön plana çıkmaktadır (Olçay, 2016: 29).

Madde kullanımının regresif tatmin sağlamasının yanı sıra progresif olarak ilkel dürtülere karşı bir savunma mekanizması olduğunu ele alarak teorik yaklaşımlara farklı bakış açıları getirilmiştir. Bağımlı bireyler saldırganlık durumları ile mücadelede zorluk çekmektedir bu bağlamda kullandıkları maddenin keyif verici ve cinsel haz arttırıcı olması da arka planda oluşan saldırganlığa karşı bir savunma mekanizmasıdır. Psikanalitiğe göre, kişilik gelişme sürecinde tatmin edici bireysel ilişkiler ile realist, pozitif ve sürengen bir kimliğin oluşması da esas görevler arasındadır. Normal gelişim çizgilerinin ağırlık kazanarak ekstrem noktalara ulaştığında terapiye ihtiyaç duyulmaktadır (Olçay, 2016: 29).

Madde bağımlılığı psikoanalitik bakışa göre kişinin ego organizasyonu ve kendilik duygusunun baş etme yöntemleri ile desteklenmesi veya engelleyici özgü etkilerini incelenmesi ile anlaşılabilir. Psikoaktif madde kullanan bireylerin büyük kısmında bağımlılık, aşırı güvensizlik, bağımlılık, engellenmeye dayanma eşiğinde düşüklük, ego zayıflığı, çökkünlük, panik, bunaltı ve ağır yılgınlık durumlarının sık yaşanması; güçsüzlük, güvensizlik ve başarısızlığı kapatabilmek için otoriteye karşı gelme, kuralları çiğneme eğilimi, hazcılığa eğilim gibi özellikler bulunmaktadır. Arkadaş gruplarının, toplumsal çevrenin, maddenin kolay elde edildiği bir ortamın, madde kullanımının yüksek olduğu toplulukların ilaç/madde bağımlılığında önemli bir etkisi vardır. Ekonomik olarak üst tabaka bireylerinde daha sık görünür. Madde alma eğilimini toplumsal ve bireysel zorlama arttırabilir (Karataş, 2005: 3).

Davranışçı Kuramlar: Davranışçı kuram bireylerin maddeyi aramaya yönelen tutumlarını ele almaktadır. Sürekli olarak alkol kullanma isteği, öğrenilmiş hatalı bir davranış olarak kabul edilmektedir. Alkol tüketiminin bireyleri rahatlattığı ve bireylerin stresini azaltma etkisi pozitif güçlendirici işlevi rolüyle madde kullanımını tekrarlattığı ifade edilmektedir. Ailedeki farklı alışkanlıkların bireyin maddeyi kötüye kullanmada yüksek oranda etki edeceği düşünülmektedir (Olçay, 2016: 30). Bu konu hakkında uzmanlar, toplumun bireylerin davranışlarında belirleyici olduğunu ve

madde kötüye kullanımında sosyal çevre değişkenlerinin rolü olduğunu vurgulamışlardır. Bireyin sosyal bağları madde kullanmada belirleyici bir role sahip olduğu gibi, sosyal çöküş, düzensizlik ve değişikliklerle oluşan negatif etkilerde madde kullanımında belirleyicidir.

Birey içinde bulunduğu çevrede madde kullanımını keyif veren bir durum olarak algılıyor ve bu durumun toplumda bir değeri olduğunu düşünüyorsa, madde kullanımı yaygınlaşıyor. Diğer taraftan maddeye karşı negatif değerleri olan toplumlarda ise madde kullanımı oldukça azdır. Bu tür bireylerde panik atak, düşük psikolojik dayanıklılık, benlik zayıflığı, yılgınlık, güven eksikliği, ruhsal çöküntü durumlarının yaşanması, zayıflık ve başarısızlıkları örtme çabası, yasalarla otoriteye karşı gelme ve hazcı eğilimlerin olduğu tespit edilmiştir (Olçay, 2016: 30). Bağımlılık sadece bireyin kendisini değil aynı zamanda ailesini ve yakın çevresini de etkilemektedir. Bazı davranışçı modeller madde arayışı içeren davranışlar üzerinde yoğun çalışmalar yapmışlardır. Ebeveynin alkol içme alışkanlıkları bireyin içme alışkanlığını belirlemede etkili olmaktadır (Karataş, 2005: 3).

Biyolojik Kuramlar: Genetik faktörlerin psikiyatrik bozuklukların kökeninde kabul edilmesiyle beraber bağımlılık bu yönüyle en fazla ele alınan alanlardan birisi olmuştur (Şengül ve Herken, 2009: 240). Bağımlılık genetiği araştırmaları ikiz ve aile çalışmaları ile başlamıştır ve çalışmalarda genetiğin etkili olduğu yönünde bulgular elde edilmiş, bağımlıların birinci derecede yakınlarında bağımlılık oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yüncü ve Savaş, 2007: 141).

Abay ve Ateş (2001), genetik faktörün psikiyatrik bozuklukta olduğu gibi alkol ve madde bağımlılığında da etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kardeşlerin aynı ailede yetişmelerine rağmen farklı kişilik özellikleri geliştirmeleri, kalıtsal etmenlerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisini kuvvetlendirici bir durum olarak ele alınmaktadır. Bu durum çevresel etki dinamiği kavramıyla ifade edilmeye çalışılmıştır (Karadayı, 1994). Genetik faktörler alkol ve madde bağımlılığına geçişte önemli rol oynar. İkizlerle yapılan araştırmada, genetik faktörler erkeklerde, kadınlara oranlara daha etkili olduğu ve alkolizmin erken yaşlarda başlamasına sebep olduğu belirtilmiştir. Alkol bağımlılarının birinci derecede akrabalarında ve erkeklerde alkolizm ve sosyopatiye eğilim olduğu, erkek çocuklarında alkol bağımlılık sıklığı yüzde 18, alkol

bağımlısı olmayanların erkek çocuklarına oranla dört kat daha fazla olduğu da belirtilmiştir (Olçay, 2016: 31).

Bireyin kendine özgü profili olan mizaç, doğuştan gelen ve erken yaşlarda oluşan biyolojik bir yapı, duygu ve davranışlardan oluşmaktadır. Doğuşta varolan davranış örüntüsüdür. Duygusal, güdülenme, uyum özelliklerinin yapısal çekirdeğidir. Mizaç kişiliğin şekillenmesinde ve gelişim çıktıları üzerinde önemli bir role sahiptir. Çocuğun mizaç yapısı, ileriki yaşlarda oluşabilecek problem davranışların bir habercisidir. Yapılan araştırmalarda erken çocukluk dönemindeki mizaç yapısı ile sonraki dönemlerdeki problem davranışlar arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir (Arslan, 2012: 29)

Bu kuramsal yaklaşımlar dışında gençlerde madde bağımlılığı gibi problem veya riskli davranışları açıklamak amacıyla farklı kuramsal çerçeveler çizilmiştir. Örneğin, Sosyal Öğrenme Kuramı, madde bağımlılığı gibi davranışların bireysel, çevresel ve davranışsal faktörlerin bir etkileşimi sonucunda ortaya çıktığını belirtir. Bu süreç genellikle diğer insanların davranışlarının gözlemlenmesiyle veya model edinilmesi ile meydana gelir. Bununla birlikte Saygınlığı Artırma Kuramı, madde kullanımının bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrede ona bir saygınlık kazandırmasının önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir. Gençler madde kullanımına saygınlık elde etmek amacıyla da yönelebilmektedir. Ergenliğe Geçiş kuramı diğer yaklaşımlardan biridir. Bu kurama göre ergenliğe geçiş dönemi olan yaklaşık 15-17 yaşlar madde kullanımının arttığı bir zaman dilimidir. Çünkü bu dönemde arkadaşların etkisi artmakta ve anne-baba denetiminden çocuk uzaklaşmaktadır (Arslan, 2012: 29).

1.7. BU ARAŞTIRMANIN KURAMSAL DAYANAĞI

Bu araştırmanın kuramsal dayanağını ekolojik model oluşturmaktadır. Ekolojik bakış açısı insan davranışlarının çevre ve birey etkileşimi sonucunda meydana geldiğini belirir. bu bakımdan ekolojik kuram bireyin gelişimini hem psikolojik, hem biyolojik hem de sosyolojik bakış açılarını ele alarak açıklar (Arslan, 2012: 36). Bireyin yaşamış olduğu çevre birbiriyle etkileşim halindeki sistemlerden oluşur. Bu araştırmada da incelendiği gibi aile, okul veya kişinin sahip olduğu özellikler bu sistemlerin birer parçasıdır.

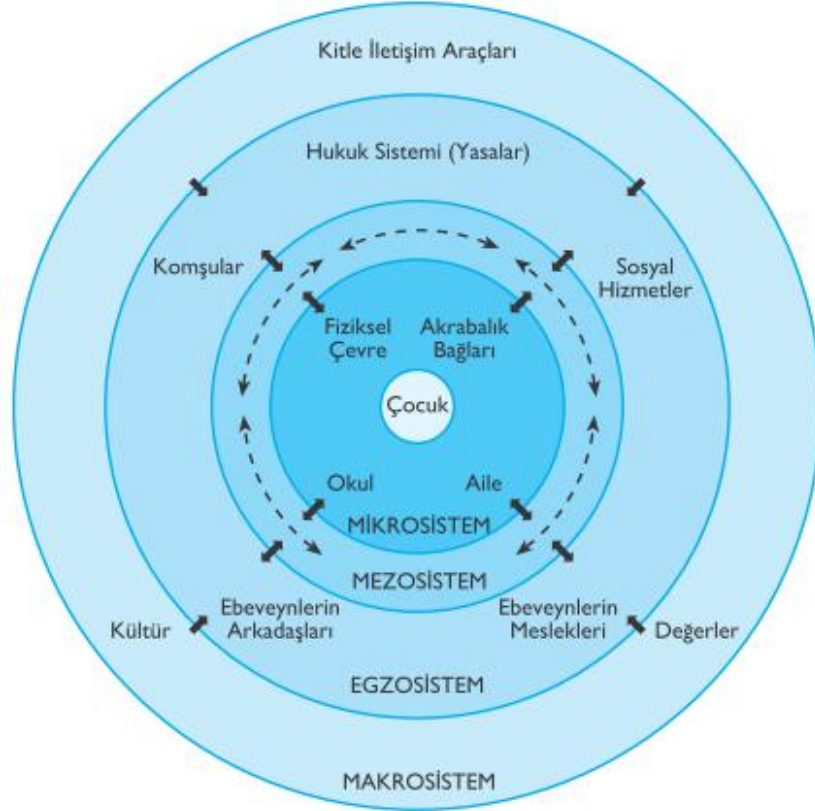
Bronfenbrenner tarafından geliştirilen bu kuram, bireyin gelişiminde farklı sistemlerin etkili olduğu üzerinde durur. Bu ekolojik yapı gencin davranışlarında belirleyicidir. Bu kurama göre madde bağımlılığının meydana gelmesinde, en dışta yer alan ve bireyin içinde bulunduğu kültürel faktörleri içeren makro sistem, bireyin içinde bulunduğu toplumsal faktörleri barındıran ekzosistem, aile, okul, akran gibi yapıları içeren ve diğer sistemlere göre çocuğun doğrudan etkileşim halinde olduğu mikro sistem ve son olarak gencin bireysel özelliklerini içerisinde barındıran ontojenik sistem etkili yapılar olarak değerlendirilmektedir (Tedmem, 2014).

Ekolojik kuramın merkezinde çocuğun yer aldığı göz önüne alındığında, gencin günlük yaşamında sıklıkla etkileşimde bulunduğu kişiler veya değişkenler modelin ilk ekolojik katmanında yani mikro sistemde yer alır. Dolayısıyla bu atman bireyin davranışları ve gelişimi üzerinde en fazla etkiye sahip faktörleri içinde barındıran sistem olarak değerlendirilebilir. Çocuk büyürken ailesinin, okul yaşantıları ile birlikte akranlarının etkisinde kalır. Özellikle hırsızlık, alkol kullanımı, madde kullanımı gibi akran gruplarının olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin de olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bu sistemde aile ve çocuk arasındaki ilişkisinin niteliğinin düşmesi de beraberinde olumsuz sonuçlar getirebilmektedir (Arslan, 2012: 37). Bu araştırma temel dayanağını oluşturan ailesel faktörlerle birlikte öğretmen, okul yaşantıları ve arkadaş gibi faktörleri de içinde barındırır. Bu bağlamda gencin madde kullanımında bu ekolojik katmanın önemli etkilere sahip olduğu söylenebilir.

Diğer bir katman olan mezosistem, mikro sistemler arası etkileşimi içerisinde barındırır. Örneğin, okul yönetimi ve aile, öğretmen ve aile gibi mikro sistemler arasındaki etkileşimin meydana geldiği katmandır. Bu katmanda mikro sistemler arasındaki uyumun kaliteli olması çocuğu madde kullanımı gibi olumsuz yaşantılara yönelmesinde koruyucu rol üstlenirken, uyumun düşük veya problemlili olması gencin içki, sigara veya madde kullanımı gibi eylemlere yönelmesinde etkili olabilmektedir. Özellikle akran çevresi madde kullanımını daha çekici hale getirebilmektedir (Arslan, 2012: 38).

Ekzosistem üçüncü katmanı oluşturur ve gencin doğrudan içinde yer almadığı ve etkileşime genellikle girmediği faktörleri içerisinde barındırır. Anne-babanın işyerine ilişkin faktörler veya meslekleri, milli eğitim müdürlükleri, komşular gibi faktörler bu sistemde yer alır. En dıştaki katman olan makro sistem ise kültürel

faktörleri, inanç ve değerleri, ekonomik faktörler gibi değişkenleri içerisinde barındırır. Bu sistemlerin dışında zaman içerisinde meydana gelen bazı değişimler ise krono sistem olarak ele alınmıştır. Bu sisteme boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisi buna örnek olarak verilebilir (Tedmem, 2014).

Şekil 1. Ekolojik modele ilişkin yapı (Tedmem, 2014).

Bu araştırma ekolojik kuram çerçevesinde yapılandırılmış ve her bir ekolojik sisteme ilişkin değişkenler incelenmeye çalışılmıştır. Gencin yaş, cinsiyet gibi demografik özellikleri merkezde yer aldığı için bireysel faktörler olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte mikro sistemde yer alan gencin okul, aile ve arkadaşlarına ilişkin faktörlerin madde kullanımı üzerindeki etkisine de bakılmıştır. Ekzosistemde yer alan ekonomik faktörler ve anne-babanın mesleki yaşamına ilişkin değişkenlerinde gencin madde kullanımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Böylelikle bir bütün olarak gencin madde kullanımında etkili olabilecek faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle bu çalışmanın bu kuramsal çerçeve üzerinde yapılmasındaki temel amaç madde bağımlılığı üzerinde etkili olan faktörlerin kapsamlı bir şekilde incelenmesidir. Bu kuramın insan davranışlarını anlamada biyolojik, psikolojik ve

sosyolojik bakış açılarını bir arada kullanması, gençlerin madde kullanımında etkili olabilecek faktörlerin anlaşılmasında yararlı olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

MADDE BAĞIMLISI ÇOCUKLARIN VE GENÇLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA “ADİYAMAN İLİ ÖRNEĞİ”

YÖNTEM VE UYGULAMA

Bu bölümde araştırmanın önemi ve amacı, hipotezi, problemi, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı, veri analizi, bulgu ve yorumlar hakkında bilgilere yer vermektedir.

2.1. ADİYAMAN’IN GENEL DURUMUNA AİT BİLGİLER

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Adıyaman ilinin toplam nüfusu 626.465 kişidir(Tuik,2019). Adıyaman’ın nüfusun en belirgin özelliği genç bir nüfus yapısına sahip olmasıdır. Tüketici konumunda yer alan 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı %29,2, aktif işgücü olarak kabul edilen 15-64 yaş aralığının oranı %63,2, bağımlı nüfus olarak görülen 65 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı ise %7,6’dır. Adıyaman’ın 0-14 yaş ile 15-24 yaş gurubu, yaş ortalaması Türkiye ortalamasının üzerindeyken, 65 ve üzeri yaş gurubu ortalamaya çok yakındır. Ayrıca 15-64 yaş gurubunun Türkiye ortalamasının altındadır(<http://www.investinadiyaman.gov.tr>, E.T.:10.06.2020).

Adıyaman mevcut ekonomik yapısı tekstil, mermer, hayvancılık, turizm, tarım, hayvancılık, el sanatları (Dokumacılık), maden ve enerji kaynakları vb. alanlardan oluşmaktadır. Adıyaman kültürel ve dini turizm açısından önemli bir konumdadır. Tarım ve hayvancılık sektörün gelişim göstermesine paralel olarak bu gelişim sanayi alanına yansımaktadır. Adıyaman ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olmakla birlikte son yıllarda özellikle gıda, mermer, tekstil, sektörü yatırımlarında sanayileşme eğilimi görünmektedir(<https://www.ika.org.tr/Adiyaman-icerik-419.html>, E.T.:11.06.2020).

Adıyaman mevcut ekonomik yapısı tekstil, mermer, hayvancılık, turizm, tarım, hayvancılık, el sanatları (Dokumacılık), maden ve enerji kaynakları vb. alanlardan oluşmaktadır. Adıyaman kültürel ve dini turizm açısından önemli bir konumdadır. Tarım ve hayvancılık sektörün gelişim göstermesine paralel olarak bu gelişim sanayi alanına yansımaktadır. Adıyaman ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olmakla birlikte son yıllarda özellikle gıda, mermer, tekstil, sektörü yatırımlarında sanayileşme eğilimi görünmektedir.

Adıyaman'ın genel anlamda geleneklerine, örf, adetlerine ve kültürüne bağlı bir toplum sosyal, kültürel tarihi açıdan olanakların fazla olması ile geleneksel yapının ve aile bağlarının güçlü olması nedeniyle kültürel örüntüler devam etmektedir. Aile bağlarının kuvvetli, olması boşanmış ebeveyn sayısının az olması ve aile yapısının korunması açısından önem arz eder. Adıyaman toplumunda davranış örüntülerine sahip olması, çeşitli kültür ve grupların sosyal uyum içinde bir arada yaşaması sonucu dayanışma kültürünün, sosyal uzlaşmanın, sosyal hoşgörün ve barışın sağlandığı bir ildir. Bu durum Adıyaman ilinde toplumsal yapının ve sosyal yardımlaşma duygusunun kuvvetli olmasına sebep olmaktadır(Güven ve Kaygın, 2015:37).

2.2.YÖNTEM

2.2.1. Ana Problem

Bu çalışmada gençlerin madde kullanımları ile aile ilişkileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmamıza ait ana problem cümlesi “Çocuklarda ve gençlerde madde bağımlılığın aile içi ilişkilerden ne denli etkilenmektedir?” sorusu ile karakterize edilmektedir.

2.2.2. Alt Problemler

Bu çalışma kapsamında, araştırmanın ana problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Madde kullanımı gencin cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi gibi demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Madde kullanımı gencin okul memnuniyeti, bağımlılık yapan maddeye ulaşılabilirlik gibi akran çevresi ve içinde bulunduğu sosyal mekânlara göre farklılaşmakta mıdır?
3. Madde kullanımı gencin kardeş sayısı, akademik başarısı, kendini tanımlama biçimi gibi kişisel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Madde kullanımı gencin aile yapısı, anne-babanın tutumu, ailenin gelir düzeyi gibi ailesel özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Madde kullanımı gencin zamanını değerlendirme biçimi ve sosyal medyanın etkisine göre farklılaşmakta mıdır ?

2.2.3. Ana Hipotez

Bu araştırmanın ana hipotezi madde bağımlısı çocukların ve gençlerin aile içi ilişkilerden doğrudan etkilendiği noktasında şekillenmektedir. Bu kapsamda "Aile bireyleri arasındaki olumlu veya olumsuz iletişimin çocuk üzerinde madde kullanım durumunu etkilemektedir" hipotezinden hareketle araştırma yürütülmüştür.

2.2.4. Alt Hipotezler

Bu çalışma kapsamında, araştırmanın ana hipotezlerine bağlı olarak aşağıdaki alt hipotezlere yanıt aranmıştır.

1. Madde kullanımı gencin cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi gibi demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.
2. Madde kullanımı gencin okul memnuniyeti, bağımlılık yapan maddeye ulaşılabilirlik gibi akran çevresi ve içinde bulunduğu sosyal mekânlara göre farklılaşmaktadır.
3. Madde kullanımı gencin kardeş sayısı, akademik başarı, kendini tanımlama biçimi gibi kişisel özelliklerine göre farklılaşmaktadır.
4. Madde kullanımı gencin aile yapısı, anne-baba tutumu, ailenin gelir düzeyi gibi ailesel özelliklerine göre farklılaşmaktadır.
5. Madde kullanımı gencin zamanını değerlendirme biçimi ve sosyal medyanın etkisine göre farklılaşmaktadır.

2.2.5. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın Konusu, lisede öğrenim gören öğrencilerin madde bağımlılığı ile aile içi ilişkileri arasındaki ilişki sosyolojik bakış açısıyla incelenmek istenmektedir. Çalışmada bireyin maddeye başlamasındaki sosyal ve bireysel faktörler açılanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın konusu başka bir ifadeyle madde bağımlılığı ile yaş, cinsiyet, aile yapısı, sınıf, ekonomik durumu, eğitim seviyesi, arkadaş çevresi, bireyin psiko-sosyal durumu arasındaki ilişki incelenmiştir.

2.2.6. Araştırmanın Amacı

Araştırma madde bağımlısı bireyin ailesi ile uyuşturucu madde arasında kurduğu ilişkinin açıklanması, aile yaşantısı ve tecrübeleri, madde bağımlılığının ilişkisinin ortaya konulması ve etkilerinin açıklanmasını amaçlamaktadır.

Madde kullanımının genellikle arkadaş çevresi, sosyal medyanın etkisiyle yaygınlaşması ve ergenlik döneminde arkadaşlıkların önemli bir yer tutması nedeniyle lise gençliği bağımlılık oluşturan maddelerin kullanımı açısından en riskli grubu oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, madde bağımlısı bireylerin, aile içi ilişkilerini sosyolojik olarak incelemektir. Bu amaçla, lisede okuyan öğrencilerinin madde bağımlılığı ve aile içi ilişkilerine yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Aile içi iletişim ile ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı arasındaki ilişkiyi bilimsel yöntemlerle ortaya koymak.

Araştırmamız, madde bağımlılığına giden süre içerisinde ailedeki olumsuz ilişkilerin, yaşanan sorunların madde bağımlılığı üzerindeki etkileri çerçevesinde şekillenmektedir. Araştırmamız, “Adıyaman’daki seçilmiş olan okullarda madde bağımlısı çocukların ve gençlerin aile içi ilişkileri üzerine” odaklanmaktadır. Araştırmamızın amacını, çocuklukta ve gençlikte madde bağımlılığının nedenleri, Türkiye’de ve dünyada görülme oranları ve özellikle de aile içi iletişimin çocuk ve gençlerde madde bağımlılığı üzerindeki etkileri noktasında analiz etmek mümkündür.

Araştırmamız ile ailedeki iletişimin-iletişimsizliğin, aile fertlerinin rolleri ve davranışları gibi diğer ailevi özelliklerin madde bağımlılığına etkisini dikkate alarak, madde kullanımının irdelenmesi ve özel bir bakış açısı ile incelemesi hedeflenmektedir.

2.2.7. Araştırmanın Önemi

Günümüzde madde kullanımı ve madde bağımlılığı giderek artan bir sosyolojik sorun haline gelmektedir. Madde bağımlılığı ve bağımlılık yapan maddelerin kullanımı özellikle gelişmekte olan ülkelerde ve ülkemizde giderek artmakta olan ciddi ve geniş kapsamlı toplumsal sorunların başında gelmektedir.

Madde Bağımlılığı aileyi birçok yönden etkilemektedir. Ailede bağımlı bir bireyin aileyi sosyo-ekonomik yönden olumsuz etkilemekte olup, ailenin işlevlerini bozmaktadır. Bağımlılık aileyi sosyo-ekonomik yapının tüm yönlerinin etkilemektedir. Etkiler aynı zamanda derin ve şiddetli olmaktadır. Diğer kronik hastalıklardan bu etkilenme çok daha fazla olmaktadır. Bağımlılığın aileye ve toplumsal yapıya büyük sorumluluklar ve ağır yük getiren bir hastalık olduğu kabul edilmektedir.

Bu çalışma, günümüzün en büyük problemleri arasında yer alan madde kullanımı ve madde bağımlılığının aile içi ilişkilerin sonuçlarını incelemesi nedeniyle büyük önem arz etmektedir. Bağımlılık sadece kişiyi etkilememekte aynı zamanda ailesini, çevresini, arkadaşlarını, okullunu, yaşadığı şehri kısacası tüm toplumu etkilemekte, ekonomik ve sosyal problemlere neden olmaktadır.

Araştırmada bağımlı bireylerin içinde buldukları aile yapısı, cinsiyet, yaş eğitim durumu, sosyal çevresi, ekonomik düzeyi, vb. özellikleri madde kullanmaya başlamasına neden olan faktörler ortaya çıkartılması açısından bu ilişkinin bilimsel bir açıdan araştırılarak madde bağımlılığa iten süreçte bireylerin aile içi ilişkiler üzerine sosyolojik olarak ayrıntılı bir şekilde incelenmesi literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Madde bağımlısı bireylerin aile içi ilişkilerin sosyolojik bir çerçeve içerisinde ele alınması, bağımlılığın toplumsal boyutlarını görebilmek açısından önem taşımaktadır.

Araştırmamızın önemi ele alınmak istendiğinde, Türkiye’de ve dünyada çocukluk ve gençlik dönemlerinde madde bağımlılığına yakalanan bireylerin irdelenmesi, yaşadıkları fiziksel, sosyal, kültürel ve biyolojik sorunlarla birlikte bu durumun aile içi ilişkilerden ne denli etkilendiği noktasında önem taşımaktadır.

2.2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma;

- Adıyaman ilinde 2019-2020 eğitim öğretim yılı içerisinde eğitim alan 642 tane ortaöğretim öğrencisi ile sınırlıdır.
- Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Adıyaman İli Örneği) konusu ile sınırlıdır.
- Konunun araştırılması için yeterli görülen süre ile sınırlıdır.
- Çalışmanın evreni temsil eden 642 kişilik örneklem grubu tespit edilerek hazırlanmış olan anket ile yapılmıştır. Madde kullanmanın hem yasal olmaması, hem de toplum tarafından onaylanmayan bir davranış olması madde bağımlısı bireylere ulaşılması açısından bir sınırlılık oluşturmaktadır.
- Çalışmada örneklemde yer alan lisede öğrenim gören madde bağımlılığı gençlerin ailelerin demografik özelliklerin, aile içi ilişkilerin madde bağımlılığı üzerindeki etkisinin sosyolojik olarak incelenmesi ile sınırlandırılmış, elde edilen bulgular araştırmanın amacına uygun sınırlamalar kapsamında çalışma yapılmıştır.

2.2.9. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Adıyaman Merkezde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında örgün öğrenimlerine devam etmekte olan Ortaöğretim (Lise) öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmamızın örneklemini ise Adıyaman il Merkezi'nde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında (Adıyaman Anadolu İmam hatip Lisesi, Adıyaman Güzel Sanatlar Lisesi, Fatih Meslek ve Anadolu Lisesi, Altınşehir Anadolu Lisesi, Özel Simya Kolej, Adıyaman Fen Lisesi) eğitim gören 642 öğrenci oluşturmaktadır.

Tahmin için gerekli güven derecesi, tahmini gerçekten kabul edilebilen hata aralığı içinde olduğuna duyulan güven düzeyini ifade eder. Güven derecesi, örneklemde elde edilen özelliklerin kararlılığına ilişkin bir özelliktir ve kabul edilebilir hata gibi örneklem seçilmeden önce kararlaştırılması gerekir.(Sencer ve Sencer,1978:496). Güven derecesi %68, %95 ve %99 olabilir. (Sencer ve Sencer,1978: 500). Adıyaman'ın merkez içerisinde 2019-2020 yılında lisede öğrenim

öğrenci sayısının 19.919 öğrenci olduğu dikkate alındığında, %99 Güven düzeyinde 19.919 öğrenci ± 5 hata payında 642 öğrenci olarak hesaplanmıştır.

19.919 kişilik evren için çeşitli hata payları ve güven düzeylerinde örneklem büyüklükleri incelenmek istendiğinde Tablo 11’de öne çıkmaktadır:

Tablo 11.Örneklem Hesaplama

Göz Yumulabilir Hata	Güven Düzeyleri	
	% 95	% 99
% 1	6.480	9.051
% 2	2.143	3.433
% 3	1.013	1.687
% 4	583	986
% 5	377	642

Kaynak: Sencer, 1978: 505.

2.2.10. Araştırmanın Modeli

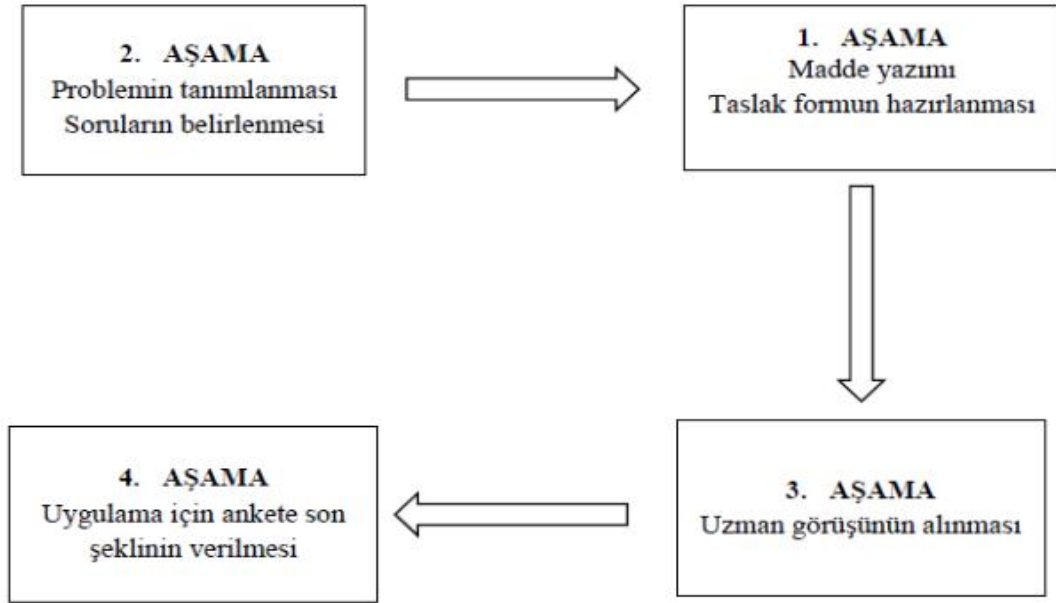
Araştırma tarama modeli üzerine kurulmuştur. Tarama modeli; geçmiş dönemlerde gerçekleşmiş olan olayları betimlemeyi amaçlayan çalışmalardır. Araştırmada yer alan konu, alan, nesne ve durumlarda değiştirilme çabasının olmadan ve olduğu gibi aktarılmaya çalışılır (Büyüköztürk, vd, 2014: 28).

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Tarama araştırmaları önceden var olan ya da mevcudiyeti devam eden durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlamaktadır. Ortaya çıkarılmaya çalışılan konu kendi şartları içerisinde, herhangi bir değişikliğe gitmeden olduğu gibi yansıtılmaya çalışılmaktadır (Karasar, 1998: 77).

Bu çalışmada tarama modelin kullanılmasının nedeni olarak, sosyal bilimlerde ölçek, anket vb. veri toplama araçların var durumu ortaya çıkarırken, betimsel yöntem ise daha iyi detaylandırmak için bu yöntem doğrultusunda tarama modeli kullanılmaktadır.

2.2.11. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya birçok avantaj sağlamasından kaynaklı olarak veri toplama aracı anket tekniği kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında kullanılacak anketin geliştirilmesinde Büyüköztürk (2005) tarafından önerilen aşamalardan hareketle gerçekleştirilmiştir. Anket geliştirme sürecine ilişkin aşamalar Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 2. Anket geliştirme sürecine ilişkin aşamalar (Büyüköztürk, 2005: 135)

Birinci aşamada, madde bağımlılığını etkileyen faktörlere ilişkin araştırmalar ve ilgili kuramsal yapılar incelenerek, araştırmada ele alınacak değişkenler belirlenmiştir. Bu şekilde anketin madde bağımlılığına ilişkin hangi faktörleri kapsayacağına ilişkin bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca anketin kapsamının belirlenmesinde bu araştırmada madde bağımlılığı üzerinde etkili olan faktörler açısından el alınacak araştırmanın problem cümlelerinden yararlanılmıştır. İlgili kavramsal ve kuramsal yapı incelendikten sonra madde yazım sürecine geçilmiştir. Madde bağımlılığı üzerinde etkili olabilecek bireysel, ailesel, sosyal ve çevresel faktörleri içeren 51 maddelik bir form oluşturulmuştur. Maddelerin yazımı sonrası uzman görüşü almak için anket maddeleri üç uzmana gönderilmiştir.

Büyüköztürk (2005) uzman görüşü alırken uzman seçiminde çalışmanın yapıldığı alandan olma, ölçme ve değerlendirme bilgisi olma, istatistik bilgine sahip olma gibi faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmektedir. Buradan hareketle biri sosyoloji alanında profesör, biri ölçme değerlendirme alanında çalışan doktor öğretim elemanı ve son uzman ise madde bağımlılığına ilişkin alanda çalışan sosyolog belirlenmiş ve anket formunu değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlara anket maddelerini içeren Anket Değerlendirme Formu gönderilmiş ve formun değerlendirilmesinde uzmanlardan “uygun”, “uygun değil” veya “düzeltme gerekli” şeklinde değerlendirme yapmaları istenmiştir. Tüm uzmanlar tarafından uygun olmadığı belirtilen üç madde ankette çıkarılmıştır. Ayrıca uzman görüşleri doğrultusunda düzenlemesi gerektiği belirtilen beş madde düzenlenerek ankete son hali verilmiştir. Ankete son şekli verildikten sonra uygulama sürecine geçilmiştir.

2.2.12. Anket Formu ve Uygulama

Anket formu, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri(cinsiyet, yaş, öğrenim gördüğü lise, sınıf, gelir durumu, anne-baba eğitim durumu, kaç kardeş oldukları, anne-babanın mesleği vb.),madde bağımlılığı, aile içi ilişkileri, sosyal çevresi ve sosyal medya kullanımı ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Anket, bu konuları içeren 51 sorudan oluşmuştur.

Bireylerin görüşlerini alınması amacıyla oluşturulan anketin uygulanabilmesi için Adıyaman Milli Eğitim İl Müdürlüğünden resmi izin (bkz. Ek-2) alınarak, özel okullarda ve devlet okullarında farklı okul, cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, aile yapısı ve sınıflardan oluşan öğrencilere uygulanmaktadır. Uygulama öncesi öğrencilere çalışma hakkında kısa bir açıklamaya yapılarak araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Anket, uygulandığı sınıflarda öğrencilere madde bağımlılığının tanımı, çeşitleri, zararları, nedenleri ve madde kullanımının aile içi ilişkileri üzerine etkisi anlatılarak yapılmıştır.

2.2.13. Veri Analizi

Anket soruların verilen cevapların dağılımı için frekans analizi yapılmıştır. Anket sorularına verilen cevapların madde kullanma durumu ile ilişkisinin belirlenmesi amacıyla Ki Kare analizi yapılmıştır. Analizler SPSS 20. 0 yazılımı ile

yapılmıştır. SPSS paket programı yardımıyla anketlerden elde edilen bulguların yüzdeleri alınarak frekans tabloları oluşturulmuştur. Aynı biçimde ilgili değişkenler arasında çapraz tablolar oluşturulmuş, tüm tablolar bulgular doğrultusunda yorumlanmıştır. Çapraz tabloların hemen altında tabloya ilişkin Ki-Kare Testi analiz sonuçları verilmiştir. Böylece iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Verilere göre istatistiksel analizler yapıp bu analizler doğrultusunda sonuç ve öneriler oluşturulmuştur.

2.3. BULGULAR VE YORUMLAR

2.3.1. Genel Bilgilerin Dağılımı

Katılımcıların demografik bilgilerini içeren bilgiler Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Katılımcıların demografik bilgileri

Değişken	n	%
Yaşınız	14	14,6
	15	19,0
	16	21,2
	17	22,1
	18 ve Üstü	23,1
	Total	642
Cinsiyet	Kız	49,8
	Erkek	50,2
	Total	642
Okulun Türü	Anadolu Lisesi	27,9
	Fen Lisesi	12,5
	Özel Lisesi	13,1
	Meslek Lisesi	19,3
	Güzel Sanatlar Lisesi	11,5
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	15,7
	Total	642
Sınıfınız	9. Sınıf	25,2
	10. Sınıf	25,1
	11. Sınıf	24,6
	12. Sınıf	25,1
	Total	642
Şu An Yaşadığı Yer	Aile	64,2
	Akraba	10,7
	Yurtta	21,4
	Diğer	3,8
	Total	636

Yaşa göre dağılım incelendiğinde; 14 yaşında olanların oranı %14,6, 15 yaşında olanların oranı %19, 16 yaşında olanların oranı %21,2 olup 17 yaşında olanların oranı %22,1 olup 18 ve üzeri yaşında olanların oranı %23,1'dir. Kızların oranı %49,8, erkeklerin oranı ise %50,2'dir. Okul türüne göre dağılım incelendiğinde; Anadolu Lisesinde olanların oranı %27,9, Fen Lisesinde olanların oranı %12,5, Öze Lise de olanların oranı %13,1, Meslek Lisesinde olanların oranı %19,3, Güzel Sanatlar Lisesinde olanların oranı %11,5 olup Anadolu İmam Hatip Lisesinde olanların oranı %15,7'dir. Katılımcıların %25,2'si 9. Sınıf, 10. Sınıfta olanların oranı %25,1, 11. Sınıfta olanların oranı %24,6, 12. Sınıfta olanların oranı %25,1'dir. Yaşanılan yere göre dağılım incelendiğinde; aile ile yaşayanların oranı %64,2, akrabaları ile yaşayanların oranı %10,7, yurtdışı yaşayanların oranı %21,4 olup diğer şekilde yaşayanların oranı %3,8'dir. Katılımcıların aile yapısına göre dağılımları Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13. Katılımcıların aile yapısına göre dağılımları

Değişken	n	%	
Aile Yapısı	Geniş Aile	177	27,6
	Çekirdek Aile	389	60,6
	Parçalanmış Aile	76	11,8
	Total	642	100,0
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	26	4,0
	1-2	230	35,8
	3-5	231	36,0
	5-7	112	17,4
	7 ve Üzeri	43	6,7
	Total	642	100,0
Herhangi Bir Hastalık	Evet	126	19,6
	Hayır	516	80,4
	Total	642	100,0
Aile Geliri	500-2999	309	48,1
	3000-4999	194	30,2
	5000 ve Üzeri	139	21,7
	Total	642	100,0

Aile yapısına göre dağılım incelendiğinde; geniş aile olanların oranı %27,6, çekirdek aile yapısına sahip olanların oranı %60,6 olup parçalanmış aile sahibi olanların oranı %11,8'dir. Kardeş sayısına göre dağılım incelendiğinde; tek çocuk olanların oranı %4, 1-2 kardeşi olanların oranı %35,8, 3-5 kardeşi olanların oranı %36

olup 5-7 kardeşi olanların oranı %17,4 olup 7 ve üzeri kardeşi olanların oranı %6,7'dir. Herhangi bir hastalık olma durumu incelendiğinde; katılımcıların %19,6'sının hastalığı varken %80,4'ünün herhangi bir hastalığı bulunmamaktadır. Aile gelir dağılımı incelendiğinde; 500-2999 TL geliri olanların oranı %48,1, 3000-4999 TL olanların oranı %30,2 olup 5000 TL ve üzeri geliri olanların oranı %22,7'dir. Katılımcıların aile bireylerinin eğitim durum bilgileri Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14. Katılımcıların aile bireylerinin eğitim durum bilgileri

Değişken	n	%	
Babanızın Eğitim Durumu	Okur Yazar Değil	42	6,6
	Okur-Yazar	71	11,1
	İlköğretim	120	18,8
	Lise	181	28,3
	Yüksek okul	225	35,2
	Total	639	100,0
	Babanızın Mesleği	Memur	177
İşçi		169	26,4
Çiftçi		116	18,1
Emekli		62	9,7
Serbest		95	14,8
Diğer		22	3,4
Total		641	100,0
Annenizin Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	108	16,8
	Okur-yazar	75	11,7
	İlköğretim	219	34,2
	Lise	168	26,2
	Yüksek okul	71	11,1
	Total	641	100,0
	Annenizin Mesleği	Memur	111
İşçi		88	13,7
Ev hanımı		406	63,2
Emekli		19	3,0
Diğer		18	2,8
Total	642	100,0	

Baba eğitim durumu incelendiğinde; okuryazar olmayanların oranı %6,6, okuryazar olanların oranı %11,1 olup ilköğretim mezunu olanların oranı %18,8, lise mezunu olanların oranı %28,3 olup yüksek okul mezunu olanların oranı %35,2'dir. Baba meslek dağılımı incelendiğinde; memur olanların oranı %27,6, işçi olanların oranı %26,4, çiftçi olanların oranı %18,1 olup emekli olanların oranı %9,7, serbest meslek sahibi olanların oranı %14,8 olup diğer meslek sahibi olanların oranı %3,4'tür.

Anne eğitim durumu incelendiğinde; okuryazar olmayanların oranı %16,8, okur yazar olanların oranı %11,7 olup ilköğretim mezunu olanların oranı %34,2, lise mezunu olanların oranı %26,2 olup yüksek okul mezunu olanların oranı %11,1'dir. Anne meslek dağılımı incelendiğinde; annesi memur olanların oranı %17,3, işçi olanların oranı %13, ev hanımı olanların oranı %63,2 olup emekli olanların oranı %3 olup diğer meslek sahibi olanların oranı %2,8'dir. Tablo 15'te katılımcıların ebeveynleri ile karşılıklı tutum bilgileri yer almaktadır.

Tablo 15. Katılımcıların ebeveynleri ile karşılıklı tutum bilgileri

Değişken		n	%
Anne-babanızın size karşı tutumu	İlgili	225	35,0
	İlgisiz güven verici	53	8,3
	Soğuk ve reddedici	35	5,5
	Baskıcı	41	6,4
	Otoriter	69	10,7
	Şefkatli	57	8,9
	Sıradan ve değişken	35	5,5
	Destekleyici	51	7,9
	Demokratik	48	7,5
	Diğer	28	4,4
	Total	642	100,0
Ailenizle ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?	İyi	288	45,4
	Orta	290	45,7
	Kötü	57	9,0
Ailenizin ekonomik durumunu nasıl görürsünüz?	Total	635	100,0
	İyi	214	33,3
	Kötü	78	12,1
	Orta	312	48,6
	Bilmiyorum	38	5,9
	Total	642	100,0
Kendinizi nasıl tanımlarsınız?	Girişken	314	48,9
	Çekingen	205	31,9
	Saldırgan	77	12,0
	Diğer	46	7,2
	Total	642	100,0

Anne-babanın tutumu incelendiğinde; ilgili olanların oranı %35, ilgisiz güven verici olanların oranı %8,3, soğuk ve reddedici olanların oranı %5,5, baskıcı olanların oranı %6,4, otoriter olanların oranı %10,7, şefkatli olanların oranı %8,9'dur. Ailesi

sıradan ve değişken tutumda olanların oranı %5,5, destekleyici olanların oranı %7,9, demokratik tutumda olanların oranı %7,5 olup diğer tutumda olanların oranı %4,4'tür. Aile ilişkileri dağılımı incelendiğinde; aile ilişkilerini iyi olarak değerlendirenlerin oranı %45,4, orta olarak değerlendirenlerin oranı %45,7 olup kötü olarak değerlendirenlerin oranı %9'dur. Katılımcıların okul yaşantılarındaki memnuniyet durumlarını içeren bilgiler Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16. Katılımcıların okul yaşantı memnuniyet durumları

Değişken		n	%
Okul yaşantınızdan memnun musunuz?	Evet	527	82,3
	Hayır	113	17,7
	Total	640	100,0
Akademik başarı düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Başarılı	233	36,5
	Normal	341	53,4
	Başarısız	64	10,0
	Total	638	100,0

Okul yaşantısından memnun olma durumu dağılımı incelendiğinde; %82,3'ü memnun olduğunu, %17,7'si ise memnun olmadığını belirtmiştir. Akademik başarı düzeyini değerlendirme durumu incelendiğinde; başarılı olarak değerlendirenlerin oranı %36,5, normal olarak değerlendirenlerin oranı %53,4 olup başarısız olarak değerlendirenlerin oranı %10'dur. Katılımcıların boş vakitlerini nasıl değerlendirdiklerine yönelik bilgiler Tablo 17'de yer almaktadır.

Tablo 17. Katılımcıların boş vakitlerini değerlendirme bilgileri

Değişken	n	%	
Boş vakitlerinizi nasıl değerlendirirsiniz?	Sinemaya Gitme	101	15,8
	Eğlenmek için arabayla dolaşma	46	7,2
	Spor yapma	44	6,9
	Gazete Okuma	20	3,1
	Ders dışı kitap okuma	25	3,9
	Arkadaş ile buluşma	84	13,1
	Eğlence Mekânlarına Gitmek	49	7,7
	Kahveye gitme	24	3,8
	Pc oyunu oynama	22	3,4
	İnternet kullanma	31	4,8
	İnternet kafeye gitme	30	4,7
	TV izleme	42	6,6
	Müzik konserine gitme	15	2,3
	Film-Tiyatro festivallerine gitme	23	3,6
	Müzeeye gitme	15	2,3
	Futbol maçına gitme	16	2,5
	Kursa gitmek	21	3,3
	Diğer	32	5,0
	Total	640	100,0

Boş vakit değerlendirme durumu incelendiğinde; sinemaya gidenlerin oranı %15,8, eğlenmek için arabayla dolaşanların oranı %7,2, spor yapanların oranı %6,9, gazete okuyanların oranı %3,1, ders dışı kitap okuyanların oranı %3,9, arkadaşı ile buluşanların oranı %13,1, eğlence mekanlarına gidenlerin oranı %7,7, kahveye gidenlerin oranı %3,8, PC oyunu oynayanların oranı %3,4, internet kullananların oranı %4,8, internet kafeye gidenlerin oranı %4,7, TV izleyenlerin oranı %6,6, müzik konserine gidenlerin oranı %2,3, festivallere gidenlerin oranı %3,6, müzeeye gidenlerin oranı %2,3, futbol maçına gidenlerin oranı %2,5, kursa gidenlerin oranı %3,3 olup diğer faaliyetlerde bulunanların oranı %5'tir. Katılımcıların evlerinde kaç kişi yaşadığı bilgileri Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18. Katılımcıların evdeki kişi sayıları

Değişken	n	%	
Yaşadığınız evde siz dahil kaç kişi yaşıyorsunuz?	1 Kişi	23	3,6
	2 Kişi	45	7,0
	3 Kişi	75	11,7
	4 Kişi	196	30,6
	5 Kişi	117	18,3
	6 Kişi	129	20,2
	7 ve üzeri Kişi	55	8,6
	Total	640	100,0

Yaşanılan evdeki toplam kişi sayısı dağılımı incelendiğinde; tek kişi yaşayanların oranı %3,6, iki kişi yaşayanların oranı %7, 2 kişi yaşayanların oranı %11,7, 4 kişi yaşayanların oranı %30,6 olup, 5 kişi yaşayanların oranı %18,3 olup 6 kişi yaşayanların oranı %20,2 olup 7 ve üzeri kişi yaşayanların oranı %8,6'dır. Katılımcıların duygu, düşüncelerini paylaştıkları kişilere yönelik bilgiler Tablo 19'da yer almaktadır.

Tablo 19. Katılımcıların duygu-düşüncelerini paylaştıkları kişiler

	n	%	
Sorunlarınızı ve Duygu ve Düşüncelerinizi Genellikle Kiminle Paylaşırsınız ? ? ?	Ailemle	281	43,8
	Arkadaşlarımla	216	33,6
	Hiç kimseyle	90	14,0
	Öğretmenlerimle	47	7,3
	Akrabalarımla	8	1,2
	Total	642	100,0

Sorun, duygu ve düşünceleri genellikle paylaşılan kişilerin dağılımı incelendiğinde; ailesiyle paylaşanların oranı %43,8, arkadaşlarıyla paylaşanların oranı %33,6, hiç kimseyle paylaşmayanların oranı %14, öğretmenleriyle paylaşanların oranı %7,3 olup, akrabalarıyla paylaşanların oranı %1,2'dir. Katılımcıların aile sorunlarına yaklaşım bilgileri Tablo 20'de yer almaktadır.

Tablo20. Katılımcıların aile sorunlarına yaklaşımları

	n	%	
Aileniz sorunlarınıza çözüm arar mı?	Evet	257	40,0
	Hayır	58	9,0
	Bazen	286	44,5
	Fikrim Yok	41	6,4

Total	642	100,0
-------	-----	-------

Ailelerin sorunlara çözüm arama durumu incelendiğinde; katılımcıların %40 aradığını, %9'u aramadığını, %44,5'i bazen aradığını belirtirken %6,4'ü fikrinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların ebeveynlerinin duygusal yardım ve destek alma bilgileri Tablo 21'de yer almaktadır.

Tablo 21. Katılımcıların ebeveyn duygusal yardım ve desteği alma bilgileri

Değişken		n	%
Anne veya babanızdan, duygusal yardım ve desteği her zaman alabiliyor musunuz?	Evet	222	34,6
	Hayır	165	25,7
	Bazen	255	39,7
	Total	642	100,0

Anne ve babadan duygusal yardım ve desteği her zaman alma durumu incelendiğinde; %34,6'sı alabildiğini, %25,7'si bazen alabildiğini, %25,7'si ise alamadığını belirtmiştir. Katılımcıların fiziksel şiddet görme ve uygulama bilgileri Tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22. Katılımcıların fiziksel şiddet görme ve uygulama bilgileri

Değişken		n	%
Kendinize hiç fiziksel şiddet uyguladınız mı?	Evet	101	15,7
	Hayır	541	84,3
	Total	642	100,0
Çevrenizdeki insanlara hiç fiziksel şiddet uyguladınız mı?	Evet	197	30,7
	Hayır	444	69,2
	Total	642	100,0

Katılımcıların %15,7'si kendilerine fiziksel şiddet uygulamışken, %30,7'si ise çevresine fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir. Katılımcı ve aile bireylerinin ilişkilerinde empati kurma durumları Tablo 23'te yer almaktadır.

Tablo 23. Katılımcı ve aile bireylerinin ilişkilerinde empati kurma durumları

Değişken		n	%
Ailemdeki bireyler benimle olan ilişkilerinde empati kurarak hareket ederler mi?	Evet	197	30,7
	Kısmen	353	55,0
	Hayır	92	14,3
	Total	642	100,0

Katılımcıların %30,7'si ailesindeki bireylerin kendileri ile olan ilişkilerinde empati kurarak hareket ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların aile içi ilişkilerdeki öfke-kavga-saldırganlık davranış bilgileri Tablo 24'te yer almaktadır.

Tablo 24. Katılımcıların aile içi ilişkilerdeki öfke-kavga-saldırganlık davranış bilgileri

Değişken		n	%
Aile içi ilişkilerinizde öfke, kavga saldırganlık davranışları görülür mü?	Evet	73	11,4
	Kısmen	328	51,1
	Hayır	241	37,5
	Total	642	100,0

Katılımcıların %11,4'ü aile içi ilişkilerinde öfke, kavga saldırganlık davranışları görüldüğünü belirtmiştir. Katılımcıların düşüncelerini ifade etmeler ve dikkate alınma durumları Tablo 25'te yer almaktadır.

Tablo 25. Katılımcıların düşüncelerini ifade etmeler ve dikkate alınma durumları

Değişken		n	%
Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebiliyor ve dikkate alınıyor musunuz?	Evet	218	34,0
	Kısmen	299	46,6
	Hayır	125	19,5
	Total	642	100,0

Katılımcıların %34'ü aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebiliyor ve dikkate alındığını belirtmiştir. Katılımcıların ailesi ile yaptığı faaliyetler Tablo 26'da yer almaktadır.

Tablo 26. Katılımcıların ailesi ile yaptığı faaliyetler

Değişken		n	%
Aşağıdaki faaliyetlerin hangisini ailenizle birlikte en çok yaparsınız?	Televizyon İzlemek	257	40,2
	Sohbet Etmek	123	19,2
	Sinemaya Gitmek	38	5,9
	Birbirimizle Sohbet Etmek	86	13,5
	Akraba Ziyareti	51	8,0
	Pikniğe Gitmek	57	8,9
	Diğer	27	4,2
	Total	639	100,0

Aile ile en çok birlikte yapılan faaliyetler incelendiğinde; televizyon izleyenlerin oranı %40,2, sohbet edenlerin oranı %19,2, sinemaya gidenlerin oranı %5,9, birbiriyle sohbet edenlerin oranı %13,5, akraba ziyareti yapanların oranı %8 iken pikniğe gidenlerin oranı %8,9, diğer faaliyetlerde bulunanların oranı %4,2'dir. Katılımcıların ailelerine dışarıda görüştükları kişileri söyleme durumlarının bilgileri Tablo 27'de yer almaktadır.

Tablo 27. Katılımcıların ailelerine dışarıda görüştükları kişileri söyleme durumları

Değişken		n	%
Aileniz dışarıda kimlerle ve nerede olduğunuzu söyler misiniz?	Evet	249	39,0
	Hayır	183	28,6
	Kısmen	207	32,4
	Total	639	100,0

Katılımcıların %39'u ailelerine dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söylemekte, %32,4'ü kısmen söylemekte, %28,6'sı söylememektedir. Katılımcıların madde bağımlılık durumları Tablo 28'de yer almaktadır.

Tablo 28. Katılımcıların madde bağımlılık durumları

Değişken		n	%
Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?	Evet	214	33,6
	Hayır	423	66,4
	Total	637	100,0

Katılımcıların %33,6'sının herhangi bir madde bağımlılığı bulunurken %66,4'ün bulunmamaktadır. Tablo 28'deki maddeler madde bağımlılığı çeşitliliğiyle ilgilidir. Tablo 28'deki veriler incelendiğinde katılımcıların %33,6'sının madde çeşitlerinden birine bağımlı olduğu, %66,4'ün ise madde çeşitlerinden herhangi birine bağımlılığının olmadığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların sosyal medya ve çevredeki kişilerden madde bağımlısı bireylerin olup-olmadığı durumları Tablo 29'da yer almaktadır.

Tablo 29. Katılımcıların sosyal medya ve çevredeki kişilerden madde bağımlısı bireylerin olup-olmadığı durumları

Değişken		n	%
Sosyal medya ve Çevrenizde bağımlılık yapan madde ve	Evet	311	49,7
	Hayır	315	50,3

çeşitlerini kullanan var mı?	Total	626	100,0
------------------------------	-------	-----	-------

Katılımcıların %49,7'sinin sosyal medya ve çevresinde bağımlılık yapan madde ve çeşitlerini kullanan bulunurken %50,3'ünün bulunmamaktadır. Katılımcıların ailelerinde bağımlı yapan maddeler hakkın bilgi durumları Tablo 30'da yer almaktadır.

Tablo 30. Katılımcıların ailelerinde bağımlı yapan maddeler hakkın bilgi durumları

Değişken		n	%
Ailenizde bağımlılık yapan madde ve madde kullanımı hakkında bilgisi var mı?	Evet	279	44,9
	Hayır	342	55,1
	Total	621	100,0

Katılımcıların %44,9'unun ailesinde bağımlılık yapan madde ve madde kullanımı hakkında bilgisi bulunurken %55,1'inin bulunmamaktadır. Katılımcıların çevrelerinde madde kullanan olup-olmadığı durumları Tablo 31'de yer almaktadır.

Tablo 31. Katılımcıların çevrelerinde madde kullanan olup-olmadığı durumu

Değişken		n	%
Çevrenizde madde kullanan var mı?	Hayır	386	60,2
	Evet	255	39,8
	Total	641	100,0

Katılımcıların %60,2'sinin çevresinde madde kullanan bulunurken %39,8'inin bulunmamaktadır. Katılımcıların ailelerinde madde kullanan olup-olmadığı durumları Tablo 32'de yer almaktadır.

Tablo 32. Katılımcıların ailelerinde madde kullanan olup-olmadığı durumu

Değişken		n	%
Ailenizde bağımlılık yapan madde(tütün ürünleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler) kullanan var mı?	Anne	69	11,3
	Baba	186	30,4
	Kardeş	65	10,6
	Hayır	292	47,7
	Total	612	100,0

Katılımcıların %11,3'ünün annesi, %30,4'ünün babası, %10,6'sının kardeşi bağımlılık yapan madde kullanırken %47,7'sinin ailesinde bağımlılık yapan madde

kullanan bulunmamaktadır. Katılımcıların çevresinde bağımlılık yapan madde kullanan biri gördüğünde ilk kime söylediği bilgisi Tablo 33'te yer almaktadır.

Tablo 33. Katılımcıların çevresinde bağımlılık yapan madde kullanan biri gördüğünde ilk kime söylediği

Değişken		N	%
Çevrenizde bağımlılık yapan madde kullanan biri gördüğünüze ilk önce kime söylerseniz	Anne	121	19,4
	Baba	82	13,1
	Okul Rehber Öğretmeni	115	18,4
	Müdür ve Müdür Yard.	46	7,4
	Polis	24	3,8
	Kardeşlerime	16	2,6
	Arkadaşlarıma	169	27,0
	Diğer	52	8,3
	Total	625	100,0

Katılımcıların çevresinde bağımlılık yapana madde kullanan biri gördüklerinde ilk önce haber verecekleri kişi dağılımı incelendiğinde; %19,4'ü anne, %13,1'i baba, %18,4'ü okul rehberlik öğretmeni, müdür ve müdür yardımcısına, %3,8'i polise, %2,6'sı kardeşlerine haber verirken %27'si arkadaşlarına, %8,3'ü ise diğer kişilere haber vereceğini belirtmiştir. Katılımcıların görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasının bireyi rahatsız etme durumları Tablo 34'te yer almaktadır.

Tablo 34. Katılımcıların görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasının bireyi rahatsız etme durumları

Değişken		n	%
Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanması sizi rahatsız eder mi?	Evet	488	76,7
	Hayır	148	23,3
	Total	636	100,0

Katılımcıların %76,7'si görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan madde kullanmasından rahatsız olacağını belirtirken %23,3'ü rahatsız etmeyeceğini belirtmiştir. Katılımcıların, arkadaşlarından veya çevresinden bağımlılık yapan madde kullanan durumları Tablo 35'te yer almaktadır.

Tablo 35. Katılımcıların, arkadaşlarından veya çevresinden bağımlılık yapan madde kullanan durumları

Değişken		n	%
Arkadaşlarınızdan veya çevrenizde bağımlılık yapan madde kullanan var mı?	Evet	84	13,3
	Hayır	242	38,2
	Bilmiyorum	307	48,5
	Total	633	100,0

Katılımcıların %13,3'ü arkadaşlarınızdan veya çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullandığını belirtirken, %38,2'si olmadığını, %48,5'i ise bilmediğini belirtmiştir.

2.3.2. Çapraz Tabloların Dağılımı

Tablo 36. Yaş ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Yaş	14	n	36	56	92
		%	39,1%	60,9%	100,0%
	15	n	63	59	122
		%	51,6%	48,4%	100,0%
	16	n	57	78	135
		%	42,2%	57,8%	100,0%
	17	n	22	120	142
		%	15,5%	84,5%	100,0%
	18 ve Üstü	n	36	110	146
		%	24,7%	75,3%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=49,659 ; p=0,000

Yaş ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; 14 yaşındakilerin %39,1'i, 15 yaşındakilerin %51,6'sı, 16 yaşındakilerin %42,2'si madde bağımlısı olup 17 yaş olanların %15,5'i, 18 ve üzeri yaş grubunun ise %24,7'si madde bağımlısıdır. Yaş ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu

sonuçlar özellikle 15 ve 16 yaşlarda gençlerin daha fazla madde bağımlılığına yöneldiklerini, yaş ilerledikçe madde bağımlılığının azaldığını göstermektedir.

Tablo 37. Cinsiyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Cinsiyet	Kız	n	99	219	318
		%	31,1%	68,9%	100,0%
	Erkek	n	115	204	319
		%	36,1%	63,9%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=1,727 ; p=0,109

Cinsiyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; kızların %31,1'i, erkeklerin %36,1'inin madde bağımlılığı bulunmaktadır. Cinsiyet ile madde bağımlılığı arasında anlamlı derecede ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Bu bulgular cinsiyet açısından kız ve erkeler arasında bir fark olmadığını göstermiştir.

Tablo 38. Okul türü ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Okulun Türü	Anadolu	n	73	105	178
	Lisesi	%	41,0%	59,0%	100,0%
	Fen Lisesi	n	22	58	80
		%	27,5%	72,5%	100,0%
	Özel	n	22	62	84
	Lisesi	%	26,2%	73,8%	100,0%
	Meslek	n	56	67	123
	Lisesi	%	45,5%	54,5%	100,0%
	Güzel	n	16	57	73
	Sanatlar	%	21,9%	78,1%	100,0%
	Lisesi	n	25	74	99
	Anadolu	%	25,3%	74,7%	100,0%
	İmam	n	25	74	99
	hatip	%	25,3%	74,7%	100,0%
	Lisesi	n	214	423	637
	Total	%	33,6%	66,4%	100,0%

	%	33,6%	66,4%	100,0%
Ki kare=23,187 ; p=0,000				

Okul türü ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; Anadolu lisesindekilerin %41'i, fen lisesi öğrencilerinin %27,5'inin, özel lise öğrencilerinin %26,2'si meslek lisesi öğrencilerinin %45,5'inin madde bağımlılığı bulunurken güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin %21,9'u, Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %25,3'ünün madde bağımlılığı bulunmaktadır. Okul türü ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Anadolu ve meslek liselerinde öğrenim gören gençlerin diğer liselerde öğrenim görenlere göre daha fazla madde kullanımında buldukları görülmektedir.

Tablo 39. Sınıf ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

Sınıf		n	Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı? ?		Total
			Evet	Hayır	
9. Sınıf	n	67	92	159	
	%	42,1%	57,9%	100,0%	
10. Sınıf	n	78	83	161	
	%	48,4%	51,6%	100,0%	
11. Sınıf	n	28	129	157	
	%	17,8%	82,2%	100,0%	
12. Sınıf	n	41	119	160	
	%	25,6%	74,4%	100,0%	
Total	n	214	423	637	
	%	33,6%	66,4%	100,0%	

Ki kare=43,159; p=0,000

Sınıf ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; 9. Sınıfların %42,1'i, 10. Sınıfların %48,4'ü, 11. Sınıfların %17,8'i, 12. Sınıfların ise %25,6'sının madde bağımlılığı bulunmaktadır ($p<0,05$). Yaş ile paralel olarak 9 ve 10 sınıfta 11 ve 12 sınıfla karşılaştırıldığında madde bağımlılığında önemli bir artışın olduğu görülmektedir. Bu artış, katılımcıların ergenlik dönemine girmesi ve bununla birlikte katılımcıların çevresinin değişmesi, aileden bağımsız hareket etme olabilir. Ayrıca aileden bağımsız hareket eden katılımcıların farklı çevre edinmeleri bu sebeplerden sayılabilir.

Tablo 40. Yaşanılan yer ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Şu An Yaşadığı Yer	Aile	n	135	270	405
		%	33,3%	66,7%	100,0%
	Akraba	n	21	46	67
		%	31,3%	68,7%	100,0%
	Yurtta	n	54	82	136
		%	39,7%	60,3%	100,0%
	Diğer	n	4	19	23
		%	17,4%	82,6%	100,0%
Total	n	214	417	631	
	%	33,9%	66,1%	100,0%	

Ki kare=5,096 ; p=0,165

Yaşanılan yer ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; aile ile yaşayanların %33,3'ü, akraba ile yaşayanların %31,3'ü, yurttan kalanların %39,7'si madde bağımlısı iken diğer yerlerde yaşayanların %17,4'ü madde bağımlısıdır. Geçlerde madde bağımlılığının yaşanılan yere göre fark göstermediği görülmüştür.

Tablo 41. Aile yapısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Aile Yapısı	Geniş Aile	n	50	123	173
		%	28,9%	71,1%	100,0%
	Çekirdek Aile	n	126	262	388
		%	32,5%	67,5%	100,0%
	Parçalanmış Aile	n	38	38	76
		%	50,0%	50,0%	100,0%
Total	n	214	423	637	
	%	33,6%	66,4%	100,0%	

Ki kare=11,095 ; p=0,004

Aile yapısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; geniş aile tipindekilerin %28,9'u, çekirdek aile tipindekilerin %32,5'i, parçalanmış aile tipindekilerin ise %50'si madde bağımlısıdır. Aile yapısı ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Parçalanmış aileye sahip gençlerin geniş ve çekirdek aile yapısına sahip olanlara göre madde bağımlılığına daha fazla yöneldikleri görülmektedir. Parçalanmış aile çocuklarının kendi yakın arkadaşlarına değer verme ve bu çocukların anne-baba sevgisinden yoksun olması, madde bağımlılığını bu çocuklarda artıran neden olarak görülebilir.

Tablo 42. Kardeş sayısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	n	Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
		n	13	13	26
		%	50,0%	50,0%	100,0%
	1-2	n	70	160	230
		%	30,4%	69,6%	100,0%
	3-5	n	94	133	227
		%	41,4%	58,6%	100,0%
	5-7	n	25	86	111
		%	22,5%	77,5%	100,0%
	7 ve Üzeri	n	12	31	43
		%	27,9%	72,1%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=17,104; $p=0,002$

Kardeş sayısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; tek çocuk olanların %50'si, 1-2 kardeşi olanların oranı %30,4'ü, 3-5 kardeşi olanların %41,4'ü madde bağımlısıyken 5-7 kardeşi olanların oranı %22,5'i, 7 ve üzeri kardeşi olanların oranı %27,9'u madde bağımlısıdır. Kardeş sayısı ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Bu sonuçlar tek çocuk olmanın madde kullanımında önemli bir risk oluşturduğunu göstermektedir. Bunun nedeni anne ve babanın çocuğuna kural koymaması, onu serbest bırakması olduğu söylenebilir.

Tablo 43. Herhangi bir hastalığı olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Herhangi Bir Hastalığınız Var mı?	Evet	n 38	87	125
		% 30,4%	69,6%	100,0%
	Hayır	n 176	336	512
		% 34,4%	65,6%	100,0%
Total		n 214	423	637
		% 33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=0,712 ; p=0,231

Herhangi bir hastalığı olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde, hastalığı olanların %30,4'ü, hastalığı olmayanların %34,4'ü madde bağımlıdır. Hastalık olma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Gençlerde madde bağımlılığının herhangi bir hastalığa sahip olma durumunda göre değişmediği, diğer bir ifade ile bu değişkenin madde kullanımı üzerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Tablo 44. Aile geliri ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Aile Geliri	500-2999	n 129	180	309
		% 41,7%	58,3%	100,0%
	3000-4999	n 51	143	194
		% 26,3%	73,7%	100,0%
	5000 ve Üzeri	n 36	103	139
		% 25,9%	74,1%	100,0%
Total		n 216	426	642
		% 33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare= 17,525 ; p=0,00

Aile geliri ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde 500-2999 TL geliri olanların oranı %41,7'sinin, 3000-4999 TL olanların %26,3'ü, 5000 TL ve üzeri

geliri olanların %25,9'u madde bağımlısıdır. Aile geliri ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ekonomik durumu düşük olan gençlerin daha fazla madde kullanımına yöneldikleri görülmektedir. Bunun nedeni dar gelirli aile çocuklarının farklı işlerde çalışması veya birçok çevreye girmesi olarak görülebilir. Bunun yanı sıra dar gelirli ailelerin çocuklarına çok sahip çıkamama da bu durumun nedeni olarak görülebilir.

Tablo 45. Baba eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Babanın Eğitim Durumu	Okur	n	10	32	42
	Yazar Değil	%	23,8%	76,2%	100,0%
	Okur-Yazar	n	29	41	70
	İlköğretim	%	41,4%	58,6%	100,0%
	Lise	n	44	76	120
	Yüksek okul	%	36,7%	63,3%	100,0%
Total		n	82	95	177
		%	46,3%	53,7%	100,0%
		n	48	177	225
		%	21,3%	78,7%	100,0%
Total		n	213	421	634
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=32,262 ; $p=0,000$

Baba eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; okuryazar olmayanların %23,8'i, okur-yazar olanların oranı %41,4'ü, ilköğretim mezunu olanların oranı %36,7'si, lise mezunu olanların %46,3 ü madde bağımlısıyken yüksek okul mezunlarının %21,3'ü madde bağımlısıdır. Baba eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Baba eğitim düzeyi oku-yazar, ilköğretim veya lise olan gençlerin daha fazla madde kullandıkları görülmüştür. Eğitim düzeyi üniversite ve üzerinde çıktıkça madde kullanımı azalmaktadır. Eğitimli anne ve babam çocuklarının iyi geçiştirilmesi ve hangi dönemde nasıl davranması gerektiğini bilmeleridir.

Tablo 46. Baba mesleği ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Babanızın Mesleği	Memur	n	48	129	177
		%	27,1%	72,9%	100,0%
	İşçi	n	56	109	165
		%	33,9%	66,1%	100,0%
	Çiftçi	n	47	69	116
		%	40,5%	59,5%	100,0%
	Emekli	n	20	42	62
		%	32,3%	67,7%	100,0%
	Serbest	n	37	57	94
		%	39,4%	60,6%	100,0%
	Diğer	n	5	17	22
		%	22,7%	77,3%	100,0%
	Total	n	213	423	636
		%	33,5%	66,5%	100,0%

Ki kare=8,454 ; p=0,133

Baba mesleği ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; babası memur olanların %27,1'i, işçilerin %33,9'ü, babası çiftçi olanların %40,5'i, emekli olanların %32,3'ü, babası serbest meslek sahibi olanların %39,4'ü babası diğer meslek sahibi olanların oranı %22,7'si madde bağımlısıdır. Baba mesleği ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).Gençlerde madde bağımlılığının baba mesleğine göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Tablo 47. Anne eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Annenizin	Okur-yazar değil	N	35	73	108

Eğitim Durumu		%	32,4%	67,6%	100,0%
	Okur-yazar	N	27	47	74
		%	36,5%	63,5%	100,0%
	İlköğretim	N	66	149	215
		%	30,7%	69,3%	100,0%
	Lise	N	64	104	168
		%	38,1%	61,9%	100,0%
	Yüksekokul	n	21	50	71
		%	29,6%	70,4%	100,0%
Total		n	213	423	636
		%	33,5%	66,5%	100,0%

Ki kare=3,195; p=0,526

Anne eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; annesi okuryazar olmayanların %32,4'ü, okuryazar olanların oranı %36,5'i, ilköğretim mezunu olanların oranı %30,7'si, lise mezunu olanların %38,1'i madde bağımlısıken yüksek okul mezunlarının %29,6'sı madde bağımlısıdır. Anne eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Gençlerde madde bağımlılığının anne eğitim durumuna göre değişmediği görülmüştür.

Tablo 48. Anne mesleği ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Annenizin Mesleği	Memur	n	29	82	111
		%	26,1%	73,9%	100,0%
	İşçi	n	28	60	88
		%	31,8%	68,2%	100,0%
	Ev hanımı	n	139	265	404
		%	34,4%	65,6%	100,0%
	Emekli	n	9	10	19
		%	47,4%	52,6%	100,0%
	Diğer	n	9	6	15
		%	60,0%	40,0%	100,0%
	Total	n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=9,323; p=0,054

Anne mesleği ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; annesi memur olanların %26,1'i, işçi olanların %31,8'i, annesi ev hanımı olanların %34,4'ü, annesi emekli olanların oranı %47,4'ü, annesi diğer meslek sahibi olanların oranı

%60'ı madde bağımlısıdır. Anne mesleği ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Gençlerde madde bağımlılığının anne mesleğine göre farklılık göstermediği görülmüştür.

Tablo 49. Anne babanın tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Anne-babanızın size karşı tutumu	İlgili	n 53	168	221
		% 24,0%	76,0%	100,0%
İlgisiz güven verici	İlgisiz	n 21	31	52
		% 40,4%	59,6%	100,0%
Soğuk ve reddedici	Soğuk ve reddedici	n 17	18	35
		% 48,6%	51,4%	100,0%
Baskıcı	Baskıcı	n 20	21	41
		% 48,8%	51,2%	100,0%
Otoriter	Otoriter	n 33	36	69
		% 47,8%	52,2%	100,0%
Şefkatli	Şefkatli	n 18	39	57
		% 31,6%	68,4%	100,0%
Sıradan ve değişken	Sıradan ve değişken	n 13	22	35
		% 37,1%	62,9%	100,0%
Destekleyici	Destekleyici	n 17	34	51
		% 33,3%	66,7%	100,0%
Demokratik	Demokratik	n 12	36	48
		% 25,0%	75,0%	100,0%
Diğer	Diğer	n 10	18	28
		% 35,7%	64,3%	100,0%
Total		n 214	423	637
		% 33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=26,199 ; $p=0,002$

Anne babanın tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; ailesi ilgili olanların %24'ü, ilgisiz güven verici olanların %40,4'ü, soğuk ve reddedici olanların %48,6'sı, ailesi baskıcı olanların %48,8'i, otoriter olanların %47,8'i madde bağımlısıdır. Ailesi şefkatli olanların %31,6'sı, sıradan ve değişken olanların %37,1'i, demokratik olanların %25'i madde bağımlısıyken diğer tutumda olanların %35,7'si madde bağımlısıdır. Anne babanın tutumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). İlgisiz güven verici, soğuk ve reddedici, baskıcı veya otoriter anne-baba tutumuna sahip olan genlerin demokratik, destekleyici veya şefkatli anne-

baba tutumuna sahip olan gençlere orsanla daha fazla madde kullanımına sahip oldukları görülmüştür. Çocuk, daima sevgi ve sahiplenme duygusunu ister. Dolayısıyla bu sevgi ve sahiplenme duygusundan yoksun olan çocuklar madde bağımlılığına daha yatkın olabilir.

Tablo 50. Aile ile ilişki ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Ailenizle ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?	İyi	n	82	202	284
		%	28,9%	71,1%	100,0%
	Orta	n	107	183	290
		%	36,9%	63,1%	100,0%
	Kötü	n	20	36	56
		%	35,7%	64,3%	100,0%
Total	n	209	421	630	
	%	33,2%	66,8%	100,0%	

Ki kare=4,345; p=0,114

Aile ile ilişki ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde ailesi ile ilişkisi iyi olanların %28,9'u, orta olanların %36,9'u, ailesi ile ilişkisi kötü olanların %35,7'si madde bağımlıdır. Aile ile ilişki ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Gençlerden aile ilişkisini iyi olarak tanımlayanların daha az madde bağımlılığına yöneldikleri bulunmuştur.

Tablo 51. Aile ekonomik durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Ailenizin ekonomik durumunu nasıl görürsünüz?	iyi	n	40	170	210
		%	19,0%	81,0%	100,0%
	Kötü	n	39	39	78
		%	50,0%	50,0%	100,0%
	Orta	n	121	190	311
		%	38,9%	61,1%	100,0%
	Bilmiyoru m	n	14	24	38
		%	36,8%	63,2%	100,0%

Total	n	214	423	637
	%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=33,444 ; p=0,000

Aile ekonomik durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; aile ekonomik durumu iyi olanların %19'u, kötü olanların %50'si, orta olanların %38,9'u madde bağımlısı iken, aile ekonomik durumunu bilmeyenlerin %36,8'i madde bağımlısıdır. Aile ekonomik durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ailesinin ekonomik durumunu kötü olarak belirten gençlerin daha fazla madde kullanımına yöneldikleri görülmüştür.

Tablo 52. Kendini tanımlama ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Kendinizi nasıl tanımlarsınız?	Girişken	n	86	224	310
		%	27,7%	72,3%	100,0%
	Çekingen	n	69	135	204
		%	33,8%	66,2%	100,0%
	Saldırgan	n	58	19	77
		%	75,3%	24,7%	100,0%
	Diğer	n	1	45	46
		%	2,2%	97,8%	100,0%
Total	n	214	423	637	
	%	33,6%	66,4%	100,0%	

Ki kare=85,227 ; p=0,000

Kendini tanımlama ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; girişken olanların %27,7'si, çekingen olanların %33,8'i, saldırgan olanların %75,3'ü diğer olanların ise %2,2'si madde bağımlısıdır. Kendini tanımlama ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Kişilik özelliğini saldırgan olarak tanımlayan gençlerin kendisini çekingen ve girişken olarak tanımlayanlara göre daha fazla madde kullandıkları bulunmuştur.

Tablo 53. Okul yaşantısından memnuniyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Okul yaşantınızdan memnun musunuz?	Evet	n	164	360	524
		%	31,3%	68,7%	100,0%
	Hayır	n	49	62	111
		%	44,1%	55,9%	100,0%
Total		n	213	422	635
		%	33,5%	66,5%	100,0%

Ki kare=6,781 ; p=0,007

Okul yaşantısından memnuniyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; memnun olanların %31,3'ü, memnun olmayanların %44,1'i madde bağımlısıdır. Okul yaşantısından memnuniyet ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Okul yaşantılarından memnun olan gençlerin daha az madde kullanmaktadır.

Tablo 54. Akademik başarıyı değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Akademik başarı düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?	Başarılı	n	46	186	232
		%	19,8%	80,2%	100,0%
	Normal	n	136	202	338
		%	40,2%	59,8%	100,0%
	Başarısız	n	31	32	63
		%	49,2%	50,8%	100,0%
Total		n	213	420	633
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=33,250 ; p=0,000

Akademik başarıyı değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; başarılı olanların %19,8'i, normal olanların %40,2'si, başarısız olanların %49,2'si madde bağımlısıdır. Akademik başarıyı değerlendirme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Akademik başarısı yüksek olan gençlerin düşük ve orta olanlara göre daha az madde kullandıkları görülmüştür.

Tablo 55. Boş vakit değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Boş vakitlerini	Sinemaya Gitme	n	28	73	101
		%	27,7%	72,3%	100,0%
zi nasıl değerlendirilirsiniz?	Eğlenmek için arabayla dolaşma	n	10	36	46
		%	21,7%	78,3%	100,0%
	Spor yapma	n	20	24	44
		%	45,5%	54,5%	100,0%
	Gazete Okuma	n	5	15	20
		%	25,0%	75,0%	100,0%
	Ders dışı kitap okuma	n	6	19	25
		%	24,0%	76,0%	100,0%
	Arkadaş ile buluşma	n	23	61	84
		%	27,4%	72,6%	100,0%
	Eğlence Mekânlarına Gitmek	n	16	32	48
		%	33,3%	66,7%	100,0%
	Kahveye gitme	n	14	10	24
		%	58,3%	41,7%	100,0%
	Pc oyunu oynama	n	9	13	22
		%	40,9%	59,1%	100,0%
	İnternet kullanma	n	11	20	31
		%	35,5%	64,5%	100,0%
	İnternet kafeye gitme	n	13	17	30
		%	43,3%	56,7%	100,0%
	TV izleme	n	18	24	42
		%	42,9%	57,1%	100,0%
	Müzik konserine gitme	n	3	12	15
		%	20,0%	80,0%	100,0%
	Film-Tiyatro festivallerine gitme	n	6	14	20
		%	30,0%	70,0%	100,0%
	Müzeeye gitme	n	6	9	15
		%	40,0%	60,0%	100,0%
	Futbol maçına gitme	n	6	10	16
		%	37,5%	62,5%	100,0%
	Kursa gitmek	n	7	14	21
		%	33,3%	66,7%	100,0%
	Diğer	n	11	20	31
		%	35,5%	64,5%	100,0%
Total		n	212	423	635
		%	33,4%	66,6%	100,0%

Ki kare=22,285 ; p=0,174

Boş vakit değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; sinemaya gidenleri %27,7'si, arabayla dolaşanların %21,7'si, spor yapanların %45,5'i, gazete okuyanların %25'i, ders dışı kitap okuyanların %24'ü, arkadaş ile buluşanların %27,4'ü, eğlence mekânlarına gidenlerin %33,3'ü, kahveye gidenlerin %58,3'ü, PC oyunu oynayanların %40,9'u, internet kullananların %35,5'i madde bağımlıdır.

İnternet kafeye gidenlerin %43,3'ü, TV izleyenlerin %42,9'u, konsere gidenlerin %20'si, tiyatro film festivallerine gidenlerin %30'u, müzeye gidenlerin %40'ı, futbol maçına gidenlerin %37,5'i, kursa gidenlerin %33,3'ü madde bağımlısıdır. Boş vakit değerlendirme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$). Boş vaktini değerlendirme biçimine göre madde bağımlılığının gençlerde farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo 56. Evde yaşayan kişi sayısı ile madde bağımlılığı olma durumu arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığımız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Yaşadığınız evde siz dâhil kaç kişi yaşıyorsunuz?	1 Kişi	n	2	20	22
		%	9,1%	90,9%	100,0%
	2 Kişi	n	9	35	44
		%	20,5%	79,5%	100,0%
	3 Kişi	n	54	21	75
		%	72,0%	28,0%	100,0%
	4 Kişi	n	61	135	196
		%	31,1%	68,9%	100,0%
	5 Kişi	n	39	78	117
		%	33,3%	66,7%	100,0%
	6 Kişi	n	28	101	129
		%	21,7%	78,3%	100,0%
	7 ve Üzeri Kişi	n	20	32	52
		%	38,5%	61,5%	100,0%
Total	n	213	422	635	
	%	33,5%	66,5%	100,0%	

Ki kare=68,231 ; $p=0,000$

Evde yaşayan kişi sayısı ile madde bağımlılığı olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; 1 kişi yaşayanların %9,1'i, 2 kişi yaşayanların %20,5'i, 3 kişi yaşayanların %72'si 4 kişi yaşayanların %31,1'i madde bağımlısıdır. 5 kişi yaşayanların %33,3'ü, 6 kişi yaşayanların %21,7'si 7 ve üzeri kişi yaşayanların %38,5'i madde bağımlısıdır. Evde yaşayan kişi sayısı ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ailedeki birey sayısı 3 ve üzerine çıktıkça madde kullanımının arttığı görülmüştür.

Tablo 57. Sorun, duygu ve düşünceleri paylaşma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Sorunlarınızı ve Duygu ve Düşüncelerinizi Genellikle Kiminle Paylaşırsınız?	Ailemle	n 59 % 21,4%	217 78,6%	276 100,0%
	Arkadaşlarımla	n 103 % 47,7%	113 52,3%	216 100,0%
	Hiç kimseyle	n 36 % 40,0%	54 60,0%	90 100,0%
	Öğretmenlerimle	n 14 % 29,8%	33 70,2%	47 100,0%
	Akrabalarımla	n 2 % 25,0%	6 75,0%	8 100,0%
	Total	n 214 % 33,6%	423 66,4%	637 100,0%

Ki kare=39,917; p=0,000

Sorun, duygu ve düşünceleri paylaşma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; ailesiyle paylaşanların %21,4'ü, arkadaşlarıyla paylaşanların %47,7'si, hiç kimseyle paylaşmayanların %40'ı, öğretmenleriyle paylaşanların %29,8'i akrabalarıyla paylaşanların %25'i madde bağımlıdır. Sorun, duygu ve düşünceleri paylaşma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Sorunlarını, duygu ve düşüncelerini hiç kimseyle veya arkadaşları ile paylaşan gençlerin daha fazla madde kullandıkları görülmüştür.

Tablo 58. Ailenin sorunlarına çözüm arama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Aileniz sorunlarınıza çözüm arar mı?	Evet	n 41 % 16,1%	213 83,9%	254 100,0%
	Hayır	n 17 % 29,8%	40 70,2%	57 100,0%
	Bazen	n 146 % 51,2%	139 48,8%	285 100,0%

	Fikrim	n	10	31	41
	Yok	%	24,4%	75,6%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=76,324 ; p=0,000

Ailenin sorunlarına çözüm arama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; çözüm arayanların %16,1'i, çözüm aramayanların %29,8'i bazen çözüm arayanların %51,2'si, fikri olmayanların ise %24,4'ü madde bağımlıdır. Ailenin sorunlarına çözüm arama durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Aile sorunlarına çözüm arayan gençlerin bazen arayan veya aramayanlara göre daha az madde kullandıkları görülmüştür.

Tablo 59. Anne, babadan duygusal yardım ve desteği her zaman alma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Anne veya babanızdan, duygusal yardım ve desteği her zaman alabiliyor musunuz?	Evet	n	48	174	222
		%	21,6%	78,4%	100,0%
	Hayır	n	60	103	163
		%	36,8%	63,2%	100,0%
	Bazen	n	106	146	252
		%	42,1%	57,9%	100,0%
Total	n	214	423	637	
	%	33,6%	66,4%	100,0%	

Ki kare=23,122 ; p=0,000

Anne, babadan duygusal yardım ve desteği her zaman alma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; her zaman alabilenlerin %21,6'sı, alamayanların %36,8'i, bazen alanların ise %42,1'inin madde bağımlılığı bulunmaktadır ($p<0,05$). Anne, babadan duygusal yardım ve desteği her zaman alma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Anne veya babasından duygusal destek alan gençlerin almayanlara göre daha az madde kullandıkları görülmüştür.

Tablo 60. Kendine fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Kendinize hiç fiziksel şiddet uyguladınız mı?	Evet	n	62	38	100
		%	62,0%	38,0%	100,0%
	Hayır	n	152	385	537
		%	28,3%	71,7%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=42,902 ; p=0,000

Kendine fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; kendine fiziksel şiddet uygulayanların %62'si, uygulamayanların %28,3'ü madde bağımlıdır. Kendine fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Kendisine fiziksel şiddet uygulayan gençlerin daha fazla madde kullandıkları bulunmuştur.

Tablo 61. Çevrelerindeki insanlara hiç fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Çevrenizdeki insanlara hiç fiziksel şiddet uyguladınız mı?	Evet	n	116	81	197
		%	58,9%	41,1%	100,0%
	Hayır	n	98	341	439
		%	22,3%	77,7%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=81,978; p=0,000

Çevrelerindeki insanlara hiç fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; çevresine fiziksel şiddet uygulamış olanların %58,9'u, uygulamamış olanların %22,3'ü madde bağımlıdır. Çevrelerindeki insanlara hiç fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Çevresindeki kişilere fiziksel şiddet uygulayan gençlerin daha fazla madde kullandıkları görülmüştür.

Tablo 62. Aile bireylerinin kendileriyle ilişkilerinde empati kurarak hareket etme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Ailedeki bireyler benimle olan ilişkilerinde empati kurarak hareket ederler mi?	Evet	n	35	161	196
		%	17,9%	82,1%	100,0%
	Kısmen	n	138	211	349
		%	39,5%	60,5%	100,0%
	Hayır	n	41	51	92
		%	44,6%	55,4%	100,0%
Total	n	214	423	637	
	%	33,6%	66,4%	100,0%	

Ki kare=32,256; p=0,000

Aile bireylerinin kendileriyle ilişkilerinde empati kurarak hareket etme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; ailesi empati kurarak hareket edenlerin %17,9'u, kısmen hareket edenlerin %39,5'i, hareket etmeyenlerin ise %44,6'sı madde bağımlısıdır. Aile bireylerinin kendileriyle ilişkilerinde empati kurarak hareket etme durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ailedeki diğer insanlarla empati kurabilen gençlerin daha az madde kullandıkları bulunmuştur.

Tablo 63. Aile içi ilişkilerde öfke, kavga, saldırganlık davranışları görülme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Aile içi ilişkilerinizde öfke, kavga saldırganlık davranışları görülür mü?	Evet	n	32	39	71
		%	45,1%	54,9%	100,0%
	Kısmen	n	142	186	328
		%	43,3%	56,7%	100,0%
	Hayır	n	40	198	238
		%	16,8%	83,2%	100,0%
Total	n	214	423	637	

	%	33,6%	66,4%	100,0%
Ki kare=48,087; p=0,000				

Aile içi ilişkilerde öfke, kavga, saldırganlık davranışları görülme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; davranışları görülenlerin %45,1'i, kısmen görülenlerin %43,3'ü, görülmeyenlerin %16,8'i madde bağımlıdır. Aile içi ilişkilerde öfke, kavga, saldırganlık davranışları görülme ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aile içi ilişkilerinizde öfke, kavga saldırganlık davranışları gösteren gençlerin daha fazla madde kullandıkları bulunmuştur.

Tablo 64. Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilme ve dikkate alınma ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebiliyor ve dikkate alınıyor musunuz?	Evet	n	39	174	213
		%	18,3%	81,7%	100,0%
	Kısmen	n	126	173	299
		%	42,1%	57,9%	100,0%
	Hayır	n	49	76	125
		%	39,2%	60,8%	100,0%
Total		n	214	423	637
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=33,855 ; p=0,000

Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilme ve dikkate alınma ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde rahat şekilde ifade edenler ile dikkate alınanların %18,3'ü, kısmen ifade edip dikkate alınanların %42,1'i, ifade edemeyenler ve dikkate alınmayanların %39,2'si madde bağımlıdır. Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilme ve dikkate alınma ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilen ve dikkate alınan gençlerin daha az madde kullanımına yöneldikleri bulunmuştur.

Tablo 65. Aile ile birlikte en çok yapılan aktivite ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Aşağıdaki faaliyetlerin hangisini ailenizle birlikte en çok yaparsınız?	Televizyon	n	86	167	253
	İzlemek	%	34,0%	66,0%	100,0%
	Sohbet	n	32	91	123
	Etmek	%	26,0%	74,0%	100,0%
	Sinemaya	n	14	23	37
	Gitmek	%	37,8%	62,2%	100,0%
	Birbirimizle	n	23	63	86
	Sohbet	%	26,7%	73,3%	100,0%
	Etmek	n	16	35	51
	Akraba	%	31,4%	68,6%	100,0%
	Ziyareti	n	34	23	57
	Pikniğe	%	59,6%	40,4%	100,0%
	Gitmek	n	9	18	27
	Diğer	%	33,3%	66,7%	100,0%
Total	n	214	420	634	
	%	33,8%	66,2%	100,0%	

Ki kare=22,690; p=0,001

Aile ile birlikte en çok yapılan aktivite ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; TV izleyenlerin %34'ü, sohbet edenlerin %26'sı, sinemaya gidenlerin %37,8'i, birbirleriyle sohbet edenlerin %26,7'si, akraba ziyareti yapanların %31,4'ü, pikniğe gidenlerin %59,6'sı, diğer faaliyetlerde bulunanların ise %33,3'ü madde bağımlıdır. Aile ile birlikte en çok yapılan aktivite ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 66. Aileye dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söyleme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Aileniz dışarıda kimlerle ve nerede olduğunuzu söyler misiniz?	Evet	n	46	203	249
		%	18,5%	81,5%	100,0%
	Hayır	n	66	112	178
		%	37,1%	62,9%	100,0%
	Kısmen	n	102	105	207
		%			

	%	49,3%	50,7%	100,0%
Total	n	214	420	634
	%	33,8%	66,2%	100,0%

Ki kare=49,182 ; p=0,000

Aileye dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söyleme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; söyleyenlerin %18,5'i, söylemeyenlerin %37,1'i kısmen söyleyenlerin %49,3'ü madde bağımlısıdır. Aileye dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söyleme durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Madde kullanan gençlerin ailelerinin onların nerede olduğu veya neler yaptığı konusunda daha az bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo 67. Sosyal medya ve çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullanma durumu ile madde bağımlısı olma durumu arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?			Total
		Evet	Hayır		
Sosyal medya ve Çevrenizde bağımlılık yapan madde ve çeşitlerini kullanan var mı?	Evet	n	163	144	307
		%	53,1%	46,9%	100,0%
	Hayır	n	51	263	314
		%	16,2%	83,8%	100,0%
Total		n	214	407	621
		%	34,5%	65,5%	100,0%

Ki kare=93,343; p=0,000

Sosyal medya ve çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullanma durumu ile madde bağımlısı olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; kullananların %53,1'i, çevresinde madde bağımlılığı olmayanların ise %16,2'si madde bağımlısıdır. Sosyal medya ve çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullanma durumu ile madde bağımlısı olma durumu arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Sosyal medya ve Çevrenizde bağımlılık yapan madde ve çeşitlerini kullanan gençlerin daha fazla madde kullanımına sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 68. Ailede bağımlılık yapan madde kullanımı hakkında bilgisi olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Ailenizde bağımlılık yapan madde ve madde kullanımı hakkında bilgisi var mı?	Evet	n	130	149	279
		%	46,6%	53,4%	100,0%
	Hayır	n	81	260	341
		%	23,8%	76,2%	100,0%
Total		n	211	409	620
		%	34,0%	66,0%	100,0%

Ki kare=35,660; p=0,000

Ailede bağımlılık yapan madde kullanımı hakkında bilgisi olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; bilgisi olanların %46,6'sı, olmayanların ise %23,8'i madde bağımlısıdır. Ailede bağımlılık yapan madde kullanımı hakkında bilgisi olma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ailede madde kullanımı olan gençlerin daha fazla madde kullandıkları görülmektedir.

Tablo 69. Çevrede madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

			Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
			Evet	Hayır	
Çevrenizde madde kullanan var mı?	Hayır	n	67	319	386
		%	17,4%	82,6%	100,0%
	Evet	n	147	103	250
		%	58,8%	41,2%	100,0%
Total		n	214	422	636
		%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=116,721 ; p=0,000

Çevrede madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; çevresinde madde kullanmayanların %17,4'ü, çevresinde madde kullanan olanların %58,8'i madde bağımlısıdır. Çevrede madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Çevresinde madde kullanımı olanların daha fazla madde kullanımı gösterdikleri bulunmuştur.

Tablo 70. Ailede bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Ailenizde bağımlılık yapan madde(tütün ürünleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler) kullanan var mı?	Anne	n	48	20	68
		%	70,6%	29,4%	100,0%
	Baba	n	97	89	186
		%	52,2%	47,8%	100,0%
	Kardeş	n	10	54	64
		%	15,6%	84,4%	100,0%
	Hayır	n	45	245	290
		%	15,5%	84,5%	100,0%
Total	n	200	408	608	
	%	32,9%	67,1%	100,0%	

Ki kare=123,331 ; p=0,000

Ailede bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; annesi madde kullananların %70,6'sı, babası madde kullananların %52,2'si, kardeşi madde kullananların %15,6'sı, ailesinde madde kullanan olmayanların %15,5'i madde bağımlısıdır. Ailede bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Anne ve babası bağımlılık yapan madde(tütün ürünleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler) kullanan gençlerin daha fazla madde kullandıkları görülmektedir.

Tablo 71. Tütün ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Tütün Ürünleri kullanıyor musunuz?	Hayır	n	28	348	376
		%	7,4%	92,6%	100,0%
	Evet	n	177	58	235
		%	75,3%	24,7%	100,0%

Total	n	205	406	611
	%	33,6%	66,4%	100,0%

Ki kare=298,815 ; p=0,000

Tütün ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; kullanmayanların %7,4'ü, tütün ürünleri kullananların ise %75,3'ü madde bağımlıdır. Tütün ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Tütün ürünleri kullanan gençlerin büyük bir kısmı madde kullandığını belirtmiştir.

Tablo 72. Alkol ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Alkolü ürünleri kullanıyor musunuz?	Hayır	N	134	384	518
		%	25,9%	74,1%	100,0%
	Evet	N	78	29	107
		%	72,9%	27,1%	100,0%
Total		N	212	413	625
		%	33,9%	66,1%	100,0%

Ki kare=87,504 ; p=0,000

Alkol ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; alkol ürünleri kullanmayanların %25,9'u, kullananların ise %72,9'u madde bağımlıdır. Alkol ürünleri kullanma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Alkolü ürün kullandığını belirten gençlerin daha fazla madde kullandıkları bulunmuştur.

Tablo 73. Bağımlılık yapan maddeleri kullanmaktan haz alma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total	
		Evet	Hayır		
Bağımlılık yapan maddelerin kullanmakta haz alıyor musunuz?	Hayır	N	129	49	178
		%	72,5%	27,5%	100,0%
	Evet	N	84	367	451
		%	18,6%	81,4%	100,0%
Total		n	213	416	629

% 33,9% 66,1% 100,0%

Ki kare=165,231 ; p=0,000

Bağımlılık yapan maddeleri kullanmaktan haz alma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde, bağımlılık yapan maddeleri kullanmaktan haz alanların %18,6'sı, haz almayanların ise %72,5'i madde bağımlıdır. Bağımlılık yapan maddeleri kullanmaktan haz alma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır (p<0,05). Bağımlılık yapan maddelerin kullanmakta haz aldığını belirten gençler daha fazla madde kullanmaktadır

Tablo 74. Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasından rahatsız olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanması sizi rahatsız eder mi?	Evet	N 128	359	487
		% 26,3%	73,7%	100,0%
	Hayır	N 86	58	144
		% 59,7%	40,3%	100,0%
Total		N 214	417	631
		% 33,9%	66,1%	100,0%

Ki kare=55,446; p=0,000

Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasından rahatsız olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; rahatsız olanların %26,3'ü, rahatsız olmayanların ise %59,7'si madde bağımlıdır. Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanmasından rahatsız olan gençlerin olmayanlara göre daha az madde kullandıkları görülmektedir.

Tablo 75. Arkadaşlardan veya çevreden bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki

		Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı?		Total
		Evet	Hayır	
Arkadaşlarınızdan veya çevrenizde	Evet	n 52	31	83
		% 62,7%	37,3%	100,0%

bağımlılık yapan madde kullanan var mı?	Hayır	n	39	201	240
		%	16,3%	83,8%	100,0%
	Bilmiyoru	n	122	183	305
	m	%	40,0%	60,0%	100,0%
Total		n	213	415	628
		%	33,9%	66,1%	100,0%

Ki kare=69,031 ; p=0,000

Arkadaşlardan veya çevreden bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; arkadaşlarında ya da çevresinde madde kullanan olanların %62,7'si olmayanların %16,3'ü, bilmeyenlerin ise %40'ı madde bağımlıdır. Arkadaşlardan veya çevreden bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Diğer bir deyişle çevresinde madde kullanan biri olan gençler daha fazla madde kullanımına yönelmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Adıyaman ilinde madde bağımlısı genlerin aile içi ilişkisini incelemektir. Bu amaçla bu çalışmada ailedeki iletişimin-iletişimsizliğin, aile fertlerinin rolleri ve davranışları gibi diğer ailevi özelliklerin madde bağımlılığına etkisini dikkate alınarak, madde kullanımının irdelenerek ve özel bir bakış açısı ile incelemesini amaçlanmıştır.

Araştırmada öncelikle madde kullanımı ile katılımcıların demografik değişkenleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Yaş ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; 14 yaşındakilerin %39,1'i, 15 yaşındakilerin %51,6'sı, 16 yaşındakilerin %42,2'si madde bağımlısı olup 17 yaş olanların %15,5'i, 18 ve üzeri yaş grubunun ise %24,7'si madde bağımlısıdır. Yaş ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgular ile tutarlı ve yaşa paralel olarak, sınıf düzeyi açısından gençlerin madde kullanımında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Sınıf ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; 9. Sınıfların %42,1'i, 10. Sınıfların %48,4'ü, 11. Sınıfların %17,8'i, 12. Sınıfların ise %25,6'sının madde bağımlılığı bulunmaktadır. Özellikle lise dönemi ülkemizde ergenlik dönemine denk gelmekte ve bireyin birçok biyolojik, psikolojik ve sosyal değişim ve gelişim yaşadığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde bireyin yaşamış olduğu bu değişimler onun madde bağımlılığı gibi bir takım olumsuz davranışlara yönelmesine neden olabilmektedir (Duru ve Arslan, 2014). Örneğin, Arslan (2012) tarafından yapılan bir çalışmada ergenlerde problem davranışlar inceleniş ve araştırma sonuçları bu çalışmadaki bulgularla ile benzer şekilde sınıf düzeyine bağlı olarak sigara kullanımında farklılaşmanın olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle araştırmada sigara kullanımının on ve on birinci sınıfta yoğunlaştığı bulunmuştur. Diğer bir çalışmada ise Eryılmaz-Gülgez (2007) yaşa bağlı olarak alkol kullanımının arttığı, yaş ilerledikçe ergenlerin daha fazla alkol kullanımına yöneldikleri belirtilmiştir.

Aile yapısı ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; geniş aile tipindekilerin %28,9'u, çekirdek aile tipindekilerin %32,5'i, parçalanmış aile tipindekilerin ise %50'si madde bağımlısıdır. Aile yapısı ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde aile yapısına paralel olarak evde yaşayan kişi sayısına göre madde kullanımının değiştiği bulunmuştur. Evde yaşayan

kişi sayısı ile madde bağımlılığı olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; 1 kişi yaşayanların %9,1'i, 2 kişi yaşayanların %20,5'i, 3 kişi yaşayanların %72'si 4 kişi yaşayanların %31,1'i madde bağımlısıdır. 5 kişi yaşayanların %33,3'ü, 6 kişi yaşayanların %21,7'si 7 ve üzeri kişi yaşayanların %38,5'i madde bağımlısıdır. Kardeş sayısı ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Bir bütün olarak bu sonuçlar, evde kişi sayısı arttıkça madde kullanımının da arttığını göstermektedir. Aile içerisindeki duygusal etkileşimi çocuk ve ergenlerin bedensel ve ruhsal gelişimleri için önemli bir faktördür. Bu etkileşimin bir takım nedenlerden dolayı azalması veya ortadan kalkması beraberinde birçok sorunu da getirebilmektedir. Ailedeki kişi sayısının artması, anne-babanın çocukları ile daha az zaman geçirmesine ve bir takım duygusal gereksinimleri giderememesine neden olabilmektedir (Kabasakal ve Arslan, 2013). Bu bağlamda bu duygusal bağa zarar verecek boşanma veya ailedeki kişi sayısının fazla olması gibi faktörler madde kullanımını arttırabilmektedir. Örneğin Goede, Maas, Meeus, Spruijt ve Vander Valk (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, boşanmış aile yapısına sahip ergenlerin akranlarına göre daha fazla madde kullanımı, anti-sosyal davranışlar gibi dışsallaştırılmış problemlere yöneldikleri görülmüştür. Diğer bir araştırma ise suça karışmış ergenler üzerinde yürütülmüş ve ailedeki kişi sayısı azaldıkça ergenlerin daha az suça karıştıkları ve suça karışan ergenlerin %64'ünün boşanmış veya parçalanmış aileye yapısına sahip oldukları bulunmuştur (Akduman, Akduman ve Cantürk, 2007). Benzer bulguların elde edildiği bir çalışmada ise, boşanmış veya parçalanmış aile yapısının erenlerde alkol ve sigara kullanımının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür (Arslan, 2012).

Aile geliri ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde 500-2999 TL geliri olanların oranı %41,7'sinin, 3000-4999 TL olanların %26,3'ü, 5000 TL ve üzeri geliri olanların %25,9'u madde bağımlısıdır. Aile geliri ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Aile ekonomik durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; aile ekonomik durumu iyi olanların %19'u, kötü olanların %50'si, orta olanların %38,9'u madde bağımlısı iken, aile ekonomik durumunu bilmeyenlerin %36,8'i madde bağımlısıdır. Aile ekonomik durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Aile gelirinin anne-baba eğitim düzeyiyle de yakından ilişkili olduğu düşünüldüğünde, baba eğitim düzeyi ile

madde kullanımı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Baba eğitim durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; okuryazar olmayanların %23,8'i, okuryazar olanların oranı %41,4'ü, ilköğretim mezunu olanların oranı %36,7'si, lise mezunu olanların %46,3 ü madde bağımlıysyken yüksekokul mezunlarının %21,3'ü madde bağımlıdır. Bu sonuçlar gelir ve baba eğitim düzeyi arttıkça madde bağımlılığının azaldığını göstermektedir. bu araştırmada elde edilen bu bulgular ile benzer şekilde Bearinger ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan bir çalışmada, ailenin ekonomik düzeyi yükseldikçe yani gelir arttıkça sigara, alkol gibi problem davranışların arttığı belirtilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, anne-baba ile birlikte yaşayanlara oranla tek ebeveynle yaşayanların daha fazla problem davranışlara yöneldikleri görülmüştür. Benzer şekilde ülkemizde yapılan bir çalışmada anne eğitim düzeyinin ergenlerde madde kullanımı üzerinde önemli bir faktör olduğu bulunmaktadır (Arslan, 2012). Arslan'a (2012) göre madde kullanımında o maddeye erişim kolaylığı önemli rol üstlenmektedir. Düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin, içinde buldukları çevrenin yani yaşadıkları ortamların madde kullanımına daha elverişli olduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmacı, bu ebeveynlerin, birçok ekonomik ve yaşamın diğer alanlarında güçlüklerle mücadele etmeye çalıştıkları da göz önüne alındığında, çocukları üzerinde ki kontrolünde daha az olabileceğini ve bu durumun da madde bağımlılığına yol açabileceğini belirtmektedir.

Anne babanın tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; ailesi ilgili olanların %24'ü, ilgisiz güven verici olanların %40,4'ü, soğuk ve reddedici olanların %48,6'sı, ailesi baskıcı olanların %48,8'i, otoriter olanların %47,8'i madde bağımlıdır. Ailesi şefkatli olanların %31,6'sı, sıradan ve değişken olanların %37,1'i, demokratik olanların %25'i madde bağımlıysyken diğer tutumda olanların %35,7'si madde bağımlıdır. Anne babanın tutumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Çocuk ile ebeveynler arasındaki ilişkinin niteliği ile duygusal ve sosyal gelişimi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkide etkili faktörlerden biri de anne-baba tutumlardır (Kabasakal ve Arslan, 2013). Çocuğun yaşamın ilk yıllarından itibaren anne-babasıyla girmiş olduğu etkileşim onun ergenlik gelişimi üzerinde önemli rol üstlenir. Bu nedenle bireyin anne-babasıyla kuracağı sağlıklı bir ilişki onun sağlıklı bir birey olarak yetişkinliğe ulaşmasını sağlar (Yavuzer, 2003). Yapılan çalışmalar, bu çalışmada elde edilen bulgular ile benzer şekilde otoriter aile

ortamında yetişen ergenlerin daha fazla madde kullanımı gibi problem davranışlara yöneldiklerini desteklemektedir (Akfert, Çakıcı ve Çakıcı, 2009; Arslan ve Balkıs, 2014; Kabasakal ve Arslan, 2014; Kaplan ve Ak, 2018). Baran-Görgün, Demir-Özcan ve Ulusoy (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, baskıcı-otoriter ebeveynin %29.6'nın, izin verici-ilgisiz ebeveynin %52'sinin, izin verici-hoşgörülü ebeveynin ise %25.8'inin ve yetkin-tatlı sert ebeveynin %27.2'sinin çocukların da sigara bağımlılığı yaşandığı bulunmuştur. Arslan (2012) özellikle otoriter-baskıcı anne-baba tutumunun sigara ve alkol olmak üzere birçok problem davranış üzerinde etkili bir faktör olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, anne baba tutumları otoriter-baskıcı, ilgisiz ve reddedici boyuta kaydıkça daha fazla madde kullanımına yöneldikleri görülmektedir.

Kendini tanımlama ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; girişken olanların %27,7'si, çekingen olanların %33,8'i, saldırgan olanların %75,3'ü diğer olanların ise %2,2'si madde bağımlıdır. Kendini tanımlama ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Literatürde saldırgan veya kavgacı bireylerin daha fazla madde kullanımına yöneldiği, madde bağımlılığı üzerinde önemli bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Escobedo, Reddy ve DuRant, 1997). Bu çalışmada da kendisini saldırgan olarak niteleyen ergenlerin daha fazla madde kullanımına yöneldikleri görülmüştür. Ayrıca madde kullanımına ilişkin yapılan bir çalışmada, kendisini saldırgan olarak nitelendiren ergenlerin maddeden korunma öz-yeterliklerinin kendisini girişken veya çekingen olarak tanımlayanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür (Uzun ve Kelleci, 2018).

Okul yaşantısından memnuniyet ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; memnun olanların %31,3'ü, memnun olmayanların %44,1'i madde bağımlıdır. Bununla birlikte akademik olarak kendisini, başarısız olarak tanımlayan ergenlerin daha fazla madde kullanımına yöneldikleri görülmüştür. Akademik başarıyı değerlendirme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; başarılı olanların %19,8'i, normal olanların %40,2'si, başarısız olanların %49,2'si madde bağımlıdır. Akademik başarıyı ve okul yaşantılarından memnuniyet düzeyi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçlarla benzer bulguların elde edildiği Uzun ve Kelleci (2018) tarafından yapılan bir çalışmada akademik başarı ve okul yaşantılarından memnuniyetin madde bağımlılığı üzerinde koruyucu rol üstlendiği belirtilmiştir. Bu faktörlerin koruyucu rolü birçok araştırmacı tarafından belirtilmekte

ve olumlu okul yaşantıları olan, akademik başarısı yüksek olan ergenlerin daha az riskli davranışlara yöneldikleri belirtilmektedir (Arslan, 2012).

Sorun, duygu ve düşünceleri paylaşma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; ailesiyle paylaşanların %21,4'ü, arkadaşlarıyla paylaşanların %47,7'si, hiç kimseyle paylaşmayanların %40'ı, öğretmenleriyle paylaşanların %29,8'i akrabalarıyla paylaşanların %25'i madde bağımlıdır. Sorun, duygu ve düşünceleri paylaşma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Sosyal ilişkiler bireyin gelişim sürecinde önemli rol üstlenir. Yıldırım, Engin ve Yıldırım (2011) tarafından madde kullanan bireyler üzerinde yapılan bir çalışmada, madde kullanan kişilerinin yalnızlık duygusunu çok fazla yaşadıkları bulunmuştur. Bu sonuçlar ile tutarlı olarak bu çalışmada elde edilen diğer bir bulgu ise, anne, babadan duygusal yardım ve desteği her zaman alma durumu ile madde bağımlılığı arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçları, aileden desteği her zaman alabilenlerin %21,6'sı, alamayanların %36,8'i, bazen alanların ise %42,1'inin madde bağımlılığı bulunmaktadır.

Ayrıca ailesi empati kurarak hareket edenlerin %17,9'u, kısmen hareket edenlerin %39,5'i, hareket etmeyenlerin ise %44,6'sı madde bağımlıdır. Bu sonuçlara paralel buğular aile içerisinde kendini ifade etmede de görülmektedir. Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebilme ve dikkate alınma ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde rahat şekilde ifade edenler ile dikkate alınanların %18,3'ü, kısmen ifade edip dikkate alınanların %42,1'i, ifade edemeyenler ve dikkate alınmayanların %39,2'si madde bağımlıdır.

Arslan (2012) aile içi empatinin, iletişimin güçlü olduğu ergenlerde daha az problem davranışların yaşandığını ve madde kullanımına daha yöneldiklerini belirtmiştir. Diğer bir çalışmada ise Atan, Türe ve Koçak (2016) aile içinde duygu, düşünce ve sorunlarını paylaşmanın, aileden destek almanın, ailenin ergenin sorunları ile ilgilenmesinin, sosyal çevre ile sorunları paylaşmanın madde kullanımına ilişkin önemli koruyucu faktörler olduğu ve aile işi kötü iletişim ile ilişkilerin ise risk teşkil ettiği bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar ile de tutarlı olarak, bu çalışmada da duygu ve düşünce veya sorunlarını paylaşabilen, ailesinden gerekli duygusal desteği alabilen, empatik bir aile ortamı olan ergenlerin daha az madde kullanımına yöneldikleri görülmüştür.

Kendine fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; kendine fiziksel şiddet uygulayanların %62'si, uygulamayanların %28,3'ü madde bağımlıdır. Ayrıca çevresine fiziksel şiddet uygulamış olanların %58,9'u, uygulamamış olanların %22,3'ü madde bağımlıdır. Kendine ve çevrelerindeki insanlara hiç fiziksel şiddet uygulama durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar ile paralel olarak suç işleyen ergenlerde madde kullanımının daha fazla olduğu ve daha fazla anti-sosyal davranış örüntüleri sergiledikleri belirtilmektedir (Kim, 2010). Dolayısıyla kendisine ve çevresine şiddet uygulama eğiliminde olan ergenlerin madde kullanımı açısından risk altında olduğu söylenebilir.

Aile içi ilişkilerde öfke, kavga, saldırganlık davranışları görülme ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; davranışları görülenlerin %45,1'i, kısmen görülenlerin %43,3'ü, görülmeyenlerin %16,8'i madde bağımlıdır. Ayrıca annesi madde kullananların %70,6'sı, babası madde kullananların %52,2'si, kardeşi madde kullananların %15,6'sı, ailesinde madde kullanan olmayanların %15,5'i madde bağımlıdır. Bu sonuçlar aile içi ilişkilerin ve madde kullanan bir bireyin olmasının madde bağımlılığı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Benzer bulguların elde edildiği Arslan (2012) tarafından yapılan çalışmada, aile içi istismar, uyumsuzluk, iletişimsizlik, anne baba arasında çatışma gibi sorunların yaşandığı ailelerde alkol ve sigara kullanımının daha fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca önemli öğrenme yollarından birinin model alma olduğu göz önüne alındığında (Arslan, 2012), çevresinde madde kullanımı olan ergenlerin maddeye yönelmeleri olasıdır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar aile içi madde kullanımı olan ergenlerin daha fazla madde kullanımına yöneldiklerini göstermiştir.

Ailede bağımlılık yapan madde kullanımı hakkında bilgisi olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; bilgisi olanların %46,6'sı, olmayanların ise %23,8'i madde bağımlıdır. Örneğin, Çilli, Herken, Özkan ve Telcioğlu (2000) aile içerisinde ve çevresinde sigara kullanan kişilerin olduğu ergenlerin olmayanlara göre daha fazla sigara kullandıkları bulunmuştur.

Aile ile birlikte en çok yapılan aktivite ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; TV izleyenlerin %34'ü, sohbet edenlerin %26'sı, sinemaya gidenlerin %37,8'i, birbirleriyle sohbet edenlerin %26,7'si, akraba ziyareti yapanların %31,4'ü,

pikniğe gidenlerin %59,6'sı, diğer faaliyetlerde bulunanların ise %33,3'ü madde bağımlısıdır. Aile ile birlikte en çok yapılan aktivite ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Aile içi etkinlik veya aktiviteler, aile üyeleri arasındaki bağın güçlenmesine ve olumlu bir aile ortamının oluşmasına zemin hazırlar. Bu nedenle aile içi aktivitelerin olduğu ergenlerin daha az madde kullanımına yöneldikleri görülmektedir (Arslan, 2012). Bu bağlamda aile içi aktivitelere daha az katılan gençlerin daha fazla madde kullanımına yöneldikleri söylenebilir.

Aileye dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söyleme durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; söyleyenlerin %18,5'i, söylemeyenlerin %37,1'i kısmen söyleyenlerin %49,3'ü madde bağımlısıdır. Aileye dışarıda kimlerle ve nerede olduğunu söyleme durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ergenin ebeveyn kontrolünden çıkması madde kullanımı gibi problem davranışlar üzerinde önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir (Kaner, 2001). Aydoğdu ve Olcay Çam (2013) tarafından yapılan bir çalışmada madde bağımlısı olmayan gençlerin olanlara göre daha düşük aileden sosyal destek algısına, ilgi ve kabule düzeyine sahip oldukları, daha düşük kontrol ve denetleme gösterdikleri görülmüştür. Dolayısıyla ebeveyn denetiminin madde kullanımı üzerinde koruyucu bir rol üstlendiği söylenebilir.

Sosyal medya ve çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullanma durumu ile madde bağımlısı olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; kullananların %53,1'i, çevresinde madde bağımlılığı olmayanların ise %16,2'si madde bağımlısıdır. Sosyal medya ve çevrelerinde bağımlılık yapan madde kullanma durumu ile madde bağımlısı olma durumu arasında anlamlı ilişki görülmüştür. Günümüzde geneler günlük yaşamlarının önemli bir kısmını sosyal medya ile geçirmektedirler. Özellikle sosyal medya aracılığıyla bağımlılık yapan maddelere kolay erişim ve bu ortamların gençleri bu maddelere özendirici içerikler barındırması, madde bağımlılığı üzerinde önemli bir risk faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Ulusoy, 2017). Ayrıca sosyal medya üzerinden ergenlerin madde kullanan bireyleri rol model alması ise diğer önemli bir risk faktörü olarak düşünülebilir. Örneğin, Çilli ve arkadaşları (2000) ergenlerde örnek alınan sanatçı ve futbolcunun sigara kullanımına bağlı olarak ergenlerinde madde kullanımına yöneldiklerini bulmuştur.

Bu çalışma kapsamında, çevrede madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; çevresinde madde kullanmayanların %17,4'ü, çevresinde madde kullanan olanların %58,8'i madde bağımlısıdır. Özellikle bu durumun arkadaş çevresinde daha baskın olduğu görülmektedir. Arkadaşlardan veya çevreden bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişki incelendiğinde; arkadaşlarında ya da çevresinde madde kullanan olanların %62,7'si olmayanların %16,3'ü, bilmeyenlerin ise %40'ı madde bağımlısıdır. Arkadaşlardan veya çevreden bağımlılık yapan madde kullanan olma durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır. Sarı (2006) tarafından yapılan bir çalışmada bu araştırma sonuçları ile tutarlı olarak gençlerin en fazla arkadaş özentisi ile madde kullanımına başladıkları bulunmuştur. Olumlu akran ilişkilerinin madde kullanımı üzerinde koruyucuyu bir faktör olduğu da belirtilmektedir.

Yapılan çalışmada madde bağımlılığı birey sayısının yüksek çıkmasının nedeni bağımlılık yapan maddeleri arasında tütün ürünleri (Sigara vb.) ve alkol olmasıdır. Çalışmada bağımlılık yapan maddeler arasından alkol ve tütün vb. ürünlerin yer alması, özellikle sigara kullanımının öğrenciler arasında fazla olması nedeniyle çalışmada madde kullanan kullanıcıların sayısını fazla çıkmiştir.

Uyuşturucu madde kullanımı ve bağımlılık durumları dünya genelinde sorunlar oluşturmaktadır. Bu sorun endüstriyel ve teknolojik gelişmeler ile büyümüştür. Mevcut sorunun çözümü için ülkeler bütçelerinden önemli bir payı ayırmaktadırlar. Türkiye'de bağımlı sayılarını belirlemede yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Ancak durum tespiti amacıyla güvenlik birimleri tarafında yapılan kayıtların incelenmesi bağımlı olan kullanıcı sayılarının arttığını göstermektedir.

Madde bağımlılığına karşı mücadele noktasında eğitim önemli bir yer almaktadır. Anayasa da yer alan 58. Maddede devletin gençleri zararlı maddelerden, suçlardan, kumar vb. kötü durumlardan korumasına yönelik önlemler alınacağını vurgulamaktadır.

Madde kullanıcı sayılarının artması aynı zamanda suç oranının da arttığını göstermektedir. Bu durum toplum sağlığını tehdit edici bir yapıdadır. Bundan dolayı özellikle genç nüfusun yoğun olduğu ortaöğretim düzeyinde gençleri oluşabilecek

tehlikelere karşı kendilerini koruyabilmesi ve önlem alınabilmesi amacıyla polisiye çalışmalar yapılmaktadır. Bunun yanında aile bireylerinin de kendilerine düşen görevleri yapmaları gerekmektedir. Madde bağımlılığına karşı alınan önlem ve çalışmaların yürütülmesinde aile, sosyal çevre, kamu kurumları, medya vb. birimlerinin birbirleri ile iletişim halinde bulunmaları gerekmektedir. Öğrencilerin mevcut ve olabilecek sorunlara karşı bilgilendirilmesi birçok sorunun ve riskin ortadan kalkmasını sağlamaktadır.

Ergenlik döneminde olan bireylerde bağımlı yapıcı maddeler ile tanışma noktasında çok etkili ve önemli bir dönemdir. Bundan dolayı ortaöğretimde görev yapan öğretmenler önemli görev düşmektedir. Geçmişe dönük madde kullanımında tecrübesi olan ortaöğretim öğrencilerin hakkında bilgi edinmeleri ve fikir sahibi olmaları gerekir. Örneğin, derslerinde başarılı bir öğrencinin belirli bir zaman sonrasında derslerinde başarısız olması, okula gereken önemi vermemesi, zayıflaması, uykusuzluk vb. gibi durumlar sergilemesi fizyolojik belirtilerdendir. Elde edilen bu bilgilerden hareketle sağlıklı bir bireyin toplum içerisinde kabul görmesi noktasında aileden sonra ikinci önemli yer okuldur. Bireyin sağlıklı barınma ve beslenme imkanı bunun yanında maddi/manevi sorunların çözülmesine yönelik tedbirler alınmalıdır.

Araştırma sonuçları, gencin kişilik özellikleri açısından madde kullanımında anlamlı bir farklılaşmanın olduğunu göstermiştir. Kardeş sayısı, akademik başarı, kendini tanımlama biçimi, fiziksel şiddet uygulama gibi kişisel özelliklerin gençlerde madde kullanımı üzerinde risk faktörleri olduğu görülmüştür. Bu nedenle madde kullanımına yönelik düzenlenecek önleyici hizmetlerde bu kişilik özelliklerinin dikkate alınması yararlı olacaktır. Örneğin, bu gençlere yönelik eğitim programları düzenlenerek öğrencilerin akademik başarıları desteklenebilir veya kendilerini daha olumlu tanımlamaları desteklenebilir. Çünkü bu çalışmadan elde edilen bulgular akademik başarısı düşük ve kendini özellikle saldırgan tanımlayan gençlerin daha fazla madde kullanımına yöneldiklerini göstermiştir.

Madde kullananların büyük bir bölümünün duygu, düşünce veya sorunlarını ifade etmekten kaçındığı göz önüne alındığında, düzenlenecek eğitim programları ile gençlerin kendilerini daha rahat ifade etmelerine olanak verilebilir. Gençlerin kendilerini daha rahat bir şekilde ifade etmeleri, onları birçok maddeyi kullanmadan

alı koyacaktır. Madde kullanımında diğer önemli bir risk faktörü ise tütün ve alkol kullanımındır. Tütün veya alkol kullanımı olan gençlerin madde kullanımında riskli kesimi oluşturdukları görülmektedir. Bu nedenle bu maddeleri kullanan gençlere yönelik bırakmaları için ilgili kurumlara veya birimlere yönlendirmeler yapılabilir. Bu gençlerin takibi sağlanarak madde bağımlılığına karşı önlemlerin alınması yararlı olacaktır.

Bu araştırmada elde edilen diğer bir önemli bulgu ise geçlerde madde kullanımının sosyal mekan ve akran çevresine göre farklılaştığıdır. Okul memnuniyet düzeyi düşük, herkesin görebileceği yerlerde madde kullanımının olması veya çevresinde madde kullanan bireylerin olduğu gençlerin daha fazla madde kullanımına yöneldikleri bulunmuştur. Okulun önemli bir sosyalleşme aracı olduğu düşünüldüğünde arkadaş ve diğer sosyal ilişkilerini desteklemek amacıyla eğitim çalışmaları yapılabilir. Özellikle ergenlikte arkadaş ilişkilerinin daha fazla önem kazandığı düşünüldüğünde gençlerin daha sağlıklı arkadaş ilişkileri kurmalarını desteklemek amacıyla farklı sosyal aktiviteler düzenlenebilir.

Madde kullanan gençlerin ailesel özelliklerine bakıldığında, bu araştırmadan elde edilen bulgular daha otoriter-baskıcı anne-baba tutumunun, olumsuz aile ilişkilerinin, parçalanmış aile yapısının, düşük gelir düzeyinin, anne-babadan daha az duygusal destek almanın ve ailede olumsuz örnek teşkil edecek yaşantıların olmasının gençlerde madde kullanımı üzerinde önemli risk faktörleri olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar ailenin madde kullanımında önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu nedenle aile ile genç arasındaki ilişkiyi ve iletişimi güçlendirecek ailelere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Ailenin önemli biri sosyal kurum olduğu düşünüldüğünde, ailelerdeki risk faktörlerinin azaltılmasını yönelik ulusal politikaların benimsenmesi madde kullanımının azaltılmasında önemli rol üstlenecektir. Örneğin, bu özellikleri gösteren ailelerin belirlenmesi ve bu ailelere doğrudan aile yapısını güçlendirici, gençle ilişkiyi destekleyici veya anne-baba biçimlerine yönelik destekleyici eğitimlerin yapılması ve bu ailelerin takip edilmesi madde kullanımının azaltılmasında etkili olacaktır. Ayrıca okul ortamlarında risk oluşturacak ailelere yönelik danışmanlık ve sosyal destek hizmetleri organize edilebilir. Örneğin, parçalanmış ailelere yönelik destekleyici

çalışmaların yapılması hem boşanma gibi yaşantıların üstesinden gelinmesine yardımcı olacak hem de genç ile ebeveyn arasındaki bağı güçlendirerek madde bağımlılığına karşı koruyucu bir rol üstlenecektir.

Bu çalışmada elde edilen diğer bir bulgu ise sosyal medyanın ve yapılan aktivitelerin madde kullanımı üzerinde etkili olduğuna ilişkindir. Sosyal medya kullanan gençlerin sıklıkla madde kullanımına teşvik edici yaşantılara maruz kalmaları kaçınılmazdır. Bu çalışmada da görüldüğü gibi sosyal medya kullanımı ve sosyal medyada bağımlılık yapan maddelerle karşılaşmanın madde bağımlılığını arttırdığı görülmüştür. Bunun aksine piknik gibi ailesel aktivitelerin madde kullanımına karşı gençleri koruduğu ve madde kullanan gençlerin daha az aktivite içerisinde buldukları görülmüştür. Buradan hareketle gerek aile ortamında gerekse okul ortamında spor, piknik, gezi gibi sosyal aktivitelerin düzenlenmesi öğrencilerin madde kullanımına yönelmelerini azaltacaktır. Ayrıca bu etkinlikler aracılığıyla sosyal medya kullanımı da azaltılarak gençlerin madde kullanımına daha az yönelmeleri sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abay, E. ve Ateş, Ğ. (2001). "Bağımlılığın Genetiği". Bağımlılık Dergisi, 2(2), 68-70.
- Aile Akademisi. (2011). Gençlerle İlişkilerimiz: Sorunlar ve Çözümler. <http://aileakademisi.org/node/262>, (Erişim Tarihi: 25.10.2019).
- Akdur, O., (2007). Narkotik Zehirlenmeleri, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi, IV. Acil Tıp Kış Sempozyumu, Erciyes, http://file.atuder.org.tr/_atuder.org/fileUpload/KxIwwDQLCQKJ.pdf,(Erişim Tarihi: 22.03.2020).
- Akduman, G., Akduman, B. ve Cantürk, G. (2007). "Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerinin İncelenmesi", Türk Pediatri Arşivi, 42, 156-161.
- Akfert, S. K., Çakıcı, E., ve Çakıcı, M. (2009). "Üniversite Öğrencilerinde Sigara-Alkol Kullanımı Ve Aile Sorunları İle İlişkisi". Anadolu Psikiyatri Dergisi, 10(40), 40-47.
- Alkan, E. Ö. (2018). "Aile Parçalanmasının Çocuğın Okul Başarısına Etkisi: Trabzon Örneği", Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 4(5), 167-225.
- AMATEM (1998). Alkol ve madde kullanım bozuklukları el kitabı, İstanbul: AMATEM Yayınları.
- AMATEM (2018). Bağımlılık Yapan Maddeler, Maddeler, <https://npistanbul.com/amatem/bagimlilik-yapan-maddeler>, (Erişim Tarihi: 22.03.2020).
- AMATEM, (2018). Bağımlılık Yapan Maddeler, <https://npistanbul.com/amatem/bagimlilik-yapan-maddeler>.

- Arslan, G. (2012). Ortaöğretimde Öğrenim Gören Ergenlerde Görülen Problem Davranışların Aile Sorunları, Aile Yapısı Açısından İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Aslan, K. (2002). "Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar". Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2), 25-33.
- Atan, M., Türe, H., ve Koçak, D. (2016). "Analitik Ağ Süreci Yöntemi İle Gençlerde Madde Bağımlılığı Ve Erken Uyarı Sistemine İlişkin Bir Uygulama". Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (24), 103-112.
- Aydoğdu, H., ve Olcay Çam, M. (2013). "Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması". Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği, 4(3),137-144.
- Bal, H. (2004). İletişim Sosyolojisi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.
- Baran, A. (2004). Türkiye’de Aile İçi İletişim Ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.1, 31-41.
- Bilici, R., Ünübol, B., Çinka, E., Akülker, G., Kantaş Yılmaz, F., (2015). Amfetamin İlişkili Bozukluklar, s. 4, http://www.sbu.edu.tr/FileFolder/Dosyalar/ykBkZcpZ/2018_12/amfetaminileiliskilibozukluklar-a123c3e5.pdf, (Erişim Tarihi: 04.04.2020).
- Bearinger, L. H., Beuhring, T., Blum, R. W., Shew, M. L., Sieving, R. E. and Resnick, M. D. (2000). "The Effects of Race/Ethnicity, Income, and Family Structure on Adolescent Risk Behaviors", American Journal of Public Health, 90(12).

- Bozkurt, O. (2015). Madde Bağımlısı Bireylerin Bağımlılık Süreçlerinde Ailenin Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Büyüköztürk, Ş. (2005). "Anket geliştirme". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(2), 133-151.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cafoğlu, Z. ve Okçu, V. (2013). "Gençlik Sorunları: Siirt ili örneği", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12, 43.
- Can, Ş. (2007). İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinde Görülen Madde Bağımlılığı Alışkanlığı. (Yüksel Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Çakmak, V. ve Koçyiğit, M., (2017). "Aksaray Sosyal Bilimler MYO Örneği Üzerinden Aile İçindeki İletişim Kalıplarının İncelenmesi", Erciyes İletişim Dergisi, 5, 118-130.
- Çakıoğlu, M., (1998), Balıkesir Üniversitesine Devam Eden Öğrencilerin Alkol Ve Sigara Kullanım Durumları ve Bunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çelik, M., (2008). Uyuşturucu, <http://www.turkis.org.tr/dosya/i44IR1yUP3Nj.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.04.2020).
- Demiray, U. (2007). Genel iletişim, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dikel, S. (2014). Toplumsal Yapı Kuramı Bağlamında Suçun Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Dilbaz, N., (2018). Esrar Bağımlılığı, <https://npistanbul.com/amatem/esrar-bagimliliği>, (Erişim Tarihi: 04.04.2020).

Doğan, C. (2013). Ailede iletişim sanatı. İstanbul: Kalbi Kitaplar.

Doğan, İ. (2002). Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları, İnsan Haklarının Kültürel Temelleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Dönmezer, S. (1984). Kriminoloji, İstanbul: Filiz Yayınevi.

Enez Darçın, A., (2014). Bağımlılık, Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, s. 23, <http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/sb/per/belge/bagimlilik.pdf>, (Erişim Tarihi: 02.04.2020).

Erkal, M. E. (1987). Sosyoloji, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Eryılmaz-Gülgez, Ö. (2007). Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma Davranışlarının Psikolojik Belirtiler, Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri Açısından İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Escobedo, L. G., Reddy, M., & DuRant, R. H. (1997). "Relationship between cigarette smoking and health risk and problem behaviors among US adolescents". Archives of pediatrics & adolescent medicine, 151(1), 66-71.

Güçlü, M. (2013). "Gençlik Döneminde Boş Zaman Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi", Gençlik Araştırmaları Dergisi, 1 (1), (158-169).

Güleç, V. (2018). Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü, http://yenimedya.aydin.edu.tr/wp-content/uploads/2018/04/ejnm_v02i2105.pdf, (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

- Gülver, Ö. (2015). Gençlik ve değerleri (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Güven B. ve Kaygın E. (2015). Adıyaman Swot Analizi. İstanbul: Veritas Yayınları.
- Goede, M.,Maas, G.,Meeus, W., Spruijt, E. and VanderValk, I.(2005). "Family Structure and Problem Behavior of Adolescents and Young Adults: A Growth-CurveStudy", Journal of Youthand Adolescence, 34, 6, 533–546.
- Hasdemir, İ. (2006). Sosyolojik Bakış Açısıyla Yolsuzluk Olgusu, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Herdem, F. S. ve Bozgeyikli, H. (2013). İlköğretime Devam Eden Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 3(4), 7-35.
- İçli, T. (2001). Kriminoloji, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Kalant H. (2001). "The pharmacology and toxicology of “ecstasy” (MDMA) and related drugs". CMAJ, 165:917- 922.
- Kabasakal, Z. ve Arslan, G. (2014). "Ergenlikte görülen anti-sosyal davranışlar, psikolojik sağlık ve aile sorunları arasındaki ilişki", Uluslararası Hakemli Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi, 2 (3), 76-90.
- Kaner, S. (2001), Ana baba Denetimi İle Ergenlerin Suç Kabul Edilen Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ankara: 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, 229-255.
- Karaca, İ. (2010) Aile İletişimin Ortaöğretim Öğrencilerin Madde Bağımlılığına Etkisi, (Yüksek Lisan Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karataş, G. (2005) Psikiyatri Kliniğinde Bir Yıllık Dönem Boyunca Yatan Hastalarda Alkol Ve Madde Kullanım Bozukluğu Sıklığı (Yüksek lisans tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Kardaş, Ö., Balça Çapan, Y., Yüksel, M., Tunca, H., (2019). "Asperger Sendromu Olan Olguda Captagon Kullanımı", Bağımlılık Dergisi, 20(1), s. 40-43.
- Kavut, S. (2015). Kuşaklararası İletişim Farklılıklarının Aile İçi İletişime Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Karasar, N.(1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köknel, Ö. (2006). Kaygıdan mutluluğa kişilik (17. Baskı), İstanbul: Akdeniz Yayıncılık.
- Kurtdaş, E.M. (2017). "Toplumsal değişme bağlamında gençlik sorunları", International periodical for the languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 12, 513-525.
- Kim, H. S. (2010). Alcohol Use and Delinquent Behavior among Korean Adolescents, Journal of Addictions Nursing, 21:225–234.
- Kutluoğlu Karayel, A.H., (2018). Madde Bağımlılığı ve Mücadele, https://insamer.com/tr/madde-bagimliliği-ve-mucadele_1601.html, (Erişim Tarihi, 28.03.2020).
- Olçay, G. U. (2016). Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavisi Gören Bireylerde Algılanan Sosyal Destek Ve Umutsuzluk Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek lisans tezi), İstanbul: Haliç Üniversitesi.
- Ögel, K. (1997). Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

- Ögel,K.,(2005).BağımlılıkYapanMaddeler.8,<http://www.ogelk.net/Dosyadepo/maddeler.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.03.2020).
- Ögel, T. (2019). Madde Kullanımı ve Bağımlılığın Nedenleri, Erişim: <http://www.ogelk.net/Dosyadepo/etyoloji.pdf>
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1995). Gençlik. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Selçuk, Y., (2020). Eroin/Morfin Bağımlılığı,<http://www.bagimlilikuzmani.com/eroin-morfin-bagimliliği/>, (Erişim Tarihi: 10.04.2019).
- Sencer M. ve Sencer Y.(1978). Toplumsal Araştırmalarda Yöntem Bilimi, Ankara: TODAİE.
- Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi(2016).Türkiye Gençlik Raporu (Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri). İstanbul. http://tgsp.org.tr/Uploads/Document/SEKAM_Turkiye_Genclik_Raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 10.12.2019).
- SETA (2012) Türkiye gençliği profili, Erişim: http://www.cocukhaklarıizleme.org/wp-content/uploads/turkiyenin_genclik_profili_web.pdf,
- Şahin, M. (2015). Küresel Uyuşturucu Ve Uyarıcı Madde Kaçakçılığı, Ankara: Kara Harp Okulu Yayınları.
- Şengül, C. ve Herken H. (2009). "Genetikten Epigenetiğe Alkol Bağımlılığı". Anadolu Psikiyatri Dergisi, 10, 239-245.
- Herken, H., Özkan, İ., Çilli, A. S., Telcioğlu, M., ve Kucur, R. (2000). "Sigara kullanma davranışında sosyal öğrenmenin etkisi". Bağımlılık Dergisi, 1(1), 38-42.

- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2012). Madde Bağımlılığı Tanı ve Tedavi Kılavuzu El Kitabı, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tedmem (2014). Bir çocuğu yetiştirmek tüm toplumun görevidir. <https://tedmem.org/mem-notlari/gorus/bir-cocugu-yetistirmek-tum-toplumun-gorevidir> (Erişim Tarihi, 24.12.2019).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2019). Seçilmiş Göstergelerle Adıyaman, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- Ulusoy, K. (2017). "Tarih öğretmenlerinin madde bağımlılığı ve medya bağımlılığı ile ilgili düşünceleri". Kastamonu eğitim dergisi, 25(1), 385-400.
- Uzbay, İ.T., (2011). Bağımlılık Yapan Maddeler ve Özellikleri, Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi, s.6, http://www.eczaakademi.org/images/upld2/ecza_akademi/makale/2011032_5095934bagimlilik_yapan_maddeler.pdf, (Erişim Tarihi: 02.04.2020).
- Uzun, S., ve Kelleci, M. (2018). "Lise Öğrencilerinde Madde Bağımlılığı: Madde Bağımlılığından Korunma Konusundaki Öz Yeterlikleri ve İlişkili Faktörler". Düşünen Adam, 31(4), 356-363.
- Yağbasan, M. ve İmik, N. (2006). "Öğretmenlerin aile içi iletişimi (Malatya İli Örneği)". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(2), 227-245.
- Yavuzer, H. (2003). Suç ve Çocuk, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım E. ve Cantan K. (2013). Aile sosyolojisi. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Yıldırım, B., Engin, E., ve Yıldırım, S. (2011). "Alkol ve madde bağımlılarında yalnızlık ve etki eden faktörler". Journal of Psychiatric Nursing, 2(1), 25-30.

Yüncü, Z. ve Savaş, H. A. (2007). "Madde kullanım bozukluklarında genetik: Bir gözden geçirme". Bağımlılık Dergisi, 8(3), 146-152.

<https://kisiselbasari.com/genclik-cagi-ve-sorunlari.html>. (Erişim Tarihi, 07.01.2019)

<https://www.adiyamanli.org/tr/egitim.htm>. (Erişim Tarihi, 07.01.2019).

Eroin Bağımlılığı, <https://npistanbul.com/amatem/eroin-bagimliliği>, (Erişim Tarihi, 07.04.2020).

Kokain Bağımlılığı, <https://npistanbul.com/amatem/kokain-bagimliliği>, (Erişim Tarihi, 07.04.2020).

Ekstazi Bağımlılığı, <https://npistanbul.com/amatem/ekstazi-bagimliliği>, (Erişim Tarihi, 08.04.2020).

Afyon Bağımlılığı, Dijital Dergi, <https://www.zihni.org/afyon-bagimliliği/>, (Erişim Tarihi, 09.04.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Murat Sertpolat
Uyruğu	Türkiye Cumhuriyeti
Doğum Tarihi ve Yer	30.08.1988
E-Posta	muratsertpolat@gmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Lise	Besni Yabancı Dil Ağırlıklı lise	2008
Üniversite	Adıyaman Üniversitesi/Sosyoloji	2014
Yüksek Lisans		

İş Deneyim Yılı	Çalıştığı Yer	Görevi
2020/Halen Çalışıyor	Adıyaman Aile ve Çalışma Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Sosyolog

Yabancı Dil	İngilizce
--------------------	-----------

Yayınlar	<p>-Sosyal Bilimler Ulusal Öğrenci Sempozyumu, <i>Sosyal Bir Gerçeklik Olgusu Olarak İntihar Olgusu, Malatya</i></p> <p>-1. Uluslararası Sosyoloji Ve Ekonomi Kongresi '' <i>İşsizlik Karşısında Gençlik</i>'', Kayseri,</p> <p>-1.Uluslararası Kültür Bilişim, iletişim & medya çalışmaları (cicms) Konferansı '' <i>Sosyal Medya Araçlarının Siyasal Algı Üzerindeki Etkisi: Adıyaman İli Örneği</i>'', Kuşadası, AYDIN,</p> <p>II. Uluslararası Küreselleşme ve Uluslararası ilişkiler Konferansı ''<i>Suriyeli Sığınmacılar ile Türk Vatandaşların Karşılıklı Alguların İncelenmesi, Şanlıurfa</i></p> <p>-Alanya Uluslararası Yerel Yönetimler Sempozyumu ''<i>Sosyal Hizmet Kapsamında Yerel Yönetimlerin İşlevi: Adıyaman Belediyesi Örneği</i>'', Alanya.</p>
-----------------	---

	<p>-Siyasi İlimler Türk Derneği tarafından düzenlen XVI. Lisansüstü Konferansı ve Siyaset Çalıştayı,‘’ <i>Uluslararası Göç Ekseninde Suriyeli Sığınmacılar: Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi</i>, Gaziantep</p> <p>-1. Uluslararası İnsan Çalışmaları Kongresine (ICHUS 2018), <i>İlişkisel Sosyoloji Perspektifinden Okul Toplum İlişkisi</i>, Ankara</p> <p>-Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <i>Covid-19 Salgının Adıyaman Aile Çalışma Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Personeli Üzerindeki Etki Araştırması</i>. 2020</p>
--	--

EKLER LİSTESİ

EK-1: Araştırmada Kullanılan Anket Formu

ANKET FORMU

Bu form madde kullanım irdelenmesi amaçlayan bilimsel bir araştırmanın veri toplama aracıdır. Sizden anket formunda yer alan soruları dikkatle dinleyerek sorulara içten ve samimi bir şekilde cevap vermeniz beklenmektedir. Sorulara vereceğiniz cevaplar kesinlikle gizli tutulacak, sadece bilimsel amaçlarla değerlendirilecektir. Değerli katkılarınız için teşekkür ederim.

1- **Yaşınız:**( ) 14 ( ) 15 ( ) 16 ( ) 17 ( ) 18 ve üstü

2- **Cinsiyet:** ( ) Kız ( ) Erkek

3- **Okulun Adı:** ( ) Anadolu Lisesi ( ) Fen Lisesi ( ) Özel Lise ( ) Meslek Lisesi ( )
Güzel Sanatlar Lisesi ( ) Anadolu İmam hatip Lisesi

4- **Sınıf:** ( ) 9. Sınıf ( )10. Sınıf ( )11. Sınıf ( )12. Sınıf

5- **Şu an yaşadığınız yer:** ( )Aile ( ) Akrabalar ( ) Yurtta ( ) Diğer...

6- **Aile yapınız:** ( ) Geniş aile ( )Çekirdek aile ( ) Parçalanmış aile

7- **Kardeş sayısı (kendiniz dâhil):**

( ) Tek çocuk ( ) 1-2 ( ) 3-5 ( ) 5-7 ( ) 7 ve üzeri

8- **Herhangi bir hastalığınız var mı?**

( )Evet ( ) Hayır

9- **Ailenizin gelir düzeyi?**

( )500 – 2999 TL( )3000 – 4999 TL ( )5000 TL ve üzeri

10- **Babanızın eğitim durumu:**

( )Okur-yazar değil( )Okur-yazar ( )İlköğretim ( )Lise ( )Yüksekokul

11- **Babanızın mesleği:**

( )Memur ( )İşçi ( )Çiftçi ( )Emekli ( )Serbest ( ) Diğer

12- **Anninizin eğitim durumu:**

( )Okur-yazar değil( ) Okur-yazar( )İlköğretim ( )□-Lise ( )Yüksekokul

13- **Anninizin mesleği:**

( )Memur ( )İşçi ( )Ev hanımı ( )Emekli( ) Diğer

14- **Anne-babanızın size karşı tutumu:**

( ) İlgili ( )İlgisiz Güven verici ( )Soğuk ve reddedici ( )Baskıcı ( ) Otoriter ( )
Şefkatli ( )Sıradan ve değişken ( )Destekleyici ( ) Demokratik ( ) Diğer (Açıklayınız)

15- Ailenizle ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

İyi Orta Kötü

16) Ailenizin ekonomik durumunu nasıl görürsünüz?

İyi Kötü Orta Bilmiyorum

17- Kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Girişken Çekingen Saldırgan Diğer (açıklayınız)

18- Okul yaşantınızdan memnun musunuz?

Evet Hayır

19- Akademik başarı düzeyinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Başarılı Normal Başarısız

20- Boş vakitlerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

Sinemaya gitme Eğlenmek için araba ile dolaşma Spor yapma Gazete okuma Ders dışı kitap okuma Arkadaşla buluşma Eğlence mekânlarına gitme Kahveye gitme Bilgisayar oyunu oynama İnternet kullanma İnternet kafeye gitme Televizyon izleme Müzik konserine gitme Film- tiyatro festivallerine gitme Müzeye gitme Futbol maçına gitme Herhangi bir kursa katılma Diğer (açıklayınız).

21- Yaşadığınız evde siz dâhil kaç kişi yaşıyorsunuz?

1 kişi 2 kişi 3 kişi 4 kişi 5 kişi 6 ve üstü kişi 7 ve üstü

22- Sorunlarınızı, duygu ve düşüncelerinizi genellikle kiminle paylaşırsınız?

Ailemle Arkadaşlarımla Hiç kimseyle Öğretmenlerimle Diğer akrabalarımla

23- Aileniz sorunlarınıza çözüm arar mı?

Evet Hayır Bazen Fikrim yok

24-Anne veya babanızdan, duygusal yardım ve desteği her zaman alabiliyor musunuz?

Evet Hayır Bazen

25- Kendinize hiç fiziksel şiddet uyguladınız mı?

Evet Hayır

26- Çevrenizdeki insanlara hiç fiziksel şiddet uyguladınız mı?

Evet Hayır

27- Ailedeki bireyler benimle olan ilişkilerinde empati kurarak hareket ederler mi?

Evet Kısmen Hayır

28-Aile içi ilişkilerinizde öfke, kavga saldırganlık davranışları görülür mü?

Evet Kısmen Hayır

29- Aile içinde düşüncelerini rahat bir şekilde ifade edebiliyor ve dikkate alınıyor musunuz?

Evet Kısmen Hayır

30-Aşağıdaki faaliyetlerin hangisini Ailenizle birlikte en çok yaparsınız?

Televizyon İzlemek Sohbet Etmek Sinemaya Gitmek Birbirimizle Konuşmak Akraba Ziyareti Pikniğe Gitmek Diğer.....

31-Aileniz dışarda kimlerle ve nerede olduğunuzu söyler misiniz?

Evet Hayır Kısmen

32- Herhangi bir bağımlılık yapan madde bağımlılığınız var mı? (Cevabınız evet ise 33. ,34. ve 35. soruları cevaplayınız)

Evet Hayır

33- Bağımlılık yapan hangi madde veya maddeleri kullanıyorsunuz?

Kullanmıyorum Tütün Ürünleri Alkollü içecekler Uçucu maddeler (Diğer maddeler

34- Madde kullanmaya başlama yaşıınız?

14 yaş ve altı 14 -18 yaş arası 18 yaş ve üstü

35- Bağımlılık Yapan Madde kullanıyorsanız ilk deneyiminiz nasıl başladı?

Üzüntüden Arkadaş ısrarı Meraktan Özenti (Diğer:.....)

36- Sosyal medya ve Çevrenizde bağımlılık yapan madde ve çeşitlerini kullanan var mı?

Evet Hayır

37- Ailenizde bağımlılık yapan madde ve madde kullanımı hakkında bilgisi var mı?

Evet Hayır

38- Bağımlılık Yapan Maddelerin (tütün ürünleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler) kullanmanızdaki en önemli etken sizce nedir?

Ailevi nedenler (Aile içi iletişimin zayıf, çatışmalı, ilgisiz ve/veya ailede madde bağımlısı olması)

Bireysel nedenler (Merak, kaygı, heves, başarısızlık, psikolojik sorunlar)

Sosyal nedenler (Arkadaş çevresi, sosyal aktivitelerin sınırlı olması)

39-Aileniz madde (tütün ürünleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler) kullandığınızı aileniz fark ederse tepkileri ne olur?

Uyarırlar Çok kızarlar Döverler Hiçbir şey demezler Diğer.....

40- Çevrenizde madde kullanan var mı?

Hayır, Evet ise; Kim tarafından: Kullandığı madde:

41- Ailenizde bağımlılık yapan madde(tütün ürünleri, alkollü içecekler, uçucu maddeler) kullanan var mı?

Anne Baba Kardeş Hayır

42- Tütün Ürünleri kullanıyor musunuz?

Hayır Evet (Cevabınız evet ise 43. Soruyu cevaplayın)

43- Tütün ürünlerini ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?

Haftada 1 paket Haftada 2 paket İki Günde bir paket Günde bir paket Kullanmıyorum

44-Alkollü ürünleri kullanıyor musunuz?

Hayır, Evet (Cevabınız evet ise 45. Soruyu cevaplayın)

45-Alkollü içecekleri ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?

Haftada 1 defa Haftada 2 defa İki Günde bir defa Her gün Kullanmıyorum

46-Uçucu madde kullanıyor musunuz?

Hayır, Evet (Cevabınız evet ise 47. Soruyu cevaplayın)

47- Uçucu maddeleri ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz?

Haftada 1 defa Haftada 2 defa İki Günde bir defa Her gün Kullanmıyorum

48- Bağımlılık yapan maddelerin kullanmakta haz alıyor musunuz?

Evet Hayır

49- Çevrenizde bağımlılık yapan madde kullanan biri gördüğünüze ilk önce kime söylerseniz

Anne Baba Okul Rehber Öğretmen Müdür ve Müdür Yardımcıları
Polis Kardeşlerime Arkadaşlarıma Diğer .....

50. Görünür yerlerde çocuk ve gençlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanması sizi rahatsız eder mi?

Evet Hayır

51- Arkadaşlarınızdan veya çevrenizde bağımlılık yapan madde kullanan var mı?

Evet Hayır Bilmiyorum

EK-2: Anket Uygulama İzin Belgesi

T.C.
ADİYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12705949-774.01.01-E.11587872
Konu : Murat SERTPOLAT'ın Uygulama
İzin İsteği

18.06.2019

VALİLİK MAKAMINA

- İ l g i : a) Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 30.05.2019 tarih ve 2824 sayılı yazısı.
b) İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunun 13.06.2019 tarihli kararı.

Adıyaman Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün ilgi (a) yazısında; Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Murat SERTPOLAT'ın tez çalışması kapsamında Yard.Doç.Dr Öğretim Üyesi Bekir KOCADAŞ danışmanlığında İlimiz Merkezindeki Resmi ve Özel Lise öğrencilerine yönelik "Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma :Adıyaman İli Örneği" konulu anket uygulaması yapılması talep edilmektedir.

Bu bağlamda; Adıyaman Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Murat SERTPOLAT'ın tez çalışması kapsamında Yard.Doç.Dr Öğretim Üyesi Bekir KOCADAŞ danışmanlığında "Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma :Adıyaman İli Örneği" konulu anket uygulamasını İlimiz Merkezindeki Resmi ve Özel Lise öğrencilerine yönelik olarak okul müdürlüklerinin sorumluluğu ve gözetiminde eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) komisyon kararı doğrultusunda yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mustafa YETİŞ
Müdür a.
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
18.06.2019

Kazım ÇOBAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü V.

Ek: 1 Adet Yazı, Ölçek ve Değerlendirme Formu

İl M.E.Müdürlüğü 02100/ADİYAMAN- Ayrıntılı Bilgi İçin:Şef Bekir DÖYAN- Telefon : (0416) 2161181 – 2161021 Faks : (0416) 2164570 -Hizmetiçi Eğitim Birimi : e-posta: adiyamanmem@meb.gov.tr - Elektr.Ağ : www.adiyaman.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden C368-a2ac-39d3-bcb3-8799 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ADIYAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 12705949-774.01.03-E.11610553
Konu : Uygulama izni

18.06.2019

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi: a) Adıyaman Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün
30.05.2019 tarih ve 2824 sayılı yazısı.
b) Valilik Makamının 18.06.2019 tarih ve 11587872 sayılı Makam Oluru.

İlgi (a) yazıya istinaden, Adıyaman Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Murat SERTPOLAT'ın tez çalışması kapsamında Yard.Doç.Dr Öğretim Üyesi Bekir KOCADAŞ danışmanlığında "Madde Bağımlısı Çocukların ve Gençlerin Aile İçi İlişkileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma :Adıyaman İli Örneği" konulu anket uygulamasını İlimiz Merkezindeki Resmi ve Özel Lise öğrencilerine yönelik olarak okul müdürlüklerinin sorumluluğu ve gözetiminde eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde yapması ile ilgili Valilik Makamının ilgi (b) Oluru yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Kazım ÇOBAN
İl Millî Eğitim Müdürü V.

Ek:
-1 Adet Valilik Makam Oluru ve ekleri

- Dağıtım:
- Adıyaman Üniversitesi Rektörlüğü (Sosyal Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne)
- İl Merkezindeki Resmi ve Özel Ortaöğretim Kurumu Müdürlüklerine

Güvenli Elektronik İmza
A.İ. 01.06.2019
Abdullah ALMAZ
S.İ.

İl M.E.Müdürlüğü 02100/ADIYAMAN- Ayrıntılı Bilgi İçin:Şef Bekir DÖYAN- Telefon : (0416) 2161181 -
2161021 Faks : (0416) 2164570 - Hiz.Eğt.Birimi Özel Öğr.: e-posta: adiyamanmem@meb.gov.tr - Elektr. Ağ:
www.adiyaman.meb.gov.tr

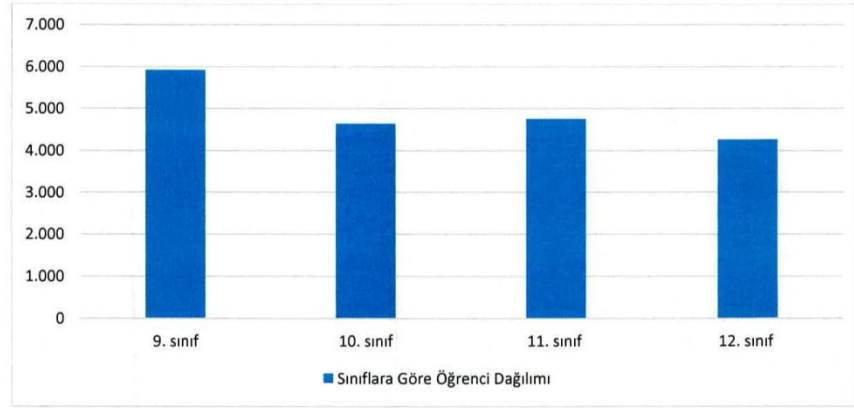
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6adb-70ba-3f78-939c-1ff8 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3: Adıyaman İli Merkez İlçesindeki Ortaöğretim Öğrenci Sayısı

T.C

ADİYAMAN MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Adıyaman merkez de 2019-2020 yılı eğitim ve öğretim döneminde e-okulda kayıtlı olup öğrenim gören ortaöğretimdeki (lise) 9. 10. 11. 12. sınıf toplam öğrenci sayısı 19.919 dir.

Hamza ÇELENK
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

